

Solidarita

2014 / 87

ÚNOR

BŘEZEN

WWW.SOCSOL.CZ

CENA 30 Kč | SOLIDÁRNÍ CENA 40 Kč

ŽIŽEK
NA
SIL

500

SBÍRKA NA OBĚTI
NÁSILÍ

Obsah

Úvodem	3
DOMÁCÍ	
Amazon v Česku, aneb jak se vykořisťuje ve třetím tisíciletí	4
Rok od konce ústecké ubytovny	7
Připravit se na nové příležitosti	8
ROZHOVOR I	
Boj Ukrajinců za lepší společnost	10
ZAHraniČNÍ	
Dlouhý ústupový pochod Françoise Hollanda	12
Majdan a levice: sny a realita	14
Dělníci a arabská revoluce	16
„Hnědá internacionála“ evropské krajní pravice	18
Rebelie na periferii EU: Bosna a Hercegovina v plamenech	20
GLOSA	
Pokračující demokratizace v podání Tomia Okamury	22
Šílenství biblické ekonomie: Jaká ponaučení si Amerika musí vzít z příkladu Evropy	24
TEORIE	
O násilí	29
Esej ke knize Násilí Slavoj Žižeka	35
ROZHOVOR II	
Na vlnách kamene hozeného do vody. Rozhovor s uměleckou skupinou P.O.L.E.	40
HISTORIE	
Z dějin třídních bojů Seattle 1919, Francie 1934, Anglie 1834	44
Francie 1794, Granada 1979, hrabství Dorset 1834	45
STÁTNÍ KAPITALISMUS	
Chris Harman: Krize v průmyslu (Doslov z roku 1988)	48

Vážená čtenářko, vážený čtenáři,

držíte v ruce zvláštní číslo časopisu Solidarita. Jedná se totiž o dvojčíslo, které jsme pro vás připravili, abychom obsáhli co nejvíce témat, která považujeme za důležitá, a také se připravili na spuštění webové verze časopisu. Již delší dobu jsou to právě naše internetové stránky, které by potřebovaly změnu. Proto by měl být v následujících týdnech spuštěn nový, přehlednější a pravidelně aktualizovaný web, na němž naleznete nejen články z tištěného časopisu, ale mnoho dalších zpráv a reportáží.

Co v tomto čase zmítá světem, je „revoluční“ napětí, které pramení z násilností, lidových bouří a celospolečenských nepokojů či skutečných revolucí. Každým rokem sílí a ukazují, že naše doba se vymkla kontrole, že „pevnost“ jménem Evropa obepínají zdi, které nejsou stavěné na to, aby odolaly vnějšímu tlaku. Začalo to Arabským jarem, pokračovalo občanskou válkou v Sýrii a dnes můžeme pozorovat vzplanutí společenských bouří ve státech ležících na samé hranici Evropské unie. Ukrajinský Majdan nebo nepokoje v Bosně a Hercegovině, jež dost možná zažehnou to, co by se jednou mohlo nazývat Balkánským jarem, naznačují, že se éra stability evropských států se chýlí ke svému konci (o situaci v Řecku raději ani nemluvě).

Bosnou a Hercegovinou hýbou masové protesty proti neschopnosti bosenského establishmentu, proti jeho přihlížení příkrému nárůstu nezaměstnanosti, uzavírání podniků a korupci. Lidé požadují revizi a zastavení privatizací státního majetku, snížení platů politiků a zastavení neoliberálních programů MMF. Protestující v Bosně, která je jedním ze symbolů národnostního konfliktu, se solidarizují napříč národnostními skupinami a usilují zlomit moc nacionalistických partají, které těží z etnické rozdělenosti země. Hodné pozornosti jsou také formy sebeorganizace protestujících, kteří se neomezují jen na manifestace, ale scházejí se k hlasování na veřejných plénech a pokouší se vytvořit vlastní rozhodovací struktury paralelní těm státním. Děním v Bosně a Hercegovině se blíže zabývá článek Rebelie na periferii EU: Bosna a Hercegovina v plamenech.

Události na Ukrajině jsou však velice rozporuplné. Nejen svým obsahem, ale i tím, jak jsou

interpretovány a vnímány zvenčí. Nejde jen o to, že Majdanu se účastní různé politické proudy od krajní pravice po levicové studenty (ti byli mezi prvními, kteří vešli loni v listopadu do ulic protestovat proti režimu prezidenta Viktora Janukovyče), nejde jen o to, že Majdan má do jisté míry svůj původ v tom, že se na Ukrajině střetávají mocenské zájmy USA, Ruska a EU a že zde neexistuje relevantní levicová síla, která by dala protestům jasnější politickou tvář, nýbrž též o rozporuplnost toho, jak Západ tyto protesty vnímá. Velmi příznačné je v tomto ohledu stanovisko Respektu, který by si rád ukrajinský Majdan přivlastnil: pohledem na tamější dění si oživuje zapomenuté okamžiky naší Sametové revoluce. Ačkoli lze bezpochyby najít paralely obou událostí, je takováto optika nejen silně zavádějící, ale též arogantní. Respektu totiž dělá dobře se stylovat role do zkušeného ochránce západních hodnot proti ruskému autoritářství a rád by své východní soukmenovce učil správnému demokratickému vychování. Se stejnou povýšeností se chová i ke svým čtenářům, čímž připomíná Západ, který chvatně po rozpadu východního bloku přijal funkci vychovatele, aby poučoval (jak malé děti) své východní bratry o demokratickém pořádku. Svým pohledem na Majdan vězí Respekt, jak by nejspíše řekl Boris Buden, v pasti postkomunismu, tj. tíží ho představa, že je potřeba dohnat Západ. Kdo by se tedy rád ze svých čistě nacistických choutek chtěl jako Respekt přiblížit Západu, postačí mu, když „správně“ (tj. jak se mu to hodí) zhodnotí ukrajinský Majdan. Což není vůbec těžké. Stačí zdůraznit, že Putinovo Rusko představuje hrozbu ukrajinské demokratizaci a že Ukrajina chce do EU. Na spletitou povahu majdanských protestů poukazuje článek Oleksandra Konopljanikova a rozhovor s aktivistou Iljou Budraitskysem.

Že situace uvnitř EU není o mnoho klidnější, ukazuje vývoj ve Francii, kde se naplno projevuje krize tzv. socialistické vlády prezidenta Hollanda, o které píše Jakub Horňáček. Navíc její nenaplněné naděje vytvářejí prostor pro krajní pravici. Ta se na evropské úrovni snaží zformovat „hnědou internacionálu“, jak ukazuje článek Thanasise Kampagiannise z teoretického magazínu Sosialismo apo kato (Socialismus zdola).

V našich médiích se zase skloňuje zpráva o tom, že nadnárodní gigant Amazon hodlá zakotvit v České republice. O podmínkách práce v jeho skladech a zkušenostech z Německa, odkud se snaží stáhnout kvůli protestům zaměstnanců, píše ve svém článku Barbora Čapinská. Podle nejnovějších zpráv (z 1. března) město Brno povolilo výstavbu skladu Amozonu. Což je jistě k velké radosti levicového premiéra Sobotky, který (ve vzácné shodě s panem prezidentem) se v jednom svém mediálním prohlášení mohl přetrhnout, aby firmu Amazon v ČR co nejvroucněji uvítal a v souladu s tradicí sociální demokracie sliboval spásu z rukou zahraničních investorů.

Nad novou vládou, stavem pravice a odbory se zamýšlí Jan Májiček. Českou politickou scénou se zabývá i článek o návnadě v podobě Okamurovy přímé demokracie.

V mnoha předchozích číslech časopisu jsme se věnovali situaci v sociálně vyloučených lokalitách, odporu proti exekucím a rasistickým pochodům. Jaroslav Chramosta se ve svém článku vrací k tématu ubytovny v Ústí nad Labem a dívá se na to, jak se za rok změnilы podmínky pro chudé, kteří se dostanou do tíživé ekonomické situace.

Otázka násilí proniká více či méně zřejměji do všech výše uvedených témat. O násilí se často hovoří v souvislosti s protesty, s útoky neonacistů, policejní brutalitou, válkou atp. jako o dopředu známe věci. Filosof Slavoj Žižek se však snaží přinést jiný pohled na věc. Otiskujeme proto esej k jeho knize Násilí, kterou doplňujeme o rozhovor, ve kterém zdůraznil a okomentoval zásadní teze ze své knihy. Jednou z nich je, že nemáme demonizovat násilí. Jelikož je dnes násilí po celém světě na vzestupu, nezbývá nám ani nic jiného, pokud nemáme rovnou demonizovat celý svět.

Povýšenecké řeči o morálce sice povznáší, zato však nudí: čas si být vědom souvislostí!

Vaše redakce

Předplatte si Solidaritu

roční předplatné **480 Kč**, půlroční předplatné **240 Kč**objednávejte na: předplatne@socsol.czv případě dotazů volejte na předplatitelskou linku **722 133 743**

Amazon v Česku, aneb jak se vykořisťuje ve třetím tisíciletí

BARBORA ČAPINSKÁ

Ve snaze ovládnout další distribuční trhy bude Amazon v roce 2014 otevírat dvě nová distribuční centra v České republice – jedno nedaleko pražského letiště a druhé v Brně, kde zaměstná zhruba tisíc lidí na stálo a zhruba sedm set sezónně. Tyto dva sklady budou sloužit jako překladiště vráceného zboží německými zákazníky a také jako distribuční centra pro střední a východní Evropu. Jelikož se jedná o globální koncern, který se snaží prezentovat jako high-tech firma, kde je radost pracovat, je namístě se blíže podívat na její praktiky v jiných zemích.

Amazon byl založen ve Spojených státech v roce 1994 Jeffem Bezem a je pověstný tím, že tvrdě eliminuje konkurenci, a to jak malé, tak i větší firmy prostřednictvím cenového dumpingu. Kromě kontroverzní obchodní strategie je však znám i tvrdými pracovními podmínkami. Různé tajné reportáže ve Velké Británii, Francii i Německu prokázaly, že manuální práce ve skladech je fyzicky náročná, zaměstnanci musejí během jedné 10,5 hodinové směny nachodit i 17km a na oběd mají přitom jen půlhodinovou přestávku. Každý z pracovníků je údajně sledován GPS systémem, který monitoruje jeho výkonnost a sleduje, zda zbytečně často nevyužívá toalet či nemluví s kolegy. Za tato provinění dostávají zaměstnanci trestné body a po dosažení jistého počtu je jim dána výpověď. Kolují i anekdoty o tom, že vedení Amazonu raději než za klimatizaci hal platí za záchrannou službu pro ty, kteří během práce kolabují.

Druhým největším světovým trhem je pro Amazon Německo – kupříkladu v roce 2012 tam tržby dosáhly až 6,5 miliard eur. Celkem Amazon v Německu zaměstnává 9 000 stálých a dalších zhruba 14 000 sezónních pracovníků. Ačkoli byla německá pobočka založena již v roce 1998, teprve v posledních pár letech začaly vyplouvat na povrch informace o tvrdých a téměř nelegálních pracovních podmínkách panujících v tamních skladech a devíti distribučních centrech.

Již v květnu 2013 se kolem tisíce zaměstnanců Amazonu účastnilo jednodenní stávky v Bad Hersfeldu a Lipsku, největších distribučních centrech země. Tato akce, uspořádaná odborovou organizací Verdi, se konala v reakci na skandál, který propukl poté, co na začátku února 2013 televize ARD odvysílala reportáž, ve které poukázala na vykořisťování zahraničních zaměstnanců s krátkodobými smlouvami právě v Bad Hersfeldu ve státě Hessen. Reportéři upozornili na to, že pracovní podmínky v německém Amazonu se dají charakterizovat jako novodobé otroctví.

Většina zaměstnanců původem ze Španělska, Rumunska a Maďarska, dorazila do Německa za příslibem důstojných mezd. Smlouvy jim však byly předloženy až po příjezdu a mnoho z nich ani nerozumělo jejich podmínkám, protože překlady nebyly k dispozici.

Místo toho, aby pracovníci byli zaměstnáni přímo Amazonem, pracují pro německou zprostředkovatelskou agenturu. To zaměstnavateli umožňuje propustit je bez udání důvodu ze dne na den a deportovat je do jejich zemí původu. Mnoho zaměstnanců také údajně pracuje prakticky bez přestávek i celé týdny. Bydlí v přeplněných ubytovnách, kde jsou pod neustálým dohledem bezpečnostních firem, dokonce jim v jejich nepřítomnosti byly prohlédávány pokoje. Reportéři Rádía Hessen rovněž zjistili, že jedna z bezpečnostních firem, H.E.S.S. Securities, je napojena na ultrapravicovou skupinu a mnoho z jejich zaměstnanců údajně nosí nacistické symboly.

Těsně před Vánocemi roku 2013 začala pod vedením odborové organizace Verdi další ze série stávek v Bad Hersfeldu, Lipsku a Krabenu, které se zúčastnilo až 1 800 lidí. Tentokrát se k německým zaměstnancům Amazonu přidali i jejich kolegové z poboček ve Spojených státech s podporou dalších odborových organizací a uspořádali protestní akce před hlavním sídlem firmy v Seattlu. Americký Amazon totiž odbory ve svých centrálach netoleruje.

V roce 2011 se také ukázalo, že Amazon využíval německé nezaměstnané jako neplacenou pracovní sílu. Díky pracovním agenturám byli lidé krátkodobě začleňováni do chodu skladů bez jakékoli náhrady a následně propouštěni. Pokud by však práci v Amazonu odmítli, byly by jim sníženy benefity. Amazon přitom dokonce opakovaně inkasoval dotace ze státní podpory zaměstnanosti. I z toho důvodu Amazon většinou staví svoje pobočky v místech s vysokou nezaměstnaností, protože vysoká fluktuace pracovníků je umožňuje rychle zastoupit.

Odborová organizace Verdi se v této věci dlouhou dobu neangažovala, protože se někteří její čelní členové podílejí na vytváření takovýchto pracovních podmínek a sepisování krátkodobých smluv. Vedení odborů i samotné stávky daly najevo, že nehodlají vážně narušit chod firmy, ale pouze poukázat na některé nesrovnalosti, přitom na konci dubna 2013 až 97,6 % odborových členů hlasovalo pro stávku. Verdi usiluje o podepsání kolektivní smlouvy, která by zajišťovala vyšší platy, dovolené a vyšší vánoční prémie, které jsou v tomto odvětví běžné. Amazon přitom kolektivní smlouvy nepsuje, platy stanovuje jednostranně podle tarifních smluv pro logistický sektor, kde jsou zcela běžné platy jen kolem 10 eur za hodinu. Verdi požaduje, aby byly platy upraveny podle tarifů běžných pro zásilkový a maloobchodní sektor, zatímco vedení Amazonu trvá na tom, že jejich personál je zaměstnán v logistice a balíkové přepravě a odmítá proto mzdy navýšit. Verdi ani vedení Amazonu nejednalo o pracovních podmínkách, kvalitě ubytování či humánních směnách a přestávkách, a není proto jisté, zda tyto nebudou nakonec zameteny pod koberec.

Ačkoli se Amazon v České republice stane pouze menším zaměstnavatelem, je zapotřebí monitorovat jeho praktiky stejně jako praktiky jiných globálních korporací, například Hyundai nebo Foxconn, ve kterých již byly zdokumentovány náročné podmínky, jako jsou povinné přesčasy, omezené a velice krátké přestávky, tresty za malá provinění, krácení mezd za údajnou neefektivitu využívající vysokou nezaměstnanost v daných regionech. Situaci je třeba sledovat i z toho důvodu, že odbory, stejně jako v případě německých zaměstnanců Amazonu, často spolupracují spíše s vedením firmy a snaží se tlumit požadavky pracovníků.

✉ barbora.capinska@socsol.cz

LG

SOLIDARITA

Rok od konce ústecké ubytovny

JAROSLAV CHRAMOSTA

Na přelomu ledna a února minulého roku aktivisté okupovali ústeckou ubytovnu v ulici Čelakovského, na kterou byli přestěhováni obyvatelé ze sociálně vyloučené lokality ústeckých Předlic. Přímá akce aktivistů vedla k medializaci problému diskriminace Romů na trhu s bydlením v Ústí nad Labem a pomohla nalézt bydlení pro chudé rodiny. Jak vypadá situace ve městě po roce?

Část rodin byla z ubytovny přestěhována do ústecké části Mojžíř. Bytová situace těchto rodin se podle slov Miroslava Brože z o. s. Konexe zlepšila. Druhá část rodin z vystěhované ubytovny našla bydlení v městské části Klíše.

Novým problémem se pro rodiny stalo placení neúměrně vysokých částek za elektřinu, protože v bytech jsou zabudovány elektrické přímotopy. Rodinám tak vznikaly velké nedoplatky, kvůli kterým jim byla odpojena elektřina. Budovu navíc vlastní několik majitelů, z nichž jedni jsou manželé v rozvodovém řízení, kteří se přou o to, kdo bude práva na budovu vlastnit.

Situace s bydlením pro sociálně slabé rodiny v Ústí nad Labem není dobrá. Přestože je ve městě vysoký počet volných bytů, většina jejich majitelů si nepřeje je pronajmát chudým rodinám. V polovině minulého roku o. s. Konexe provedlo test diskriminace Romů na trhu s bydlením v Ústí nad Labem.¹ Výsledkem tohoto testu bylo, že v 62 % případů majitelé nemovitostí diskriminují romské zájemce o bydlení.

Minulý rok vyšla zpráva Agentury pro sociální začleňování: Analýza bytové problematiky v Předlicích, která se zabývala fungováním jednotlivých institucí v Předlicích a situací domů v této městské části.² Zpráva poukazuje na podezřelý průběh privatizace předlických domů v 90. letech. Popisuje také problémy rodin žijících v Předlicích: „Lichva, neúměrné nájemné, psychický nebo i fyzický nátlak – to jsou praktiky stávajících soukromých vlastníků, většinou bývalých pasáků, kteří si domy koupili od města už v první vlně privatizace. A již dnes otevřeně hovoří o tom, že budou kupovat další.“³ Miroslav Brož z o. s. Konexe část zprávy kritizoval. Jedná se především o tuto část: „Podle samotných pracovníků Člověka v tísní zhatil snahy o nalezení nového bydlení Miroslav Brož, který sliboval rodinám byty od města a tvrdil jim, že Člověk v tísní pro ně nedělá dost. To, že M. Brož zapříčinil ukončení spolupráce mezi rodi-

nami a Člověkem v tísní, tvrdili i další aktéři.“⁴

V druhé půlce minulého roku oznámilo město koupi ubytovny v ulici Čelakovského od skupiny CPI, která je jeho vlastníkem. Ubytovnu chtělo město opravit a vytvořit z ní sociální byty. Zastupitelstvo města na svém jednání schválilo koupi budovy za 6 milionů korun. Platbu bude město hradit firmě CPI Byty po dobu 10 let částkou 50 tisíc korun měsíčně, a to bezúročně. Primátor Vít Mandík ke koupi dodává: „Nediváme se na prodejní cenu ryze ekonomickou optikou. Zvažovali jsme především sociální aspekt věci. Reagujeme tím na problémy

rodin s dětmi, které jsou z různých důvodů vyloučeny na trhu s bydlením. Koupí chceme přispět k zachování životní úrovně obyvatel Krásného Března.“⁵ K tomuto prodeji do dnešního dne nedošlo. Proti koupi se postavila opozice v čele s ODS. Část hlasů oponentů koupě ubytovny argumentuje tím, že ubytovna je dnes ve zdevastovaném stavu a nepoužitelná. Pro skupinu CPI tedy nemá ubytovna velkou cenu a její prodej by pro ni byl řešením, jak se jí zbavit. Pokud by město chtělo ubytovnu přebudovat na sociální byty, muselo by vynaložit velké prostředky.

⁴ Agentura pro sociální začleňování. Analýza bytové problematiky v Předlicích. 2013. str. 52.

⁵ <http://www.usti-nl.cz/cz/seznamy-zprav/aktualni-informace/o-koupi-ubytovny-mf-dnes-chybne-informuje.html>

▲ Ubytovna v Ústí nad Labem

¹ http://www.youtube.com/watch?v=Fjr_4SvtlA
² <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-usti-nad-labem>
³ Předliční nájemníci se bojí nových vlastníků domů. Ústecký deník, 4. 5. 2004.

Připravit se na nové příležitosti

JAN MÁJÍČEK

Jak se postavit k současné koaliční vládě? Zmatek na pravici i na levici neznamená, že bychom se neměli čeho chytit. Stačí se podívat na to, co prosazují či neprosazují političtí aktéři.

Není to tak dlouho, co byla domluvena a jmenována koaliční vláda ČSSD, ANO a KDU–ČSL. Ta v sobě ztělesňuje jednak nekonečnou touhu Bohuslava Sobotky konečně mít vládu, institucionální antikomunismus a katolický konzervativismus v osobě Daniela Hermana jakožto ministra kultury a korupci v podobě velkokapitalisty Babiše jako ministra financí. To vše je v přímém rozporu s tím, co očekávala levice i mnoho představitelů protivládního hnutí.

KONEC ODS?

Pravice je po volbách v dezolátním stavu. Sedm let jejího vládního angažmá ji vyčerpalo jak politicky, tak personálně. Její hlavní strana, ODS, se propadla na svá historická minima. Není se čemu divit. Skončila éra, kdy měla tato strana své opodstatnění. ODS byla konec konců stranou privatizace a budování volnětržního kapitalismu. Stala se také stranou vedoucí útok na sociální stát pod záminkou boje proti ekonomické krizi. Své vedení v tomto boji ale ztratila ve prospěch ideologicky i zájmově semknutější TOP 09.

Na krizi ODS neukazují jen slabé preference v posledních volbách, ale i odchod její „hvězdy“, bývalého ministra Pospíšila, k TOP 09, za kterou bude kandidovat od eurovoleb. Po porážce neoliberalismu jakožto léku na krizi jsou jak ODS, tak TOP 09 v defenzívě. Jedinou jejich zásadní výhodou je skutečnost, že je díky jejich dlouholetému působení celá politika prosycena neoliberálními dogmaty i předpoklady, a levice na ně neumí najít odpověď. Sociální demokraté zůstávají uvězněni v pasti sociálního liberalismu, tj. „neoliberalismu s lidskou tváří“. Pravice má naopak přirozenou regenerační schopnost na základě „zdravého rozumu“, který velí, že stát je zlý a soukromník je dobrý, že přímé daně musí být nízké a nepřímé vysoké a že každý by se měl starat sám o sebe, protože za svoje štěstí si může každý sám.

ODS si musí najít nové téma, nový příběh a novou třídní oporu. Dnes jí totiž zbývá stále křečovitější antikomunismus, který dokonale ztělesňuje Miroslava Němcová. Ten je však tradiční mocenské podnikatelské základně ODS k smíchu, stejně jako Němcová samotná. Dobře se to ukázalo i na posledním sjezdu ODS, ve kterém bývalou kandidátku na premiérku volila jen nepatrná hrstka delegátů. Staronovým tématem ODS by mohla být

národní suverenita a euroskepticismus, který vyjadřuje její nový první místopředseda Jan Zahradil. Budeme chránit české drobné podnikatele a živnostníky proti šikaně Bruselu – to by mohlo být hlavním heslem ODS. Zároveň bude strana doufat, že se příliš nerozkryjí její vazby na různé podnikatele-mafiány, kteří jí dopomáhali k moci svým vlivem a penězi.

TOP 09 se dále bude opírat o svou stále opotřebovanější ikonu v podobě pospávajícího Karla Schwarzenberga a o tu a tam rebelující starosty, které si v minulém období koupila novelizací zákona o rozpočtovém určení daní, který mnoha menším obcím zvýšil příjmy. Navíc jsou jako reprezentanti mladých a úspěšných zdrojem nadějí pro všechny manažery, ředitele a mainstreamové umělce, kteří ctí odpovědnost a tradici. Koneckonců za svůj úspěch vděčí tvrdé práci a nejsou to šupáci, kteří by upláceli na úřadech kvůli nějaké zakázce či povolení. Tím se ideologie úspěchu ODS liší od morální ideologie úspěchu TOP 09.

STÁT KAPITALISTŮ

Levice měla velké očekávání, které se ale s výsledkem voleb oslabilo, aby nakonec zmizelo. Vznikla koaliční vláda, která vyjadřuje dokonale střed: středolevá ČSSD, středová lidovci a pravostředové ANO. Taková vládní sestava může udělat jen jediné: zachránit stát od jeho devastace neoliberalismem. Jenže co to znamená? Jaký stát a jak chce zachraňovat?

V období protestů proti vládě dnes stíhaného premiéra Nečase se zejména od odborářsky a tradicionalisticky orientované části hnutí ozývalo, že musíme zachránit stát, protože ten se pod vládou Kalouska, Nečase, Hegera a Drábka rozpadá. Byla to pravda, pokud jde o sociální systém státu: o síť úřadů práce a zdravotnických služeb. V nejvyšších patrech vedení státu se odehrávala neuvěřitelná fraška, jak ukázala tzv. nagygate. Jenže protivládní hnutí nikdy nevolalo po fungujícím státu, ale po tom, že stát má nadále zajišťovat dostupné zdravotnictví, školství a sociální systém. Byla tedy pro obranu sociálního státu. To ale nechápali či nechtěli chápat sociální demokraté a asi z obavy před přílišnou levicovostí zvolili jako své hlavní heslo „dobře fungující stát“. Tomuto heslu ale věřil jen málokdo. Vždyť představitelé ČSSD, stejně jako politici pravice, ztělesňují

pro většinu lidí jednolitou zkorumpovanou vrstvu. Lidová mobilizace, kterou protivládní hnutí dokázalo nastartovat a dva roky udržovat, se obrátila k někomu novému, kdo řekl: „Nejsem politik – makám.“

Andrej Babiš na rozdíl od ČSSD měl a má vizi. Chce fungující stát a ukazuje na svou firmu Agrofert, aby mu lidé jeho záměr věřili. Abychom dobře porozuměli tomu, proč zrovna velkokapitalista Babiš chce do něčeho takového investovat, musíme se podívat, jaká je povaha moderního státu. Úspěch ve světě navzájem si konkurujících států záleží na tom, jak si každý stát v rámci své vlastní jurisdikce pěstuje kapitalistickou ekonomiku. Kapitalistické firmy potřebují kapitalistický stát, aby jim vytvářel „prostředí pro podnikání“, a stát zase potřebuje prosperující firmy jako zdroj daňových příjmů. To vytváří vztah vzájemné strukturální závislosti mezi státem a kapitálem. Neoliberální revoluce ale navíc rozdělila onen kapitál na „starý“ a „nový“, tj. na ten, který se realizuje ve výrobě, a na ten finanční. David Harvey ve své knize „Stručné dějiny neoliberalismu“ pak ukazuje, jak se tato změna, pramenící z nitra kapitalistické ekonomiky, projevila ve snaze privatizovat systémy dosud neprivatizované a začala destabilizovat celý systém.

Babiš se jako reprezentant „starého“ kapitálu jen snaží dát systém zpět do pořádku. Tedy alespoň do té míry, do jaké to usnadní jemu a dalším kapitalistům podnikání bez vedlejších nákladů, jako jsou úplatky a jistá míra rizika, že danou dohodu nad zakázkou či smlouvou kvůli fušeřině někdo nezvládne. Sám Babiš to před volbami říkal opakovaně a velmi jasně, když opakoval rozšířený názor, že politici tu 23 let jen kradli. Je to zjednodušené a nepřesné, ale vyjadřoval tak naprostou nedůvěru vůči politické reprezentaci, která je obecně sdílena. Navíc Babiš dodává: „Já myslím, že bohatí by určitě rádi platili větší daně a že by měli být solidární. Ale za podmínky, že budeme mít pocit, že se nahoře nekrade.“ Ano, pokud bude stát fungovat (tak, jak my potřebujeme), rádi na něj přispějeme, říká jeho ústy výrobní kapitál. V roce 2013 v Dvacetiminutovce Radiožurnálu z 14. 10. ke své motivaci Babiš dodal: „...já řídím Agrofert ve prospěch Agrofertu a politici by měli řídit stát v prospěch státu...“ A pokud se tyto zájmy spojí, bude to nejen prospěšné, ale i efektivní, že?

VLÁDA A ODBOROVÁ CENTRÁLA

Odbory podrobily koaliční smlouvu nové vlády zkoumání. Jejich analýza z 16. prosince 2013 se pod názvem „Ekonomický pohled ČMKOS na Koaliční smlouvu mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU–ČSL“ staví za základní teze koaličního směřování. „Obecně je možno zcela zodpovědně říci, že koaliční smlouva jde ve svých návrzích směrem, který odpovídá směru politiky ČMKOS.“ Odbory si pochvalují zejména závazek usilovat o udržení sociální soudržnosti a prosazování principů sociální spravedlnosti, valorizaci důchodů a zrušení II. pilíře, opatření v zaměstnanosti, postupné zvyšování minimální mzdy až na 40 % průměrné, opatření proti chudobě a sociálnímu vyloučení, záměr prosadit zákon o sociálním bydlení, zvýšení podpory rodin s dětmi, zvýšení kapacity jeslí a mateřských školek atd. Dokument nakonec varuje: „Podle ČMKOS je riziko nemožnosti profinancování všech deklarovaných opatření výrazné. Na druhou stranu bere ČMKOS na vědomí odlišný pohled koaličních partnerů deklarovaný v uzavřené koaliční smlouvě. V tomto ohledu však ČMKOS považuje za poctivé upozornit koaliční partnery, že bude trvat na plném naplnění všech deklarovaných záměrů obsažených v koaliční smlouvě a bude schopna jen obtížně akceptovat výmluvy typu, že na řadu opatření ‚nejsou peníze‘, ‚situace je horší, než jsme předpokládali‘, že se ‚změnily podmínky‘ apod.“ Co si má čtenář představit pod pojmem „obtížně akceptovat“, není jasné. Naopak jasné je to, že ČMKOS nabízí alespoň pro začátek více než vstřícný přístup.

Zásadní střet ve vládní koalici přijde, pokud se opravdu budou přehodnocovat příjmové stránky státního rozpočtu. Do jaké míry bude ČMKOS jako instituce schopna naplnit ono důrazné upozornění, že bude na uvedených bodech trvat? Pokud se

zásadně nezmění politická situace a nedojde k výrazným rozkolům ve vládní koalici, budou odbory loajální. Ani plánovaný dubnový sjezd ČMKOS nepřinese výrazné změny. Odborová centrála i členské svazy jsou unaveny z dvouletého protestování. Mnohem raději teď budou docházet na tripartitu, kde se s nimi bude mluvit jako s rovnocennými partnery. To, že takováto jednání v žádném případě neznamenají splnění odborářských požadavků, by nám všem mělo být jasné.

DĚNÍ NA OKRAJI

Jako je odborová centrála nehybná a nezájímavá, tak jsou naopak zajímavé aktivity malých a často nezávislých odborů. Jedním z nich je také Federace výkonných zaměstnanců České pošty (FVZ). Ta usiluje o to, aby zaměstnanci nebyli přetěžováni nesmyslnými úkoly (prodávání nejruznějších předmětů od ponožek a hasičích přístrojů po životní a důchodové pojištění) a neúměrným přetěžováním, kterým Česká pošta mimo jiné řeší neschopnost dostatečně odpovědět na inovace v oboru. Tématu jsme se věnovali v několika předchozích vydáních časopisu Solidarita a nejnověji je možné zhlédnout debatu s předsedou FVZ na youtube kanálu iniciativy ProAlt.

Dalším důležitým bodem ve vztahu odborů a vlády je pak situace kolem dolu OKD Paskov. Zde se střetávají hned tři protichůdné směry. Prvním je snaha odborů o zachování pracovních míst. Druhou je dlouhodobá neudržitelnost těžby uhlí. Třetí je pak snaha OKD vydělat na krizi, a tak jedné straně hrozí propouštěním a od druhé strany, od státu, chce prostředky na „dotování ztrát“. V období největších protestů v září loňského roku se objevily snahy jít do stávky, které jen na poslední chvíli vedení místních odborů zastavilo. To se však při opětovném vyhocení

situace může změnit a pak bude zapotřebí plné solidarity a podpory pro stávkující.

Navýsost aktuálním problémem je snaha amerického gigantu Amazon zříditi si v Dobrovízi u Prahy a v Brně dva nové sklady. Firma rozšiřuje své kapacity na východ od Německa, kde se setkala s řadou stávek kvůli porušování práv zaměstnanců. Výjimkou nebylo ani zabavování pasů lidem, kteří se domáhali svých práv. Naštěstí český Odborový svaz pracovníků obchodu se celou záležitostí zabývá. Jeho předsedkyně uvedla, že „pro Českou republiku je to velká hrozba, ale myslím, že se jí nevyhneme. Spolupracujeme s kolegy z německého odborového svazu Ver.di, kteří již déle než rok řeší problémy týkající se pracovních podmínek a chování této společnosti. Těmito záležitostmi se zabýváme i v rámci našich nadnárodních struktur.“ Stejnou pozornost věnují obdobné kauze odbory v Polsku. Ještě na začátku roku to vypadalo, že Amazon bude muset jít jinam, protože v Dobrovízi se proti postavila část občanů a dlouhou dobu odolávali tlaku zastupitelstva. Stejně nedobře to vypadalo v Brně. V době psaní tohoto článku jsou ale oba projekty více méně schváleny. Příznačné je, že za investici se hlasitě staví jak CzechInvest, tak současný ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek (ČSSD). Očividně bez znalosti poměrů, které ve skladech nadnárodního gigantu panují. Co víc, ředitel logistiky Amazonu pro EU Tim Collins se vyjádřil pro Financial Times, že doufá, že pracující v České republice a Polsku nebudou do odborů vstupovat. „Co se týká odborů, tak pro ně vůbec nevidíme důvod,“ řekl Collins. Už jen kvůli této aroganci by stálo za to se postarat, aby odbory ve skladech Amazonu vznikly.

✉ jan.majicek@socsol.cz

Boj Ukrajinců za lepší společnost

Desetitisíce Ukrajinců brání v Kyjevě Majdan (náměstí Nezávislosti) proti policii a riskují přitom své životy. Socialista Ilja Budraitskis byl na začátku ledna na Majdanu a domnívá se: Levice se musí více zapojit.

Iljo, byl jsi aktivní v Moskvě v „Socialistickém hnutí Ruska“ a sledoval jsi v Kyjevě ukrajinské hnutí proti prezidentu Viktoru Janukovyčovi. Proč?

Již delší dobu máme kontakty na kyjevskou levicovou scénu. Jel jsem tam před dvěma týdny, když se situace vyhrotila a byly vyhlášeny protidemonstrační zákony, které by mohly umožnit vznik policejního státu.

Jak hnutí reagovalo?

Radikalizovalo se. Došlo k prvním střetům s policií a měl být napaden parlament. Demonstranti zřídili proslavené obrovské barikády na hranici vládních čtvrtí a někteří lidé zemřeli.

Bylo hnutí úspěšné?

Janukovyč si uvědomil, že i přes silnější útlak proti hnutí stejně nic nezmuže, a tak se pokusil získat si ho funkcemi: Prezident dokonce nabídl opozičním stranám, aby ustanovily ministerského předsedu. Ty však musely odmítnout, protože podíl na moci byl podminěn tím, že demonstranti opustí ulice Kyjeva. Tím by se však demonstranti přesvědčit nenechali. Vůdci opozičních stran byly po jednáních s Janukovyčem na Majdanu vypískáni.

Jaké dojmy z hnutí máš ty osobně?

Lidé jsou neuvěřitelně odhodlaní. Již dva měsíce stojí na hlavním náměstí Kyjeva, znovu a znovu ho brání proti policii, mimo jiné čtyřmetrovými barikádami. V této oblasti je obsazen velký počet budov, dále také úřad starosty, centrální dům odborů a velké výstavní centrum.

Všude jsou samostatně organizované infrastruktury, teplá strava, topná zařízení, lékařská péče, informační centra, poskytuje se teplé oblečení atd. Úroveň sebeorganizace je opravdu působivá. To vše bylo vybudováno díky obyčejným lidem, ne politickým stranám.

Jsou demonstranti vystrašení?

Vůbec ne. Běhají po ulicích s helmami na hlavách a obušky, a když narazí na policistu, zbíjí ho. Proto tam také už žádní policisté nejsou. Vláda může situaci nechat dospět k občanské válce, nebo ustoupit.

Jaké politické síly tam jsou aktivní?

Dochází ke spoustě politických agitací, a to

téměř pouze ze strany pravicových a krajně pravicových skupin. Sahá to od tržně liberálních opozičních stran až k neparlamentnímu, ultranacionalistickému „Pravému sektoru“.

Co je „Pravý sektor“?

Je to spolek různých ultrapravicových skupin, které budují militaristické struktury. Pod ním jsou radikální fanoušci fotbalového svazu Dynamo Kyjev, mající zkušenosti s bojem.

Jak demonstranti reaguji na ultrapravici?

Převážně pozitivně. Ale ne proto, že by podporovali jejich ideologii, nýbrž proto, že objektivně vzato jsou to nejodvážnější a naprosto nejbojovnější části hnutí. Nikdo nejde proti policii s takovým nasazením, jako právě ultrapravice. Jiní je však také považují za extremisty, kteří vrhají na hnutí špatné světlo.

Jednou z velkých opozičních stran je „Svoboda“...

...nejsilnější radikálně pravicová strana na Ukrajině s 10 procenty při posledních volbách. Její vzestup byl mimo jiné umožněn tím, že bývalý prezident Viktor Juščenko se tvrdě zasazoval o nacionalismus.

Co to znamená?

Juščenko například řekl, že ukrajinští členové SS ve druhé světové válce byli údajně vlastenci, kteří bojovali proti nadvládě sovětského svazu.

Prosím?

To se dá pochopit jen tehdy, když vezmete v potaz ukrajinský nacionalismus. Na Ukrajině stojí asi 20 soch Stepana Bandera, nejznámějšího velitele těchto jednotek SS. Tato ultrapravicová interpretace pojmu „nacionalismus“ sahá na Ukrajině až do politického většinového proudu. To je základem pro úspěch radikálně pravicových stran jako Svoboda, která nyní na Majdanu hraje hlavní roli.

Je tedy hnutí fašistické?

Myslím si, že minimálně německá levice, která se ohání pojmem „fašismus“, by měla jeho dějiny trochu znát.

Jak to myslíš...?

Fašismus se zrodil po prvním světové válce jako opoziční hnutí proti silnému revoluč-

nímu komunistickému hnutí pracujících na mnoha místech Evropy. Fašisté měli výslovný cíl porazit toto hnutí pracujících a zajistit nadvládu kapitálu, protože liberální stát to nemohl garantovat. V Itálii a Německu mohli moc uchopit, v ostatních zemích ne.

A dnes...

...na Ukrajině dnes není ani velké hnutí pracujících, ani fašistické hnutí na jeho rozbití, ani stát, ve který by kapitál neměl důvěru. Nejde tedy ani o to, přivést dělnickou třídu k moci, ani o to, dělnické hnutí zničit psychicky.

Co je to pak za hnutí?

Na Majdanu bojují lidé z různých utlačovaných tříd: pracujících, nezaměstnaní, chudí soukromníci, studenti, kteří nenajdou pracovní uplatnění a jiní. Jejich protivníkem je stát a jeho politické elity. Pojem „fašismus“ je pasé, protože třídní uspořádání konfliktních stran je zcela odlišné.

Ale na Majdanu jsou fašisté

Jistě. Ideologie „Pravého sektoru“ je jednoznačně fašistická. A také se snaží vytvořit hegemonii napříč masovým hnutím. To se však dosud naštěstí nepodařilo, protože v jádru nemá hnutí s fašismem nic společného.

S čím tedy?

Nemám pro to žádné označení, žádné jméno. Hnutí vzniklo z postsovětské společnosti, která byla zbavena svého třídního uvědomění a která nemá žádnou tradici protestů. Tím na sebe hnutí mohou brát různé podoby a jejich charakter se velmi rychle mění, jak levice, tak na pravici.

Jak se vytvořil charakter majdanského hnutí?

Nyní má nacionalistický, částečně antikomunistický charakter. Jednak proto, že pravicové skupiny byly na situaci připraveny nejlépe a jednak kvůli katastrofální roli Komunistické strany Ukrajiny.

Při posledních volbách získala 13 procent

Ano. A neměla nic lepšího na práci, než dělat důležitou oporu Janukovyčova režimu. Většina Ukrajinců spojuje s „levicí“ především Komunistickou stranu. Právě ta přitakala v parlamentu Janukovyčovým protidemon-

stračním zákonům. Bez tohoto hlasu by byly zamítnuty.

Jak je to možné?

Komunistická strana je stejně jako Janukovyč koupená oligarchy z východní Ukrajiny. Ti otevřeně podporují ruský nacionalismus a jejich politici otevřeně mluví o svých dobrých vztazích ke Kyrilovi I., představenému ruské ortodoxní církve.

Jaké je jejich postavení k majdanskému hnutí?

Kritizují ukrajinský nacionalismus, ale ne z pozice internacionalismu. Navíc argumentují ruským šovinismem a nahrazují tím jeden nacionalismus druhým. Doporučují všem levicovým stranám Evropy, aby s Komunistickou stranou Ukrajiny přerušily kontakt. Takový politický subjekt nesmí být tolerován.

Co opravdu dělají levicoví Ukrajinci?

„Levičáci“ měli od začátku ohledně hnutí velmi rozdílné názory. Jedni ho vnímají jako cizí, radikálně pravicové, na kterém by se nemělo podílet. Jiní „levičáci“ s hnutím spolupracují a pokouší se působit na jeho směřování.

Není to obtížné?

Na Majdanu je mnoho organizovaných pravicových radikálů, kteří jsou připraveni proti levici cokoli podniknout. Levicovým aktivistům byly např. strženy letáky a vlajky a někteří byli zbiti.

Takže žádné místo pro levici?

Ale ano, právě proto! Pochopitelně se musíme starat o svou fyzickou bezpečnost. Ale když je zaručena, nesmíme nečinně přihlížet, jak pravicoví radikálové prosazují svou politickou hegemonii. Nesmíme jim hnutí přenechat. Nesmíme připustit, aby pravice získala monopol na mimoparlamentní politiku.

Chceš s „nácký“ diskutovat?

Možná s některými. Především je však velká většina demonstrantů poprvé politicky aktivní a nyní stojí na Majdanu proti brutálnímu policejním jednotkám. Největší demonstrace v Kyjevě se zúčastnilo 300.000 lidí, ze kterých většina neměla s pravicovými radikály co dělat.

Proč jsou ultranacionalisté v hnutí tak silní? Víš, kdy byl poprvé založen trvalý nezávislý ukrajinský stát?

Ne. Proč?

V roce 1991 rozpadem sovětského svazu. Proto lze na Ukrajině, která je plná vlastenec-kých hesel, snadno najít jejich přívržence. To

je důvod, proč si mnoho Ukrajinců jakožto obyvatel jedné kolonie, 20 let po vyhlášení nezávislosti myslí: „Nejdůležitější je, že nejsme kontrolováni velmocí“.

Ale hnutí je silné především na západní Ukrajině...

...protože na Ukrajině je přítomné nejen třídní pnutí, ale vedle toho i neobyčejně silné geografické rozštěpení na ekonomické a kulturní rovině. Zhruba ve východní polovině Ukrajiny je mateřským jazykem mnoha lidí ruština a mluví jí rovněž v práci nebo ve škole. Ruština je rodným jazykem dokonce i Vitalije Klička. Ukrajinsky mluví se silným přízvukem.

A na západě...

...se mluví hlavně ukrajinsky. V jedné z nejchudších částí Evropy je na západě ještě více chudých a nezaměstnaných lidí než ve východních průmyslových oblastech okolo Charkova a Dněpropetrovska. Západní Ukrajinci se stěhují do Česka a Polska, protože tam jsou platy podstatně vyšší než v jejich vlasti.

K tomu se ještě přidávají ukrajinské ortodoxní církve Kyjevského patriarchátu. Ty se odštěpily v roce 1991 a jejich kněží v současnosti mluví na pódiih Majdanu. Zatímco na východě je rozšířená ukrajinská ortodoxní církev Moskevského patriarchátu, jejíž kněží obvykle stojí na straně Janukovyče.

Co to pro hnutí znamená?

Na západě podporuje protesty 99 procent obyvatel. Lidé přijeli do Kyjeva autobusy, aby týdný bydleli na Majdanu. Mají strach, že budou ovládnuti Ruskem a bojují především proti Janukovyčovi, který chce v jejich očích učinit z Ukrajiny ruskou kolonií.

Bezdůvodný strach?

Ne nutně. Ruský stát se neustále pokouší o to, aby na něm byla Ukrajina závislá. Například tím, že v zimě uzavřel plynovod. Kdo by chtěl Ukrajincům zazlívát, že nemají důvěru ve Vladimíra Putina?

Je alternativou hnutí EU?

Hnutí směřuje především proti vládě Janukovyče. Otázka EU je zatím druhořadá. Přirozeně však nadále zůstává jedinou dosažitelnou alternativou k orientaci na Rusko. Kromě toho mnoho lidí žije v iluzi, že sblížení s EU přinese Ukrajině blahobyt, svobodu a demokracii mnohých států EU.

A kdo bude mít prospěch ze sblížení Ukrajiny s EU?

Někteří oligarchové, kteří kontrolují opoziční strany, si od toho slibují výhodný obchod. Ale při vyjednáváních nebudou brány v potaz problémy obyčejných lidí:

Ani boj proti korupci, ani politické a sociální reformy. Jde především o přístup koncernů EU na ukrajinský trh.

Nemohl by pakt s EU zmírnit hospodářskou krizi na Ukrajině?

Osud našich východoevropských sousedů mluví proti tomu. Např. v Rumunsku a Bulharsku příjmy nevzrostly, zato ceny ano. Stále více mladých lidí se musí stěhovat, aby ve východní Evropě pracovali za nejnižší mzdy a byli tamními zaměstnavateli využíváni jako levná pracovní síla. Radost ze vstupu do EU zmizela v těchto zemích velmi rychle, neboť přestože jsou si všichni občané EU oficiálně rovni, jsou si někteří rovnější.

Proč je pak iluze o vstupu Ukrajiny do EU tak silná?

Spouštěčem protestu bylo to, že Janukovyč v listopadu loňského roku na poslední chvíli nepodepsal dohodu s EU. Do té doby se věnovali kampaním pro vstup Ukrajiny do EU nejen opoziční strany, ale i vláda sama.

Jedna nepodepsaná dohoda vedla k masovému hnutí?

Janukovyč neměl připravenou žádnou mediální obhajobu pro obrat své strategie. Doslova přes noc uvedli všichni vládní politici, že dohoda s EU nanejdvý odporuje národním zájmům jejich milované vlasti, zatímco 24 hodin předtím prohlašovali, že jen dohoda s EU by mohla Ukrajinu uchránit před jejím pádem.

Tedy opravdová PR-katastrofa...

...byla rozhodující pro spontánní vypuknutí protestu. Mnozí lidé byli přesvědčeni, že Janukovyč vede Ukrajinu směrem k EU a Putin najednou vytáhne zlatou kreditku a udělá mu nabídku, která se nedá odmítnout. Takto podobně se to také stalo.

...a opoziční strany toho chytře využily...

...protože oligarchové, kterými jsou kontrolovány, si od toho slibují větší prospěch. Rozhodující však je, že oligarchové a jejich strany mají potíže s usměrňováním hnutí. Stalo se totiž svébytným mocenskopolitickým centrem.

Ilja Budraitskis je členem „Socialistického hnutí Ruska“ (Rossiyskoye Socialisticheskoye Dvizheniye, RSD) Vzniklo roku 2011 jako výsledek nové strukturace ruské levice a fúze různých uskupení. Považuje se za pluralitní, antikapitalistické, radikální hnutí a vystupuje za nový, demokratický socialismus.

Z němčiny přeložila Karolína Babičková

Zdroj: <http://marx21.de/content/view/2067/32/>

Dlouhý ústupový pochod Françoise Hollanda

JAKUB HORŇÁČEK

Začátek roku byl pro francouzskou levici náročný. Po podzimu, který byl charakterizován protidaňovým hnutím bonnet rouges (červené kulichy) a pokračující mobilizací konzervativců, François Hollande během novoročního setkání s tiskem ohlásil “obrat směru” hospodářské politiky francouzské vlády. Bývalý generální tajemník francouzské socialistické vlády ve stáří podlehl půvabu ekonomického liberalismu.

DVACET MĚSÍCŮ STAGNACE

Po téměř dvou letech vlády se francouzský prezident může pochlubit jen několika málo výsledky. Nejvýznamnější je zřejmě otevření institutu manželství homosexuálům a schválení – po notných tahanicích s Ústavní radou – 75 % daně pro příjmy fyzických osob přesahující jeden milion eur. Na druhé straně francouzská vládní většina prožila dlouhý pochod ústupků a rezignací prakticky na všech frontách, od daňové politiky až po tzv. společenská práva.

François Hollande, jehož hlavní heslo ve volební kampani bylo Změna, to je teď, tak potřebuje co nejdříve dosáhnout nějakých viditelných ekonomických a společenských výsledků. Vzhledem k tomu, že ve Francii je v současnosti na tři miliony lidí bez práce a další tři miliony osob již na hledání práce v posledních letech rezignovaly, stanovila si vláda jako hlavní cíl “obrátit křivku nezaměstnanosti.” Obzvláště obtížná je situace mezi mladými a absolventy, kde ani propracovaný systém dotovaných smluv určených osobám na začátku pracovní kariéry nezabránil 25 % nezaměstnanosti a zvyšování počtu mladých, jež nestudují ani nepracují.

V této situaci se francouzský prezident uchýlil k tradičnímu liberálnímu receptu ke zklamání všech francouzských neokeynesiánců, kteří do něho vkládali velké naděje. Poté, co Hollande několikrát zopakoval, že “růst se nevrátí skrze zvýšení státních výdajů”, se socialistická vláda rozhodla vydat na cestu výrazných daňových úlev firmám a částečného snížení sociálních odvodů. Konkrétně již ve druhé polovině minulého roku se vláda pod vedením premiéra Jean-Marca Ayraulta rozhodla uvolnit 20 miliard daňových úlev pro firmy investující do výroby a výzkumu a tyto výdaje měly být částečně pokryty zvýšením nepřímých daní, což nakonec vyvolalo podzimní daňové vzpoury.

Ovšem hlavní daňový chod přišel až po Vánocích. Prezident oznámil škrty ve veřejných výdajích, dosahujících minimálně 60 miliard eur do roku 2017, a vláda současně připravuje úlevy na daních a sociálních odvodech v hodnotě až 50 miliard eur.

Podle Hollandových poradců jsou tyto daňové úlevy v duchu “socialismu nabídky”, neboli mají učinit francouzské zboží více konkurenceschopné na mezinárodních trzích a Francii jako takovou lákavější pro meziná-

rodní investory. Kritici nicméně upozorňují, že výsledky nových daňových úlev jsou nejisté a že mohou nakonec vést jen ke stagnaci domácí poptávky a zvýšení ziskovosti soukromých firem. Současně se francouzské hospodářství potýká s masivní deindustrializací, která začala v roce 2008 a kvůli které došlo v celé řadě odvětví k celkovému narušení výrobní sítě. Není náhodou, že deindustrializaci, která nepřinesla nová pracovní místa v jiných odvětvích, lépe odolala ta odvětví, kde je přímá účast státu, jako např. automobilový či letecký průmysl.

Socialisté jsou si těchto obtíží vědomi, současně však dosud následovali Françoise Hollanda v jeho snaze vytvořit nový sociální smír založený na masivních daňových úlevách a tvorbě pracovních míst. Jenže tento smír se rodí s s křehkým základem. Medef, hlavní francouzský zaměstnavatelský svaz, již prezidentovi vzkázal, že chce úlevy v hodnotě 100 miliard eur a že není v žádném případě ochoten se zavázat k dosažení stanovených výsledků. Výsledky by se nemusely dostavit, a pokud bude francouzský a evropský trh nadále stagnovat, firmy nebudou ochotny zvýšit objem svých investic a odbory budou i nadále sledovat smířčí mzdovou politiku výměnou za zachování co nejvyššího počtu pracovních míst.

ŽÁDNÁ OPOZICE NALEVO?

Novoroční liberální obrat francouzské vlády zaskočil levici v nedbalkách. Levá křídla Francouzské socialistické strany a částečně i Zelení dávají najevo svoji nechuť vůči novým receptům své vlády, ale zásadně se vyhybají jakémukoli viditelnější mobilizaci proti konceptu nového sociálního smíru. Tato situace soukromých lamentací a souhlasných hlasování bude pokračovat pravděpodobně do června, protože

představitelé levé části PSF mají obavu, aby na ně nebyla svalena vina z pravděpodobných debaklů socialistů v komunálních a evropských volbách.

Parlamentní radikální levice je paralyzována nedávnou roztržkou mezi Komunistickou stranou Francie (PCF) a Stranou levice (PG) bývalého senátora Jean-Luca Melénchona, které se rozhádaly nad rozhodnutím pařížské federace PCF kandidovat v komunálních volbách v jednom bloku s PSF. Toto rozhodnutí plně projevilo nejasné nastavení vztahů s nynější vládnoucí stranou, kterou část parlamentní radikální levice stále považuje za možného koaličního partnera v místních i celostátních volbách. Prakticky mimo zorné pole zůstávají mimo-parlamentní radikální strany, především Nová antikapitalistická strana NPA a Lutte ouvrière, jež zatím spoléhají na to, že dříve či později vznikne nějaké silné sociální hnutí, ke kterému bude možné se přidat.

Lepší situace nevládne ani mezi odbory. Odborářské centrály se zatím pečlivě vyvarovaly toho, aby spojily jednotlivé místní odborové mobilizace, které protínají francouzskou společnost. Místo toho se spokojily s tím, sekundovat snaze Françoise Hollanda vytvořit nový sociální smír. Stále více signálů z největší levicové odborové konfederace CGT i z její sesterské Force ouvrière však ukazují, že odbory nebudou ochotny přijmout vládní návrhy, aniž by se zaměstnavatelé zavázali k nějakým ověřitelným výsledkům.

Pravděpodobně nejvýraznější kritika přišla od asociací občanské levice, od sdružení Zdrčených ekonomů, které dlouhodobě kritizují současné směřování hospodářských politik v Evropské Unii, až po Attac či kolektiv Roose-

velt¹ který patřil k podporovatelům Hollanda při prezidentských volbách. Občanská levice však zatím nedokázala vytvořit silnou a viditelnou mobilizaci, jež by donutila vládu přehodnotit svou politiku.

ZAPLNIT PRÁZDNO

Toto prázdno na levici nechalo otevřenou cestu radikální pravici, která se dokázala etablovat jako jediná silná opozice vůči vládě Françoise Hollanda a Jean-Marca Ayraulta, kterou v posledním roce stabilně podporuje zhruba čtvrtina voličů. K tomuto posílení konsenzu radikální pravice pomohla série úspěšných demonstrací proti otevření institutu manželství gayům a lesbám, viditelná protidaňová hnutí i rostoucí podpora Marine Le Pen, jejíž Front National je od konce podzimu v čele volebních preferencí.

Ovšem k posílení radikálně pravicové opozice přispěla i samotná vláda. Ta několikrát ustoupila v požadavcích demonstrantů, kteří tak vycítili její slabost. Poslední z ústupků vláda ohlásila na začátku února, kdy po velké demonstraci konzervativní pravice ohlásila stažení projednávání Zákona o rodině, který rozšiřoval práva homosexuálních párů. Poslední z etap v ústupovém boji však vzbudil nevoli dokonce i v poslaneckém klubu PSF, avšak zůstává otázkou, zda bez širší mobilizace bude možné změnit kurz vlády, která zatím nedokázala odpovědět na naděje, které do ní část Francie vložila.

Autor je mj. spolupracovník italského deníku Il Manifesto a členem SOKU

¹ Attac je mezinárodní hnutí za sociální, environmentální a demokratické alternativy ke globalizaci (<http://www.attac.org/>). Odkaz na Kolektiv Roosevelt zde: <http://www.roosevelt2012.com/>

▲ Francouzsko-německý summit v Eurokafé jménem “Úspornost” Zdroj: jeffreyhill.typepad.com

Majdan a levice: sny a realita

OLEKSANDR KONOPLJANIKOV

Jakožto člověka technického, v jistém smyslu dokonce pedantického, mne vždy přivádělo do rozpaků zneužívání nejružnějších hezkých slov při popisu vážných událostí. Nejsem proti vzosným výrazům, avšak během posledního měsíce už bylo toho laciného patosu trochu moc. Mám na mysli popis Majdanu.

Jakých jen epitet se mu nedostalo. Jedni říkají, že je to zrození národa, druzí, že jde o revoluci ducha, třetí mluví o národní revoluci, ale s tím, že před našima očima neprobíhá nic jiného než revoluce, souhlasí první, druzí i třetí. A všichni se ptají levičáků: „Proč se neúčastníte? Vždyť začala revoluce, vy jste po ní prahli, a teď se vám něco nezdá? Jste proti Janukovyčovi, nebo ne?“

Co se tedy na Ukrajině děje? Revoluce? Existuje klasická definice revoluční situace, jejímž autorem je Lenin: „Pro revoluci nestačí, aby utlačované třídy nechtěly postaru žít. Je zapotřebí také to, aby vládnoucí třída již nemohla postaru hospodařit a vládnout.“

Ruku na srdce, vidíme na Ukrajině něco takového? Ne. Státní systémy, zvláště donucovací aparát, fungují vcelku normálně. Vždyť už pár bloků od ulice Hruševského poklidně pokračuje každodenní život. Ani obsazování budov státních oblastních úřadů integritu moci nenarušilo.

A Marx říká o revoluci tohle: „Na jistém stupni svého vývoje se materiální výrobní síly společnosti dostávají do rozporu s existujícími výrobními vztahy nebo – což je jen právní výraz téhož – s vlastnickými vztahy, uvnitř nichž se dosud pohybovaly. Z forem vývoje výrobních sil se tyto vztahy proměňují v jejich pouta. Nastává pak epocha sociální revoluce. Se změnou ekonomické základny dochází pomaleji nebo rychleji k převratu celé ohromné nadstavby. Při zkoumání takových převratů musíme vždy rozlišovat mezi materiálním převrácením v ekonomických výrobních podmínkách, který se dá přírodovědecky přesně zjistit, a mezi právními, politickými, náboženskými, uměleckými nebo filosofickými, zkrátka ideologickými formami, v nichž si lidé tento konflikt uvědomují a vybojovávají ho.“

Je to dlouhý citát, zato ale vymezuje celý okruh požadavků, nezbytných, abycho mohli nějaký sociální jev nazvat revolucí. Zase se, už s ohledem na tuto definici, zeptáme: je to, co se děje, revoluce? Ne. V někdejší Ukrajinské sovětské socialistické republice se už více než dvacet let buduje kapitalismus. Samozřejmě, ukrajinský kapitalismus není žádný med, avšak revoluci, jež by chtěla svrhnout kapitalismus, v zemi oči vidně nepozorujeme.

Revoluce, ani revoluční situace na Ukrajině není. Co se tu tedy děje? Vystoupení? Či? Teď je nejvyšší čas pustit se do třídní analýzy. V danou chvíli máme k dispozici dva sociologické průzkumy (<http://www.dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/jsj-cosqjfpkqwepkfpk.htm>, <http://www.dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/lmefoj-boerjoj.htm>), provedené fondem Demokratická iniciativa a KMIS 7.–8. a 20. prosince 2013, a také expertní rozhovory (<http://vz.ru/world/2014/1/21/668749.html>). Celkově vidíme následující obrazy: základní hybnou silou protestů je drobná a střední buržoazie. Na Majdanu jsou přítomni také nezaměstnaní, sezónní stavební dělníci a pracovníci v zemědělství, de facto blízcí lumpenproletariátu. Množství průmyslových dělníků je zcela minimální. O nedostatku podpory ze strany dělníků svědčí i neúspěch při organizaci dvakrát bombasticky ohlašované celostátní stávky.

O co tedy jde? Vystoupení drobné a střední buržoazie, dokonce ne po celé Ukrajině, ale jen na většině území západu, středu a v Kyjevě. Po levici, a tedy i po marxistech, chtějí, aby se k němu připojili. Můžeme podpořit hnutí maloburžoazie? Ano, můžeme – ale tehdy a jen tehdy, když takové hnutí přijme obecně demokratický program, jenž bude objektivně sloužit osvobození třídy námezdně pracujících. Mimo tento program se naše zájmy rozcházejí.

Přijal Majdan obecně demokratický program? Abychom mohli odpovědět na tuto otázku, je třeba posoudit politickou strukturu, která na Majdanu vznikla. Protest maloburžoazie byl jako už mnohokrát předtím osedlán „opozicí“, která představuje zájmy jednoho z uskupení ukrajinské oligarchické velkoburžoazie. Řeči o tom, že opoziční „trojku“ nikdo neposlouchá a že na Majdanu nemá žádný vliv, nejsou nic jiného než mýtus: právě Jacenjuk, Klyčko a Tjahnybok vedou rozhovory s Janukovyčem, vyhlašují politické iniciativy Majdanu atd. Ano, ve srážkách na ulici Hruševského se ukázalo, že „trojka“ nemá vliv na bojující, avšak nevzniklo žádné řídící ústředí, jež by představovalo paralelu opozičního vedení, což znamená, že opozice má politickou kontrolu nad protesty a představuje „politickou tvář“ Majdanu. Je tedy třeba analyzovat právě program „opozice“.

Její návrhy lze redukovat na následující: nové prezidentské volby, nové parlamentní volby, návrat k ústavě z roku 2004 (podle této ústavy má prezident méně pravomocí, vládu jmenuje parlament a vláda se mu zodpovídá – poznámka překladatele), změny soudního systému. Nicméně si nemyslím, že změny v soudním systému, obzvláště při dnešní úrovni korupce, mohou vést k tomu, že se objeví spravedlivé a čestné soudy. Koneckonců většina ukrajinských zákonodárných iniciativ nyní prochází expertizou Benátské komise, což ale nemá žádný vliv na směřování státu ani to neoslazuje jeho represivní aparát.

Ponecháme-li stranou záležitost technické realizace nových prezidentských voleb, zůstává tu ta nejdůležitější otázka: čím se liší stát řídící se ústavou z roku 1996 a z roku 2004? Jsou to jen dekorace, jimiž ukrajinská oligarchická buržoazie přikrášluje svou vládu. Všichni si pamatujeme na vládu prezidenta Juščenka a řádění politických zájmů vzájemně znepřátelených oligarchických uskupení. Otázky pravomocí prezidenta, poslanecké imunity: to jsou akty frašky, se záviděníhodnou vytrvalostí rozehrávané na politické scéně země. A jakmile si vláda a opozice vymění místa, i jejich názory na dané otázky se okamžitě změní ve svůj opak. I nyní je požadavek návratu k ústavě z roku 2004 diktován tím, že chybí technické předpoklady pro nové prezidentské volby, a proto bude nejlepší pravomoci hlavy státu omezit. Je tohle obecně demokratický program? Dokonce i návrhy Komunistické strany Ukrajiny (KPU) zrušit prezidentskou funkci a změnit stát na federaci znějí radikálněji.

Mluvit o pokrokovém charakteru protestů tedy nelze. Navíc, když drobnou buržoazii zklamalo vedení „opozice“, stali se pro ni, vždy lačnou efektních frází a póz, hrdiny radikální nacionalisté z Právého sektoru. Obecně na Majdanu úřadují pravíkoví nacionalisté všech druhů a zbarvení. Levicový aktivista se tam může objevit, jen když bude skrývat své politické sympatie a organizační příslušnost (<http://rusplt.ru/world/nas-jdet-jestkoe-antifashistskoe-protivos-toyane-7696.html>). Velice jasným signálem o tom, jaký vztah má „opozice“ k „rudým“, je také zákaz činnosti KPU v Ternopilské a Ivano-frankivské oblasti.

Obě oligarchická uskupení budou pokračovat ve své politice, ale v případě vítězství té, jejíž zájmy fakticky představuje Majdan, se v zemi rozšíří další vlna pravíkového a ultrapravíkového nacionalismu. A v této souvislosti jsou pokusy donutit marxisty, aby si vybrali jednu ze dvou stran, nepochopitelné. Vyčítají nám, že se nepřipojujeme k Majdanu. Co tam ale máme dělat? Agitovat mezi drobnou buržoazií, jež se stala přívažkem a „kanónenfutrem“, „opozice“? Nebo bojovat bok po boku s nacisty z Právého sektoru? Vytahovat za „trojku“ kaštany z ohně – ne, díky. To opozice popsala současnou událost jako poslední boj mezi dobrem a zlem. Avšak zastávat takový názor znamená zcela ignorovat poučení z Majdanu 2004.

Ano, ukrajinské levicové hnutí je slabé, stejně jako hnutí dělnické a odborové, což je podmíněno celým komplexem faktorů, které by si zasloužily samostatný článek. Naše slabost nás však nesmí povzbuzovat ke slepému „aktivismu“. Samozřejmě, leckdo, zvláště mladí, by dali před vytrvalým a z jejich hlediska málo efektivním rozdáváním letáků u vrátnic továren a pokusy utvořit odborové hnutí přednost efektnějším a „aktivnějším“ srážkám na ulici Hruševského, tak podobným tomu, co dělají anarchisté v Řecku, Španělsku, Německu nebo Francii. Jenže v evropských zemích pouliční boje jen doplňují silné odborové stávkové hnutí, nejsou jeho náhražkou. Osvobození pracující třídy je věcí pracující třídy samotné, ne hrstky akti-

vistů, kteří se společně s neonacisty působivě vrhají na Berkut.

Místo levicových aktivistů dnes není na operetních barikádách mezi běsnící maloburžoazií, ale uprostřed své třídy. Jejich úkolem dnes není pomáhat jedné skupině buržoazie proti druhé, ne svrhávat jednu buržoazní vládu, aby na její místo nastoupila druhá, ale šířit demokratický a socialistický program proletariátu. Jejich bojem je obrana demokracie před ohrožením ze strany agresivní pravíkové nacionalistické a neonacistické menšiny i ze strany falešného „antifašistického národního sjednocení“, hlášeného vládnoucí stranou.

Přeložil Miroslav Tomek

Zdroj: <http://liva.com.ua/maidan-lefts.html>

▼ Na transparentech se píše: "EU – Rovnost práv pro všechny." "Chceš do Evropy – řekni ne homofobii" Účastníci patřili hlavně ke studentským odborům Prjama djja (Přímá akce), s nimiž byli i členové jiných kyjevských levicových a anarchistických organizací. Foto Roma Eremenko, 26. listopadu 2013.

Dělníci a arabská revoluce

ANNE ALEXANDER

Arabské jaro oslavilo třetí výročí, ale nyní stojí na křižovatce. V nadcházejících třech měsících bude Socialist Review sledovat politiku arabského jara a ptát se, kam revoluce dospěla. Tuto sérii otevřeme hodnocením vznikajícího dělnického hnutí v Egyptě a Tunisu ve článku Anne Alexanderové.

„Ruská buržoasní revoluce roku 1905–7 [...] byla bez pochyby revolucí opravdového lidu, protože povstala masa těch, jejichž většinu tvořila nejnižší sociální vrstva, která byla drcena útlakem a vykořisťováním, povstala nezávisle a nasměrovala kurz revoluce ke zdůraznění svých vlastních požadavků, svými pokusy vybudovat vlastní cestou novou společnost na místě společnosti staré, která byla zničena.“ (Stát a revoluce, Lenin 1918)

Boje dělníků hrály klíčovou roli v tuniské i egyptské revoluci v každé z jejích fází. A to navzdory velké pozornosti médií, která se především soustředila na bitvy o ulice a ikonické náměstí Tahrír. Na akcích v továrnách a ve vládních úřadech však ulpíval neméně důležitý podíl při formování revolučního procesu.

Taktéž politický požadavek na ukončení diktátorského režimu a nastolení demokratických reforem se ukázal jako dominantní, politické revoluce měly vždy velkou „sociální duši“, zapůjčíme-li si frázi amerického socialisty Hala Drapera. Organizování dělníci spustili sociální rebelii zespodu, čímž se vzepřeli autoritářským obhájčům neoliberalismu.

Poslední tři roky ovšem odhalily i slabiny v dělnických organizacích a bariéry, které je nutné překonat předtím, než si bude dělnická třída v obou zemích schopna uvědomit svůj potenciál, který povede ke skutečné „revoluci lidí“ ve smyslu, kterým argumentoval Lenin v roce 1917.

Rozpory ve vztahu mezi sociální a politickou duší arabské revoluce se ostře projevily v krizi (30. června) a jejích dozvucích. V Egyptě došlo k obrovské mobilizaci široké veřejnosti proti Muslimskému bratrstvu a prezidentovi z jeho středu, Mohamedovi Morsímu. Tuto krizi armáda nasměrovala k výbuchu nacionalistických vášní a vůdce nezávislých odborů vstoupil do vlády.

V Tunisu se UGTT, federální odborová organizace, zhostila role prostředníka mezi islamistickou vládou a její opozicí v National Salvation Front. UGTT šlo především o politický program, nikoli jen o rozdmýchání hněvu vůči vládě, která selhala v naplňování svých revolučních slibů o sociální spravedlnosti.

Role dělnického hnutí spočívá ve třech stěžejních fázích revolučního procesu. Revoluční krize, která začala z kraje roku 2011, kulminovala narůstajícím počtem protestů

a stávek. Navíc se v obou zemích, Tunisku i Egyptě, v roce 2008 odehrála povstání, která byla soustředěna v klíčových průmyslových oblastech, čímž v podstatě došlo ke generálce pro nadcházející události roku 2011.

Dělnická intervence v revolucích 2011 byla určující pro jejich výsledek hned v počáteční fázi. Lokální stávky v Tunisu, v jejichž čele stáli regionální funkcionáři z odborové federace UGTT, se nakonec spojily do celonárodní generální stávky 14. ledna. Ve chvíli, kdy se davy prohnaly Třídou Habíba Búrgiby v centru Tunisu, se tuniský diktátor Ben Alí setkal s Abd-al-Salamem Jarradem, generálním tajemníkem UGTT. „Nemůžete odvolat tuto stávku?“, prosil Ben Alí Jarrada. „I kdybych se o to pokusil, neposlechnou mě,“ zněla Jarradova odpověď. Během několika hodin seděl Ben Alí na palubě letadla, ve kterém směřoval do svého exilu v Saúdské Arábii.

V Egyptě byli obětmi pouličních střetů, které zuřily 28. ledna, především dělníci. Pořádkové složky policie se pokusily povstání utopit v krvi hned na jeho počátku, a tak se z dělnických čtvrtí stala bitevní pole. Mubárakův osud nebyl zpečetěn do té chvíle, dokud dělníci nevyužili svou kolektivní moc na pracovištích.

Vlna protestů, která začala během víkendu 5.–6. února, nakonec do ulic přivedla kolem tří set tisíc dělníků a 11. únor se stal dnem, kdy zakročila armáda a odstavila prezidenta od moci.

Kolektivní akce ze strany dělníků hrála klíčovou roli při vykojení vlády, která se chopila moci po pádu diktatury. Egyptská vlna zářijových protestů, kterých se zúčastnilo bezmála půl milionu dělníků, pomohla urychlit krizi vládnoucí vojenské rady a v listopadu 2011 opět zaplavily miliony protestujících egyptské ulice pod stejnými hesly, které provolávali v lednu.

Nicméně v této době nedošlo k fúzi mezi politickým a sociálním způsobem boje. Přes výzvy aktivistů na náměstí Tahrír k vůdcům nezávislých odborů se již nezopakovala rozhodná vlna protestů, která přehodila přes palubu Mubárakův režim. Armádě se podařilo úspěšně přesměrovat naděje na rychlou politickou a sociální změnu k volebním urnám, z čehož těžilo především Muslimské bratrstvo a radikální islamistická salafistická strana Al-Núr.

Další pokus o svolání generální stávky proti vojenské vládě v únoru 2012 skončil z mnoha důvodů. Jedním z hlavních byla hrozba represe a aktivní intervence Muslimského bratrstva, které zmobilizovalo svoje aktivisty na pracovištích s argumentem vedeným ve prospěch nově zvoleného parlamentu, který by měl dostat možnost k zavedení reforem.

Nicméně kontrarevoluční síly se snaží obnovit poškozené instituce starého režimu, které získávají na síle a sebevědomí. V červnu 2012 armáda rozpustila parlament, v němž byli dominantní především islamisté, ale dovolila kandidátovi Muslimského bratrstva, Mohamedovi Morsímu, aby těsně zvítězil v prezidentských volbách nad Ahmadem Šafíkem, který stál v čele poslední Mubárakovy vlády jako její předseda.

Morsího možný osud podtrhuje sílu i slabost organizovaných dělníků v rámci revolučního procesu. Jejich sílu můžeme spatřit v neschopnosti vlád přitáhnout otěže stávkám. Vysoká míra bojů na pracovištích reflektovala obojí, jak frustraci dělníků z nenaplnění svých požadavků za vyšší mzdy, lepší bezpečnost práce a nároku na důstojnou práci, tak jejich sebejistotu v očekávání, že kolektivní akce přinese pozitivní výsledky.

Každá vlna pouličních protestů, která opadla, byla nahrazena novou protestní vlnou, která zabrala její místo. Kontinuální pokračování protestů na obou frontách – v ulicích a na pracovištích – se stalo impozantní zábranou kontrarevoluce.

ODBORY

Politická slabost odborů se vyjevila ve své nejčistší podobě v období krize v červnu a červenci 2013. V době, kdy byl Morsí svržen ozbrojenými silami v reakci na nátlak masivního lidového povstání, nebylo lidové revoluční hnutí schopné z nastalé situace vytěžit maximum a oslabit Muslimské bratrstvo. Armáda se však této příležitosti chopila a obrátila kurz událostí kontrarevolučním směrem.

V Egyptě a Tunisu se forma dělnického hnutí výrazně odlišuje. Zvnějšku se zdá, že Egypt zažil nejdramatičtější změny během revoluce. V lednu 2011 se v Egyptě nacházely pouze čtyři nezávislé odbory. Jediné legální odbory patřily k Egyptské odborové federaci

(ETUF), která byla obsazena ve svých nejvyšších patrech byrokraty z vládní strany a představovala klíčovou instituci státního aparátu.

V současnosti ETUF stále existuje, ale podle některých odhadů vzniklo kolem tisíce nezávislých odborů. V současném Egyptě dominují dvě hlavní federace nezávislých odborů, Egyptská federace nezávislých odborových svazů (EFITU) a Egyptský demokratický kongres práce (EDLC).

Přestože se jedná o dva hlavní představitele nezávislých odborů, jejich schopnost koordinované akce se ukázala jako neúčinná. Místo toho je jejich role dost podobná nevládním organizacím nebo skupinám vedoucím kampaně za novou legislativu, která by chránila práva dělníků organizovat se.

Většina odborových funkcionářů je výrazně spojena s pracovištěm, na kterém působí, a jen malé množství odborových funkcionářů v nezávislých odborových federacích má tuto vazbu oslabenou. Stejně tak silná je také vazba na jednoho z nejdůležitějších představitelů nezávislých odborů, Kamala Abu Aitu, který přijal post ministra práce v červenci roku 2013. Jeho mandát vyplynul z ozbrojeného krvavého zásahu proti Muslimskému bratrstvu, Aitova politická role byla jasná: jeho úkol spočíval ve zklidnění dělníků, kteří byli rozhořčeni z nenaplněných očekávání sociálních změn a reformních slibů.

Oproti tomu je situace v Tunisku diametrálně odlišná. Odborová federace UGTT se svou členskou základnou, která čítá kolem 680 tisíců členů, zůstává zdaleka největší organizací dělnické třídy, stejně jako tomu bylo v předrevolučním období.

V předrevolučních letech mělo vedení odborové federace blízko k Ben Alímu, i když na rozdíl od Egypta odborářští předáci na nižší úrovni a řadoví odboráři si byli schopni prosadit nezávislost na státě a v lednu 2011 donutili své vedení k rozchodu s režimem.

Když volby, které následovaly po svržení Ben Alího, přivedly k moci islamistickou stranu Ennahdu, UGTT se ocitla v konfrontační pozici vůči vládě. Válečné tažení bylo

vedené předně kvůli neoliberální ekonomické politice, kterou Ennahda prosazovala. To se ale rapidně rychle proměnilo v politický boj, ve kterém se UGTT stala páteří organizací opozice Ennahdy. Tato opozice sdružovala většinu levicového křídla Lidové fronty.

Gangy násilníků, patrně přidružených k islamistické straně, napadly v prosinci 2012 kanceláře UGTT, což pobídlo federaci ke svolání politické generální stávky, vůbec první od roku 1978.

Vedení UGTT dosáhlo společného kompromisu s vládou a generální stávka se poté už nikdy nezopakovala. V průběhu dalších měsíců, i přes to, že se politický konflikt mezi Ennahdou a koalici Lidové fronty vyostřil (mj. vlivem atentátů na dva vůdce Lidové fronty, Chokriho Beleida v únoru a Mohameda Brahmiho v červenci 2013), se federace navrátila k další ze svých historických rolí, jmenovitě k roli tlumočnicka v časech politické krize.

Na podzim hrála UGTT ústřední roli ve vyjednávacích procesech mezi Ennahdou a její stranickou opozicí. UGTT předložila návrh etického kodexu a dalších postupů k vytvoření úřednické vlády.

I přes rozdíly mezi oběma zeměmi se otázka odborářské byrokracie stala jedním z klíčových témat. Odborářští funkcionáři lavírují mezi dělníky na jedné straně a zaměstnavateli a státem na straně druhé a snaží se prosazovat sociální a politické boje v úzkém manévrovacím prostoru, který jim reformy umožňují. Jejich cílem je předejít vzájemnému prolnutí sociálních a politických bojů. V Tunisu, což v jiných zemích není zcela obvyklé, hraje UGTT roli vyjednavče mezi všemi standardními stranami. Zvláště pak jedná přímo jako jeden z garantů státu.

CO JE TŘEBA UDĚLAT?

Ti, kteří chtějí dále pokračovat a prohlubovat revoluci v obou zemích, čelí především problému, že stát od pádu diktátorů prošel jen pramalou změnou. To je zvláště patrné v Egyptě, kde se represivní složky Mubárakova režimu – vojenské a policejní – již zotavily z většiny škod způsobených v raných fázích revoluce.

Navzdory potížím existuje mnoho důvodů k naději. Především je to enormní odolnost a nápaditost členů dělnických organizací v Egyptě a Tunisu, a to i přesto, že jejich vůdci občas strání státní moci.

Kolektivní demokratická zkušenost, již získala organizace na úrovni pracovišť, je cenná a může posílit lidová revoluční hnutí navzdory době, kdy ulice zaběrou nepřátelské síly.

Organizování dělníci jsou rozhodující, jedná se o jedinou skupinu z široké masy chudých a utlačovaných, kteří dokážou zastavit mašinérii vlády a kola produkce. Jedním z nejvýraznějších rysů posledních tří let v Egyptě je rozsah a hloubka dělnických bojů za „očistu“ veřejného sektoru a od zkorumpovaných šéfů ze staré vládní garnitury.

Přestože jsou velmi často jednotlivé boje izolovány jeden od druhého, potvrdily, že stovky tisíc Egyptanů rozumí věci mnohem lépe než obyčejní politici. Ať se jedná o islamisty nebo sekularisty, revoluce jsou bojem za opětovnou tvorbu státu, nikoliv za kompromis.

V lednu 2011 hesla jako „chléb, svoboda, sociální spravedlnost, práce a důstojnost“ dokonale vyjádřila jednotu mezi sociálními a politickými požadavky. Ačkoli se po dělnících opakovaně žádalo, aby si mezi sociálními a politickými právy vybrali.

Dělníci čelili buď neoliberálnímu (a stále více autoritářskému) formám parlamentární vlády islamistů, nebo vojenské vládě v kombinaci s neurčitými sliby sociální reformy. Je jasné, že s takovými prostředky nelze získat ani chléb, ani svobodu.

Co je třeba udělat? Je nutné, aby dělníci vytvořili nezávislý politický hlas. Poté, co byli hluboce ovlivněni svým bojem ve dvou revolucích je pro ně vlastní hlas důležitější než kdy jindy. Revoluční organizace jsou na pracovištích hluboce zakořeněné, schopné se formovat a konečně vést i bitvy v ulicích. Po událostech roku 2013 půjde o další naléhavý boj.

Přeložila Iveta Lysoňková

Pražská škola alternativ

Nabízí v pravidelných intervalech přednášky, semináře a workshopy k aktuálním politickým, kulturním, ekologickým a ekonomickým tématům

„Hnědá internacionála“ evropské krajní pravice

THANASIS KAMPAGIANNIS

Před nadcházejícím mezinárodním dnem akcí proti fašismu 22. března se Thanasis Kampagiannis zamýšlí nad hrozícím úspěchem krajní pravice v květnových evropských volbách. Článek vyšel v posledním časopise Sosialismo apo Kato (Socialismus zdola), č. 102.

Prvních pět měsíců roku 2014 bude evropská krajní pravice připravovat kampaň na evropské volby v květnu, což ji posune do centra politického dění.

Následující článek je rozdělen do tří částí. První nastiňuje hlavní kroky krajní pravice a její hlavní představitele. Druhá zdůrazňuje, jakou roli hraje rasismus a islamofobie v posilování pozic krajní pravice. Ve třetí části se pokusím ukázat, že narůstající vliv pravicových stran jde ruku v ruce s nikam nevedoucím projektem evropské integrace.

"HNĚDÁ INTERNACIONÁLA" EVROPSKÉ PRAVICE

13. listopad 2013 zahájil novou kapitolu v historii evropské krajní pravice. Vedoucí představitelé dvou stran, Marine Le Penová z francouzské Národní fronty (Front National, FN) a Geert Wilders z holandské Strany svobodných (Partij voor de Vrijheid, PVV), se setkali v Haagu v budově dánského parlamentu a oznámili založení nového politické spojení pod názvem Evropská aliance svobody. Jejich cílem je za pomoci kampaně postavené na euroskepticismu a rasismu vůči imigrantům vytvořit formální frakci v Evropském parlamentu, na kterou potřebují přinejmenším 25 poslaneckých mandátů ze sedmi zemí.

Toto nové spojení se neomezuje pouze na výše zmíněné strany. Den po setkání Wilderse a Le Penové se na svém prvním setkání sešli krajně pravicoví evropští poslanci ze šesti stran. Kromě francouzské FN a holandské PVV patřili mezi účastníky belgický Vlámský zájem (Vlaams Belang, VB), italská Liga severu (Lega Nord, LN), Švédští demokraté (Sverigedemokraterna, SD) a rakouská Strana svobodných (Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ). Setkání se zúčastnila také Slovenská národná strana (SNS).

Co se dnes změnilo oproti předchozím pokusům o takováto spojení? Mnoho z těchto stran už bylo přeci přítomno v Evropském parlamentu. V současném vývoji však dochází ke kvalitativní změně.

V roce 2007 dokázala evropská krajní pravice vytvořit formální frakci v Evropském parlamentu pod názvem „Identita, tradice, suverenita“. Vůdkyní těchto snah byla samozřejmě francouzská Národní

fronta, fašistická strana, která, aby si získala politickou legitimitu, byla v průběhu času donucena „nosit kravaty“ (nebo kostýmy, pokud bychom hovořili o její představitelce Marine Le Penové, dceři Jean-Marie Le Pena). Kromě rakouské FPÖ (tj. strany Jörga Haidera) a vlámského VB se žádná jiná pravicová nebo euroskeptická strana neodvážila přihlásit se ke straně Le Penové.

Vznik skupiny „Identita, tradice, suverenita“ byl umožněn díky vstupu Bulharska a Rumunska a jejich představitelů do Evropské unie a Evropského parlamentu. Dvě nacionalistické strany, bulharská strana Útok (Ataka) a Strana velkého Rumunska (Partidul România Mare, PRM), se staly součástí skupiny. Ustavení této parlamentní skupiny (uznané mluvčím Evropského parlamentu v lednu 2007) znamenalo možnost, že získá finanční prostředky ve výši 1 milionu eur, účast na výběrech a řadu dalších výhod. Tento pokus ale náhle skončil. V listopadu 2007 torpédovala Alessandra Mussoliniová, vnučka fašistického diktátora a evropská poslankyně, vytouženou jednotu svou rasistickou tirádou proti rumunským přistěhovalcům v Itálii, které nazývala „kriminalníky“, „zloději“ atd. Rumunská PRM reagovala na slova Mussoliniové svým odchodem ze skupiny „Identita, tradice, suverenita“, což vedlo k ztrátě jejího oficiálního uznání a k jejímu rozpuštění.

Rozdíl mezi minulostí a dneškem je v tom, že se Le Penové podařilo rozbít izolaci, která její stranu obklopovala ještě v roce 2007 a bránila tak mnoha stranám, aby se s ní spojily. Setkání s Wildersem tento vývoj odráží. Vydláždilo cestu ke spolupráci s italskou Ligou severu a stranami severské krajní pravice, jako jsou Švédští demokraté.

Nové spojení Le Penové a Wilderse samozřejmě samo neřeší všeobecný problém jednoty na krajní pravici. Na její „pravici“ stojí neonacistická krajní pravice v podobě řeckého Zlatého úsvitu, maďarského Jobbiku a Britské národní strany, které dnes „umírnění“ Le Penová a Wilders označují za „extremisty“. „Nalevo“ od nich stojí euroskeptická pravice v Německu a Velké Británii. Nigel Farage, lídr Nezávislé strany Velké Británie (UKIP) prohlásil,

že se nemůže podílet na práci parlamentní skupiny společně s Le Penovou a její antisemitskou minulostí. Nově vzniklá euroskeptická strana Alternativa pro Německo (Alternative für Deutschland, AfD), která na svou vlajku napsala útok na euro, rozhodně prohlásila, že s krajní pravici nechce mít nic společného.

Neúčast UKIP je pro nové spojení ztrátou. Strany Le Penové a Wilderse v průzkumech ke květnovým volbám vedou a stejně tak vede i UKIP. Politická legitimita, kterou se podařilo krajní pravici získat, je největší od druhé světové války. Stojí za to poznamenat, že ze sedmi stran zmíněných jako potenciální členové nového spojení (FN, PVV, VB, LN, SD, FPÖ, SNS) se už čtyři účastnily národních vlád ve svých zemích (Holandsko, Itálie, Rakousko a Slovensko). To znamená, že z nich byla oficiálně „smyta“ nálepka „extremistů“.

Pokud bychom to měli shrnout: když sečteme odhady volebního zisku krajní pravice, výše zmíněných stran s těmi, které jsme nezmiňli (v Dánsku, Finsku, Litvě), hrozí reálné nebezpečí, že krajní pravice může dosáhnout až na jednu třetinu křesel v novém Evropském parlamentu, jediné instituci, která vyjadřuje „demokratickou legitimitu“ národů Evropy. Jak to mohlo dojít až sem?

RASISMUS A ISLÁMOFOBIE

Rasismu byl kartou, která dostala řadu fašistických stran z okraje do centra politického života. Francouzská FN byla v 80. letech považována za otevřeně neonacistickou stranu. Její vůdce Jean-Marie Le Pen popisoval holokaust jako „spíše historický detail“. Vlaams Belang vzešla ze strany Vlaams Blok, která byla belgickým soudem uznána za rasistickou a donucena si změnit jméno, aby si mohla vybudovat méně „radikální“ profil. Lídr rakouské FPÖ se proslavil svými pronacistickými prohlášeními. Když v roce 2000 vstoupila FPÖ do rakouské vlády, uvalila EU na Rakousko hospodářské sankce. Prodělala si řadu štěpení a nové vedení Heinz-Christiana Stracheho se snaží stranu opět postavit na nohy. I přesto, když v roce 2011 žádala o vstup do evropské skupiny „Evropa svobody a demokracie“, vetovalo mnoho stran její vstup kvůli „extremistické“ minulosti.

Ve všech případech demokratického očišťování těchto stran hrál rozhodující roli institucionální rasismus namířený vůči imigrantům, kteří přišli do zemí EU, zejména poté, co se Evropa rozhodla „utáhnout kohoutek“ a postavit kolem sebe zeď. Fašistickým stranám se podařilo získat si legitimitu jakožto nejnirovnější hlas proti „problémům“, které imigranti přinášejí; to ve všeobecném klimatu rasismu vytvořeném samotnou EU, skrze své vlády a středopravé a středolevé strany. Je šokující, že kdykoli jsou představitelé krajní pravice interpelováni kvůli svým rasistickým výrokům, odpovídají, že neříkají nic víc než to, co říká Cameron, Sarkozy nebo Samaras (záleží na zemi).

Pokud byl rasismus kartou, která dostala fašistické strany z okraje do centra politického života, je islamofobie skutečným esem. Islamofobie představuje pojídlo ve spojení Le Penové a Wilderse. Rozdíl, které od sebe drží fašisty jihu a jejich bratrány na severu, jsou dobře známé. Le Penová a fašisté jihu byli vždy více antisemitští, etatističtí a vůbec ne liberální v otázkách homosexuality, postavení žen atd. Naopak fašisté severu jsou fanaticky proizraelští, staví se proti „velkému“ sociálnímu státu a jsou proponenty „evropského způsobu života“, který zahrnuje (dějinná ironie!) práva žen a gayů.

Muslimští občané Evropy, imigranti a uprchlíci, kteří přišli v důsledku imperialistických válek v poslední dekádě zejména z islámských zemí, se stali vhodným nepřítelem, který tyto rozdíly zmenšil. Proto mají islamofobii jako klíčový prvek své strategie všechny krajně pravicové strany bez ohledu na jakém „křídle“ se nacházejí. Islamofobie nabízí také něco, co žádná předchozí forma rasismu nenabízela: argumenty, které zasahují hluboko do řad pokrokového obecnstva, jako jsou témata ochrany ženských práv, práv homosexuálů, náboženské tolerance atd.

Tak se starý, ačkoli modernizovaný, fašismus Le Penové nakonec snaží zakrýt svůj antisemitismus za mnohem modernější variace islamofobního rasismu, kterým disponuje např. Wilders. A to vše s razítkem a politikou legitimizovanou Evropskou unií. Nedávné nizozemské veto zahájení přístupových rozhovorů Turecka do EU je definujícím momentem této funkce. Zároveň odráží slepou uličku a neodmyslitelné problémy, které stojí před projektem evropské integrace.

SLEPÁ ULIČKA EU

Ačkoli pro zastánce poválečného projektu evropské integrace existuje „zlatý věk“ Schumanna a Monneta, EU (nebo EHS a jeho předchůdci) nikdy nebyla „domo-

vem národů“. Její vznik uspokojoval dvě koexistující, byť protichůdné potřeby, které byly ideologicky oděny do progresivního šatstva.

První byla přítomnost na globálním trhu jako jednotný hospodářský blok proti silným konkurentům, jako USA, Japonsko a později Čína. Stojí za to poznamenat, že i po zkušenosti z druhé světové války se ustanovení „evropské identity“ neobešlo bez rasistických přístupů a rasových stereotypů; naopak, tato identita byla převážně bělošská a křesťanská. Není žádnou náhodou, že otázka „nebezpečí z Východu“ byla vždy na pořadu dne a živila věčnou debatu o tom, kde jsou „východní hranice Evropy“. Antikomunismus za éry Sovětského svazu a islamofobie jsou dnes výrazem tohoto společného „evropského vzorce“.

Druhou byla potřeba zvládat etnická pnutí mezi státy a národními kapitalismy uvnitř Evropy, která dříve vedla k po sobě jdoucím válkám, z nichž nejdůležitější byly dvě války světové. V tomto případě je znovu matoucí prezentace EU jako projektu, jehož cílem je překonat národní státy. Národní státy, a díky tomu i národní kapitalismy, byly vždy posledním zdrojem rozhodování; proto není nacionalismus zahanbujícím reliktem minulosti.

Tento specifický politický projekt na vybudování sjednocené Evropy měl za cíl mírově skloubit hospodářské aspirace německého kapitalismu (který byl příčinou minulých válek) s posílením politické role Francie ve společných zájmech vládnoucích celého kontinentu.

Tyto cíle evropské integrace se nyní rozpadají. S pomocí krize se německá hospodářská moc přelila do politické kontroly EU spolu s tím, jak neustále oslaboval francouzský vliv. A samozřejmě se vrací všechny nacionalismy. Konflikty mezi věřiteli ze severu a dlužníky z jihu získávají stále více národní zabarvení. „Disciplinování“ Němců a „zodpovědní“ Skandinávci proti „líným“ Řekům a „nezodpovědným“ Italům atd.

Není proto divu, že za těchto okolností se objevují politické síly, které straní nacionalistické reakci. Nejjasněji je to vidět ve Francii. Národní fronta není jen nějakým plebejským hnutím proti kosmopolitní EU, argument často užívaný krajně pravicovými stranami a naneštěstí přijímaný levicovými analytiky. Tyto strany zastupují část národního kapitálu a politických představitelů (většinou z pravicových stran), který investuje do různých podob buržoazní vlády v době, kdy je projekt evropské integrace a kapitalistické globalizace v krizi. Zda budou krajně pravicové strany schopné shromáždit větší počet spojenců s částmi střední třídy zničené krizí stejně

jako s částí dělnické třídy, bude klíčové pro to, kam se události v následujících letech pohnou.

Jediná věc je jistá: EU prohloubí své antizaměstnanecké a antidemokratické rysy; Memoranda a Trojka jsou pouze začátek. Znárodnění dluhů evropských bank a systém jejich záchrany znamená, že EU bude muset mnohem otevřeněji hlídat veřejné rozpočty členských států. To naruší základní buržoazně-demokratické výdobytky, jako je zavádění daní pouze prostřednictvím zvoleného parlamentu. Snaha dát legitimitu Evropské komisi zavedením volby jejího prezidenta skrze evropské volby je parodií demokracie. Proto vítr, který vane v nadcházejících volbách, je převážně proti EU. Gallop Institut odhaduje, že dnes podporuje EU pouhých 30 % Evropanů na rozdíl od doby před 20 lety, kdy to bylo 70 %.

SOUČASNÁ ANTIFAŠISTICKÁ STRATEGIE

Pokud souhlasíme s výše uvedeným, měla by současná antifašistická strategie reagovat zároveň na všech třech úrovních, které jsem se snažil analyzovat. Úkoly levice v Evropě jsou tedy následující: musíme nejprve vybudovat masové antifašistické hnutí, abychom zpochybnil politickou legitimitu fašistických stran a nedovolili jim zasévat všude nenávisť. Zkušenosti hnutí z Řecka a Británie jsou cenné a měly by být využity. Vybudování takového hnutí bude vyžadovat mezinárodní antifašistickou koordinaci. Mezinárodní setkání, které zorganizovala 5. a 6. října 2013 v Athénách KEERFA (Jednotně proti rasismu a fašistické hrozbě, řecká antifašistická platforma – pozn. překladatele), bylo takovouto snahou. Výzva k mezinárodnímu dni akcí proti fašismu 22. března 2014 může poskytnout příležitost tisícům pracujících a mladých ke společné evropské demonstraci proti hnědé hrozbě a nástupu pravicového extremismu.

Kromě masového antifašistického hnutí potřebujeme též široké hnutí antirasistické. Pevnost Evropa (stavěná především agenturou FRONTEx), lemovaná uprchlickými tábory od Evrosu po Lampedusu a Gibraltar, jako by dávala fašismu za pravdu. Tak tomu ovšem není! Proto je více než důvodně podporovat antirasismus jakožto klíčový prvek antifašistického boje. Zejména levice by měla z boje proti islamofobii udělat prioritu, neboť se jedná o prubířský kámen dnešního rasistického diskursu.

Z angličtiny přeložil Jan Májiček

✉ Jan.majicek@socsol.cz

Rebelie na periferii EU: Bosna a Hercegovina v plamenech

MATE KAPOVIČ

Radikální požadavky a lidová shromáždění, která doprovází rebelii v Bosně a Hercegovině, ukazují, že globální cyklus bojů se zdaleka neblíží svému konci.

V pátek 7. února byly po celé Bosně a Hercegovině vládní budovy v plamenech. Obyvatelé této země, kteří dlouho mlčeli, se konečně rozhodli říci, co si myslí. A když se tak stalo, nebyla slyšet jen slova, ale řev. Kameny, oheň a těžké boje s policií. Nejsilnějším a nejsymboličtějším byl pohled na vládní budovu v Tuzle, městě, kde rebelie začala. Objevil se na ní nápis „smrt nacionalismu“. Byla to velice silná zpráva, protože nacionalismus byl dlouho útočištěm ekonomické elity, která jej používala pro ospravedlnění svého politického a ekonomického útlaku.

Jeden po druhém začali premiéři jednotlivých kantonů Bosny a Hercegoviny podávat své rezignace. V neděli 9. února odjel chorvatský premiér Zoran Milanović do Mostaru, města s významnou chorvatskou menšinou, aby se zde setkal s představitelem místních Chorvatů. Zároveň s tím navštívil Milorad Dodik, prezident Republiky Srbské (srbská část Bosny a Hercegoviny), Srbsko, kde se setkal s viceprezidentem Aleksandrem Vučićem (neoficiálním vůdcem Srbska). Důvody byly jasné. Elity Chorvatska i Srbska se bojí, že to, co někteří nazývají „Bosenským jarem“, by se mohlo přelit přes hranice do jejich zemí.

VÝBUŠNÝ HNĚV

Hospodářská situace v Bosně a Hercegovině je bezpochyby strašlivá. Země byla kdysi známá svými četnými továrnami a silnou dělnickou třídou. Dokonce ve znaku bývalé Socialistické republiky Bosny a Hercegoviny byly tovární komíny. Mnoho z těchto továren bylo zavřeno a zbytek byl zprivatizován buď do rukou nadnárodních korporací, nebo nové kapitalistické třídy. V některých z nich lidé pracují, aniž by dostávali svou mzdu, což je velmi častý jev v postjugoslávském hospodářství. Nezaměstnanost v zemi se pohybuje okolo 45 %. Ačkoli sousední Chorvatsko a Srbsko nejsou v tak špatném stavu, jejich elity se mají rovněž čeho obávat, protože celková situace je dosti vzdálená tomu, co by se dalo nazvat alespoň trochu uspokojivým stavem. Jen pro ilustraci, nezaměstnanost mladých v Chorvatsku činí téměř 53 %, což ho v EU staví na druhé místo za Španělsko a Řecko.

Výbušné, a v některých případech také poměrně násilné povstání v Bosně a Hercegovině, má zcela jistě své důvody: prohlubující se chudobu, obrovské nerovnosti, rozsáhlý byro-

kratický aparát a politické a kapitalistické parazyty včele. Nicméně toto povstání je integrální součástí povstání globálního, které můžeme pozorovat řadu let. Po vypuknutí hospodářské krize v roce 2008 a po pár letech prvotního šoku začala v roce 2011 první vlna povstání a protestů s Arabským jarem, indignados ve Španělsku a Occupy Wall Street (OWS) v USA. Minulý rok jsme mohli pozorovat revolty v Brazílii a Turecku. Bývalá Jugoslávie nebyla od této vlny oddělena.

„Nejsilnějším a nejsymboličtějším byl pohled na vládní budovu v Tuzle, městě, kde rebelie začala. Objevil se na ní nápis „smrt nacionalismu“.

Už v roce 2011 vznikaly v Chorvatsku „facebookové protesty“ trvající celý měsíc březen. Ačkoliv byly politicky značně různorodé, bylo to poprvé, kdy se v zemi bývalé Jugoslávie objevilo jasné antikapitalistické poselství. Tyto protesty v mnoha ohledech předjímaly indignados a OWS sdílející s nimi stejného ducha doby. V letech 2012 – 2013 Slovinskem otřásala lidová revolta, která výrazně změnila veřejné mínění a vnímání v zemi a dala vzniknout novým politickým silám (jako je potenciálně slibná Iniciativa za demokratický socialismus). V roce 2014 přišla řada na Bosnu a Hercegovinu.

SOCIÁLNÍ POVSTÁNÍ

Jakmile vypuklo povstání, začali téměř všichni analytici tvrdit, že něco takového bylo nevyhnutelné a že si už dávno byli jistí, že k něčemu takovému dříve či později dojde. To samozřejmě není pravda. Ačkoliv je situace v Bosně a Hercegovině katastrofická, první, co tito analytici tvrdili, bylo, že povstání tohoto druhu je nemožné, protože lidé jsou příliš pasivní, neteční a rozdělení nacionalismem. Jak už to tak bývá, byla to nepředvídatelná jiskra, která zažehla rychle se šířící požár.

Povstání začalo v Tuzle na severovýchodě země. Město má dlouhou levicovou a dělnickou tradici. Často se mu říká „jiné město“, protože nacionalismus tu nikdy, - na rozdíl od zbytku země, - skutečně nezakořenil. Není proto divu, že se toto město ocitlo v oku bouře. Dělníci z mnoha privatizovaných továren (jako je Dita, Polihem a Konjuh) už zde z různých důvodů nějakou dobu protestovali. Nicméně ve středu 5. února se k nim přidala mládež,

nezaměstnaní a další lidé. Protest začal rychle eskalovat a šířit se do dalších měst. Největší protesty proběhly v Tuzle, Sarajevu, Zenici, Mostaru a Bihaći, která patří mezi největší města v zemi.

Protesty probíhaly spontánně a pramenily ze sociálních požadavků. Mnoho demonstrantů hlásalo, že zkrátka nemají co jíst, jsou už věky bez práce a vyjadřovali hluboké opovržení vůči zločinné politické a ekonomické elitě. Ačkoli se povstání odehrávalo v oblas-

tech Bosny obývané většinou muslimskými Bosháky (na což s chutí a rádi poukazovali chorvatští a srbští nacionalisté), jednalo se nepochybně o sociální, a nikoli nacionální revoltu. Jak je tomu zvykem, protesty jsou velice různorodé, včetně účasti fotbalových fanoušků, kteří se přidávají na stranu nejbojovnějšího křídla. Protesty dnes probíhají hlavně v místech, kde převládá boshácké obyvatelstvo, ale existuje i řada výjimek. V Mostaru, městě na jihozápadě země, se jak Chorvati, tak Bosháci, zúčastnili protestu, při kterém byla vypálena sídla hlavních nacionalistických stran (chorvatské i boshácké). Etničtí Chorvati protestovali v Livnu a Orašje a etničtí Srbové organizovali řadu menší protestů a shromáždění v Prijedoru, Banja Luce, Bijeljini a Zvorniku.

Přestože je protest sociální povahy, je nacionalismus používán elitami pro vlastní prospěch stále velkým problémem. Mnoho Chorvatů a Srbů v Bosně a Hercegovině se obává, že protesty mohou nabrat jiné politické směřování, např. islámistické, jako se stalo v Egyptě. To je samozřejmě více než nepravděpodobné. Tento strach je však živěn politickými elitami, které se snaží zabránit protestům v chorvatských a srbských částech Bosny a Hercegoviny. V této atmosféře získaly různé varianty konspiračních teorií jistou popularitu. Tak bosenští nacionalisté a politici tvrdí, že to všechno je spiknutí pro Boshákům; chorvatští nacionalisté a politici tvrdí, že vše je spiknutí proti Chorvatům; a srbští nacionalisté tvrdí, že vše je spiknutí proti Srbům. Je velmi příznačné, že chorvatští a srbští nacionalističtí intelektuálové a média tiše spolupracují v zoufalé snaze

▲ Stop nacionalismu. Zdroj: Stefano Giantin

dokázat, že tu jde pouze o „Bosenské jaro“.

PŘEKROČIT NACIONALISMUS

Ne každý je však náchylný k nacionalistické propagandě. Například jeden odborový svaz z Drvaru (jehož většinu členů tvoří Srbové) většinově vyjádřil svou podporu chorvatským protestům ve městě Livno. Stejně tak organizace veteránů ze srbské části země otevřeně tlačila na svého prezidenta Milorada Dodika, aby se začal zabývat sociálními problémy, nespravedlností a zločiny privatizace. Nicméně v Bijeljini (v srbské části Bosny a Hercegoviny) se demonstranti, kteří vyjadřovali povstání podporu, setkali s protidemonstrací srbských nacionalistů. To samé se stalo při solidární demonstraci v srbském Bělehradě. Zároveň však policejní odborový svaz v Srbsku prohlásil, že v případě, že se protesty přelíží přes hranice země, nebudou členové svazu proti demonstrantům zasahovat. V Chorvatsku připravují aktivisté na levi i pravici protesty, které jsou inspirovány tím, co se děje za hranicemi.

Situace v Bosně a Hercegovině zůstává velice napjatá. Několik levicových intelektuálů a veřejně známých osobností vyjadřuje protestům svou podporu, ale většina médií a celá politická třída se proti nim spojila. Existuje mnoho nacionalistických prohlášení, konspiračních teorií, falešných manifestů, vymyšlených zpráv a příběhů. Elity a prorežimní intelektuálové se snaží, co to jen jde, aby zachovali status quo. Přesto panuje v liberálních, konzervativních a nacionalistických kruzích zmatek. Analytický aparát establishmentu není vybaven na vyhodnocení se s takovým druhem vývoje, protože nedokáže chápat pracující, nezaměstnané a chudé jako aktivní politický subjekt. Tomuto je potřeba připsat tradiční maloměstské moralizování o hořících budovách, „hooligans“, zbytečném násilí atd. Liberálové a konzervativci volají po „poklidných a důstojných“ protestech i přes zjevný fakt, že bez násilí by k ničemu tako-

vému nedošlo a že pečlivá koordinace mezi politiky a médii jasně ukázala, co skutečně znamená buržoazní demokracie a „svoboda tisku“.

Jako vždy se média soustředila na to, že demonstranti nevědí, co činí, že nemají jasné cíle nebo politický program. Není to pravda. Požadavky demonstrantů jsou den ode dne jasnější. Například pracující a demonstranti z Tuzly, kteří jsou nejprogresivnější a politicky nejjednodušší, požadovali a požadují rovnější mzdy, zdravotní pojištění pro pracující,

„Liberálové a konzervativci volají pro „poklidných a důstojných“ protestech, i přes zjevný fakt, že bez násilí by k ničemu takovému nedošlo, a i přes zjevný fakt, že pečlivá koordinace mezi politiky a médii jasně ukázala, co skutečně znamená buržoazní demokracie a „svoboda tisku“.

zákonné opatření proti ekonomickým zločinům, zabavení nelegálně nabytého majetku, přehodnocení privatizačního procesu továren Dita, Polihem, Poliolhem, Gumara a Konjuh, znárodnění továren a obnovení produkce pod dělnickou kontrolou, odstranění privilegií politické elity atd. Samozřejmě je velice obtížné říci, jak se tento nově zrozený politický program bude dále vyvíjet a jaké jeho části jsou jen rétorické figury.

PLÉNUM V TUZLE

Jedním z nejzajímavějších a nejvíce vzrušujících aspektů mobilizace je zrod revolučního organizačního orgánu, kterému se říká „plénium“. Toto plénium (nebo všeobecné shromáždění) se velice podobá původním ruským sovětům. Demonstranti je používají k dosažení kolektivních rozhodnutí a formulaci požadavků ve stylu přímé demokracie. Zajímavé je, že idea pléna jakožto demokratického rozhodovacího orgánu pochází z roku 2009 z vlny studentských okupací v Chorvatsku, které se zase inspirovalo hnutím bělehradských studentů v roce 2006. Jinými slovy jde o příklad postjugoslávské levi-

cové spolupráce a vzájemné inspirace. Demonstranti v dalších městech se nyní snaží ustavit podobná pléna i u nich.

Jedním z požadavků tuzlovského pléna, které přijaly zbytky staré vlády, bylo vytvořit novou prozatímní vládu kantonu, jež by byla složena z kandidátů, které si vyberou obyvatelé regionu. Vyloučení budou ti, co se zkomproitovali v předchozích vládách a členové starých politických stran. Nová vláda by také měla mít mnohem nižší plat a žádné další výsady. Co se účasti, diskuzí a hlasování týče, je plénium otevřeno všem s výjimkou členů starých stran a vlády (což z něj dělá, řečeno klasickými termíny, „diktaturu proletariátu“).

PŘEKROČIT PROVINČNOST

Je těžké předpovědět, jak se tyto události dále vyvinou. Jedna věc je však jistá: Bosna a Hercegovina (a region jako celek) nebudou stejné jako předtím. Mohlo by se zdát, že už bylo, alespoň symbolicky, mnohého dosaženo, zejména pokud uvážíme, že v Bosně a Hercegovině stejně jako v celé bývalé Jugoslávii neexistují žádné masové levicové organizace. Jen pár týdnů po začátku protestu se názory veřejnosti na politický diskurz zásadně změnily. V budoucnu se elity budou lidu jednoznačně mnohem více bát, a to nejen v Bosně a Hercegovině. Mohu jen doufat, že to vše přispěje ke vzniku a růstu progresivních sil a organizací v zemi.

Dramatický vývoj v zemi způsobil rozruch doma i v sousedních zemích. Na západě však byly události více méně ignorovány. Zatímco mezinárodní média upoutávají svou pozornost na Ukrajinu, kde mají EU a USA své vlastní zájmy, je sociální revolta v Bosně a Hercegovině, což je mnohem menší země, ignorována. Zajisté, rebelie pracujících a nezaměstnaných není z evropského neoliberálního statusu quo příliš pozitivním vývojem, zvláště když je sousední Chorvatsko nejnovějším členským státem EU. O to zvláštnější je reakce západní levice. Ta by měla překonat svůj provincialismus a přestat hledět jen na témata, která se dějí v jejím bezprostředním okolí. Internacionalismus nesmí být pouze teoretické cvičení.

Rebelie na periferii EU představuje zajímavý a důležitý vývoj pro mezinárodní levi. Ukazuje, že globální cyklus bojů, který začal v roce 2011, je více než živý.

Mate Kapović je odborným asistentem na Univerzitě v Záhřebu a levicový politický aktivista.

Z angličtiny přeložil Jan Májiček

Pokračující demokratizace v podání Tomia Okamury

JAROSLAV BICAN

Poslední volby přivedly do Poslanecké sněmovny politické hnutí, které se už svým názvem hlásí k přímé demokracii. Jedná se o vcelku pozoruhodný moment, nikdy předtím se v Parlamentu nevyskytlo uskupení, které by takto otevřeně tvrdilo, že politický systém, který u nás máme, je vzdálený skutečné demokracii. Podle Hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury máme v České republice demo-demokracii, ve které vládnou kmotrovské stranické mafie.

Na webových stránkách tohoto hnutí se píše: „Přes dvacet let žijeme s pocitem, že náš stát je demokratickou zemí. Máme dojem, že žijeme v demokracii, a mnozí z nás se domnívají, že země na západ od nás jsou také standardní demokracie.“ O kus níže se popisuje, jak v celé Evropě sílí přesvědčení, že stávající politické systémy jsou špatné a je třeba je změnit. Najdeme zde vyjádření holandského politologa Daudta, podle kterého Nizozemí není demokracií se zástupci lidu.

Následují další citace, jejichž hlavním sdělením je to, že současné demokracie jsou ve skutečnosti oligarchiemi. Demokracie je jen falešná přetvářka, reálnou moc drží arogantní elita. Právě to je nakonec hlavním sdělením lídra hnutí Tomia Okamury. Když měl vysvětlit, proč usiluje o obecné referendum a nyní předkládá zákon na jeho zavedení, vyjádřil se více než jasně:

„Zavedení závazného referenda je samo o sobě změnou ústavního systému – a to směrem k demokracii. Teď tu vládnou bez odpovědnosti a jakékoli pojistky vybrané stranické elity – toho se nebojíte? Nemyslíte, že zneužití hrozí spíše od elitních skupin než od celého národa? Mimochodem – jak je možné zneužít vůli občanů? I kdyby si odhlasovali sebevětší blbost, bude to jejich demokratická vůle, kterou je třeba respektovat.“ (Lidové noviny, 25. 1. 2014)

Tomio Okamura tak brojí proti elitám a hlásí se ke změnám, které by ústily v opravdovou demokracii. V programu hnutí Úsvit se tyto změny popisují takto: „Budeme prosazovat uzákonění referenda jako nejvyššího projevu vůle občanů. Prosadíme přímé volby poslanců, starostů a hejtmanů. Chceme odvolatelnost politiků a odpovědnost politiků občanům. Jsme pro zákaz souběhu funkce poslance a ministra. Chceme důsledné oddělení moci zákonodárné a výkonné. Vládu bude jmenovat a řídit občané přímo volený a odvolatelný prezident.“

Tomio Okamura a jeho hnutí může sloužit jako dobrý podklad k úvahám o tom, co je a co není demokracie a jakým způsobem pokračovat v demokratizaci současného politického systému. Okamurovi lze dát za pravdu v tom, že současné demokracie potřebují dále prohlubovat a není možné o nich mluvit jako o něčem, co si svůj název

plně zaslouží. Vláda lidu vypadá skutečně jinak.

První otázka, na kterou je třeba si v souvislosti s pokračující demokratizací odpovědět, je, s jakým étosem se tento proces má odehrávat. U Okamury ho můžeme popsat takto: Několik vybraných politiků, kterým jde o blaho národa, postupně s podporou lidu prosadí prvky přímé demokracie. Lid vedle možnosti rozhodovat v referendu dostane především mnohem silnější kontrolní pravomoci, kdy bude moci odvolat kteréhokoli politika.

Navíc získá ještě jednu důležitou věc – prezidenta jako někoho, kdo bude ztělesňovat jeho vůli a sám sestaví vládu. Ta už nebude potřebovat důvěru od většiny poslanců, stačí ta od prezidenta, který se kdykoli může odvolat na lid, který ho zvolil. Vůle lidu se už nebude třístit mezi dvě stě poslanců, ale veškerá se zkoncentruje v osobě hlavy státu.

Poslanci budou stále schvalovat zákony, ale zásluhou referenda tato jejich pravomoc už nebude výlučná. A pak už to nebudou oni, kteří budou určovat, kdo bude vládnout. Vláda bude v rukou prezidenta. Lze očekávat, že pokud se tyto změny podaří prosadit a lid dostane možnost odvolávat politiky a rozhodovat v referendu, odmění toho, kdo se na těchto změnách nejvíce zasloužil a zvolí ho oním prezidentem sestávajícím vládu.

Lid vládnoucí v Okamurově demokracii je masou. Co vytváří její jednotu? Není to rasa, sexuální orientace ani národnost. Součástí Okamurova lidu mohou být Romové, gayové i migranti, ale musí se chovat zodpovědně, slušně, poctivě pracovat, platit daně a mít přínos naší ekonomice. Respektive příslušníci výše uvedených skupin se musí snažit o něco více, zejména Romové, kteří musí svojí pílí přebít negativní názory, které o nich panují, a snažit se přesvědčit ty Romy, kteří jim kazí dobré jméno, aby se napravili.

Okamurův lid má sice kontrolní pravomoci a větší možnost do politiky zasáhnout, než je tomu dnes, ale stále je to ta samá spíše pasivní masa lidí, která je odkázána na své zástupce, kterým svěří svou důvěru a nechá je vystupovat svým jménem. Vazba mezi lidem a jeho reprezentanty bude bezprostřednější. Lidé budou volit prezidenta už

s tím, že jeho vláda bude taková a taková. Už se nebudou muset domýšlet, kdo s kým sestaví vládu.

Stejně tak při volbě poslanců ve větší novém volebním systému (Tomio Okamura tomu říká přímá volba poslanců) se bude hlasovat rovnou o konkrétních jménech, nikoli o stranách. To vše ale vůbec nemusí mít za následek, že se prohloubí skutečná vláda lidu. Jediné, co se spolehlivě stane, je, že volební politici budou mít větší mandát a moc, protože se budou odvolávat přímo na lid. Ten je sice může zbavit funkce, ale tomu se dá šikovným manévrováním předejít. Stačí dobře prezentovat a načasovat své kroky, a pak i politik, který v zájmu občanů nejedná, se může bez problémů udržet.

To, co přímá demokracie Tomia Okamury postrádá, je emancipační étos, který je teprve tím, co prohlubuje demokracii. Takový étos má na prvním místě občana (a to bez přívlastků – bez ohledu na to, zda je slušný, ekonomicky výkonný atd.) a ne jeho zástupce. A také veškeré úvahy o pokračující demokratizaci nezačíná politickými reprezentanty, ale právě lidmi. Nejde o to, které všechny politiky by občan mohl volit přímo, ale o to, jak vytvořit takové podmínky, které by umožnily maximální lidovou participaci.

Do takového přemýšlení patří úvahy o pracovních podmínkách, délce pracovní doby, výše odměn, ale také debata o tom, nakolik hodnoty, které společnost vyznává a dnes a denně se v nich utvrzuje, vedou občany spíše k zájmu o sebe sama, vlastní úspěch, péči o své domovy a soukromé zábavy na úkor veřejné sféry a úpadku veřejných záležitostí.

Prvky přímé demokracie mohou být v mnohém užitečné, ale občané musí mít na jejich využívání čas, jejich hodnoty tomu musí být nakloněny a také musí existovat struktury občanské společnosti, které je občanům zprostředkují. Vedle možnosti uskutečnit referendum je tak například důležitá i přítomnost občanských sdružení a iniciativ schopných sesbírat dostatečné množství podpisů pro jeho případné vyhlášení.

Pokud se pouze zavedou určité prvky přímé demokracie, vše pravděpodobně skončí tak, že namísto prohloubení demokracie bude výsledkem koncentrace moci

u některých politiků ztělesňujících vůli lidu a vystřídání jedné elity druhou. A to vše proto, že za Okamurovou snahou měnit současný politický systém není snaha emancipovat občana a přivést ho do veřejného prostoru, kde tento občan bude moci skutečně něco ovlivnit, ale představa sebe sama jako někoho, kdo je schopný lid zastoupit a vykonávat jeho vůli. Prohloubení demokracie tak zřejmě nenastane, tedy pokud sami občané prvky přímé demokracie nevyužijí k tomu, aby si vynutili další kroky. Kroky, které by už byly tažené emancipačním étosem.

Autor je redaktorem Deníku Referendum

AK

Šílenství biblické ekonomie: Jaká ponaučení si Amerika musí vzít z příkladu Evropy

JANIS VAROUFAKIS

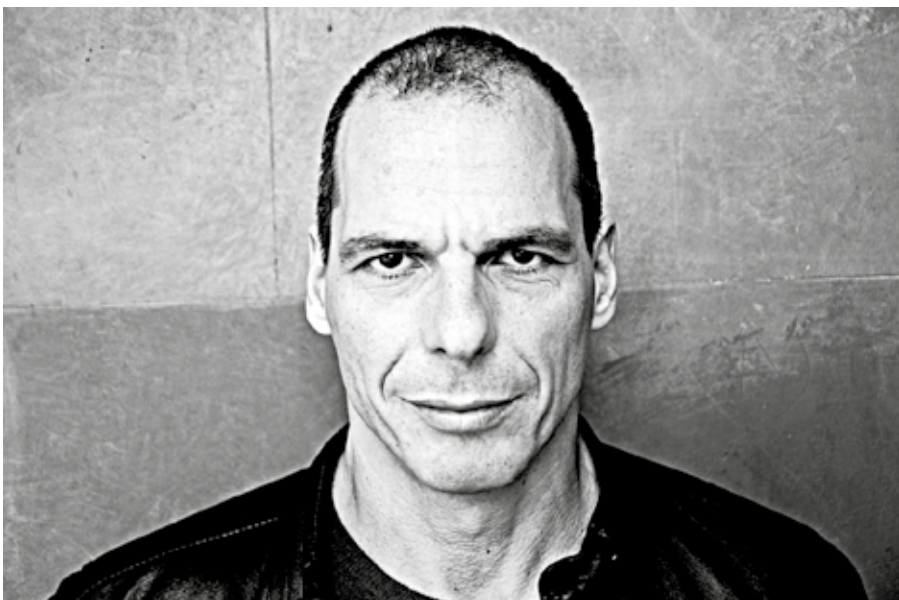
Moralizování a zobecňování jako základ veřejné politiky mělo vždy ty nejzohoubnější následky.

Konzervativci se nemýlí, když tvrdí, že odsuzovat někoho coby „hamouna“ za to, že usiluje o zbohatnutí, a trestat ho odstrašujícími daňovými sazbami spolehlivě udrží společnost ve stavu letargie, chudoby a nespravedlnosti. V čem se mýlí, je jejich chápání recese jako nevyhnutelné odplaty postihující trestuhodně marnotratnou společnost, která následně musí splatit svůj „dluh“ úspornou politikou. Tato biblická „tradice“ ekonomického myšlení je zaručenou cestou k ještě větším soukromým ztrátám a veřejnému zadlužení.

Když divák vstane na koncertu ze sedadla, nepochybně lépe uvidí; pokud se ovšem postaví všichni najednou, nejenže si ani jeden z nich nepomůže, ale všichni se k tomu zbytečně unaví. Kdo vyvozuje z racionálního nebo i chvályhodného jednání jednotlivce argumenty pro určité politické opatření, jednoduše přehlíží fakt, že co je dobré pro jednoho člověka, nemusí fungovat, když to začnou dělat všichni.

Nikde se to neukázalo tak jasně jako v Evropě. Po sanaci bank a tzv. velké recesi, která nastala po roce 2008, se soukromé pohledávky proměnily v bobtnající státní dluh. Evropské vlády zareagovaly tak, že si všechny současně začaly utahovat opasky. Výsledkem bylo jejich ještě větší zadlužení. Stejně jako diváci na koncertu, kteří jako jeden muž vstali, aby lépe viděli, zjistili Evropané, že to, co vypadalo jako dobrý nápad na úrovni jediné země, se na celoevropské úrovni stává sebezničujícím.

Američtí politici často tvrdí, že politika jejich odpůrců povede k tomu, že Spojené státy na tom budou hůře než Řecko. Američané by se proto měli blíže podívat na to, co se v této starobylé zemi dělo. Od roku 2010 nastolila řecká vláda nejúspěšnější politiku, jaká kdy v mírových dobách byla: zvýšení daní a škrtů ve výdajích dohromady přesáhly 15 % HDP. A výsledek? Veřejný dluh Řecka vyskočil z již tak vysokých 113 % národního produktu v roce 2009 na zničujících 176 % dnes. Jak mohlo tak razantní snížení deficitu, z tolika stran oslavované, vést k takovému zvýšení zadluženosti? Jednoduše: „rozpočtová přísnost“ vedla k propadu HDP o čtvrtinu!

▲ Janis Varoufakis Zdroj: parodynews.files.wordpress.com

Vedle škrtů vyzkoušelo Řecko i jiné opatření, po kterém i u nás mnozí volají: snížení minimální mzdy. Odpůrcům kampaní za zvýšení minimální mzdy v USA bude logika tohoto kroku znít povědomě: při zvýšení minimální ceny bot by jich více zůstalo na skladě. Abychom se vyhnuli takové přebytkové nabídce, ať už bot či pracovní síly, zrušme cenová minima!

Jediným problémem této logiky je, že je zcela chybná. Stejně jako v případě našich nešťastných diváků to, co funguje u jednoho, nefunguje, když se to zobecní. Jeden člověk může snáze najít práci, pokud je ochotný vzít zavděk nižší mzdou. Pokud však nižší plat přijmou všichni zaměstnanci, nebude po zboží a službách, které vyprodukují, dostatek poptávky na to, aby byla jejich pracovní místa zachována. Ukazuje to příklad Řecka, kde se pokles zaměstnanosti v soukromém sektoru po snížení minimální mzdy ještě urychlil.

Naštěstí Americe nehrozí, že se stane druhým Řeckem. Jedním důvodem je, že americká demokracie spočívá na vzájemných mocenských pojítkách a protiváhách, díky kterým je prosazení politiky škrtů, navzdory tomu, jak hlučně se po ní volá, nepravděpodobné. Dalším důvodem pak

je, že jak již mnoho konzervativců začíná uznávat, významné zvýšení minimální mzdy má dvě kladné stránky: předně přispívá ke snížení veřejných výdajů tím, že ubyde Američanů závislých na sociálních dávkách; za druhé, minimální mzda nejenže neškodí konkurenceschopnosti, ale hraje na trhu práce podobnou úlohu jako zastropování cen elektřiny na energetickém trhu s omezeným počtem dodavatelů. Tak jako nízké maximální ceny elektřiny optimalizují elektrárenským firmám objem vyrobeného proudu, může i vyšší minimální mzda podpořit zaměstnanost.

Závěr, který z toho plyne pro Američany, kterým dělá starost federální dluh, je prostý: vykašlete se na škrtů a zamyslete se znovu nad minimální mzdou.

Zdroj: <http://janisvaroufakis.eu/2014/02/18/the-folly-of-biblical-economics-lessons-from-europe-that-americans-must-heed/>

Janis Varoufakis je autorem do češtiny přeložené knihy *Globální minotaurus a jako jeden z mála světově známých ekonomů dnes dělá politickou ekonomii*.

Z angličtiny přeložil Martin Churaň

SOLIDARITA VYCHÁZÍ PRAVIDELNĚ KAŽDÝ MĚSÍC JAKO NEZÁVISLÝ LEVICOVÝ ČASOPIS

Jelikož nejsme spoutáni žádným soukromým zájmem, můžeme Vám nabízet kvalitní a necenzurované informace, které v jiných médiích nenaleznete. Naši redaktori a přispěvatelé s vypětím všech sil pracují měsíc co měsíc na tom, aby Vám přinesli nejpodstatnější rozhovory, reportáže, analýzy a komentáře z domova i ze zahraničí. A to především na taková témata, o kterých se jiní neodvažují psát. Vzhledem k tomu, že fungujeme na dobrovolné bázi a jedinou naší motivací je vůle šířit osvobozující a demokratické myšlení, vydávání časopisu závisí na finanční podpoře Vás, čtenářů. Abychom Vám mohli nadále poskytovat kvalitní periodikum a vycházet ve stále větších nákladech, potřebujeme Vaši podporu. Proto Vás vyzýváme, abyste si Solidaritu předplatili. Další významnou formou podpory je zřídit si trvalý měsíční finanční příkaz na Vašem účtu. Číslo účtu: 2100245047/2010 Předplatné objednávejte na predplatne@socsol.cz

PODPOŘTE NÁS NA NÁŠ ÚČET NEBO SI SOLIDARITU PŘEDPLAŤTE!

NEPŘIROVNAL
BORIS BUDEN
SPOLEČNOST
K VYVRŽENÉ
VELRYBĚ ??

ANO, ČETL JSEM O
O TOM V PROSINCOVÉ
SOLIDARITĚ!

O násilí

SLAVOJ ŽIŽEK

Předkládáme část rozhovoru se Slavojem Žižkem, který zorganizoval Mezinárodní žurnál pro studium Žižka (International Journal of Žižek Studies). Rozhovor se vedl nad jeho knihou *Násilí*, jež vyšla ke konci minulého roku i v českém jazyce.

▲ Slavoj Žižek Zdroj: <http://das-innere-kind.blogspot.cz>

Definujete násilí odlišně od obecně uznávaného úzu. Co myslíte násilím?

Jsem si velmi dobře vědom, že jsem měl být přesnější a uvést v knize více propracovaných rozlišení, která jsou v pozadí a jsou předpokládána. Například základní rozlišení mezi mocí a násilím. Moc ve smyslu autority. Obvykle ale lidé reagují asi takto: ano, ano, jde o autoritativní násilí. Ale ne. Skutečná autorita nepotřebuje násilí, jak to vyložila Hannah Arendtová. Násilí, jak tvrdila, je zpravidla zbraň v rukou impotentů. Jednoduše si to představme na příkladu rodiny. Není-liž pravda, že pokud vám otec fyzicky ubližuje, je na tom vždycky, byť je to bolestivé, něco směšně impotentního. Otci, který je naopak skutečnou autoritou, stačí navázat oční kontakt, stačí, aby hrozil násilím.

Mám-li vystihnout centrální tezi knihy, pak je to ta, že se příliš zaměřujeme na subjektivní násilí. Pod tím si nepředstavuji,

jako někteří, kteří recenzovali mou knihu, že subjektivní násilí je to, jak subjektivně násilí zakoušíme, tedy že vlastně nejde o něco reálného. Ne! Subjektivní násilí může být velmi skutečné. Mám tím na mysli násilí, které není anonymní jako objektivní sociální procesy, ale máme zde aktéra, který násilí vykonal. Může to být dav, jednotlivý kriminálník, terorizující rodič, tajná policie, armáda, cokoli. Zkrátka víme, kdo to udělal. O tomto subjektivním typu násilí se dozvídáme z médií v jenom kuse. Avšak to, co mě zajímá, je násilí, které je neviditelné, systémové, které probíhá, aniž bychom ho jako násilí vnímali. Proč? Neboť to, co si obvykle představíme pod pojmem násilí, je narušení dané situace či etablovaného řádu. Ale má otázka zní: co takhle uvažovat o násilí, které vyplývá z logiky systému? Které vzniká nikoli tak, že daný řád narušuje, ale že samotný provoz a řád věcí takto normálně [rozuměj

násilným způsobem] funguje. Toto násilí je neviditelné.

Dejme si příklad, knihu Naomi Klein Šoková doktrína, se kterou v principu souhlasím. Ani ne tak se všemi jejími detailními analýzami, jako spíše s ústřední tezí této knihy: liberální kapitalismus je v médiích líčen v tom světle, že dokáže zajistit rozvoj země nenásilným způsobem, a že tedy stojí v protikladu k rozvoji násilnému, ke kterému se uchylují totalitární režimy. Ovšem pointa Naomi Klein je, že abyste vytvořili podmínky pro fungující svobodný trh a abyste ho následně udržely v provozu, potřebujete pořádné množství násilí. V tomto je kniha přesvědčivá.

Další příklad. Je velmi jednoduché hrát hru na hledání toho, kdo je zodpovědný za zločiny komunismu. Zde jsou věci jasné. Může se říci, že to byl Stalin a komunistická strana. Nebo se může pokračovat hrou

pátrající po původu násilí: byl vinen jen Stalin, nebo to byl již Lenin? Nebo snad již Marx, Rousseau, křesťanství či Platon? Pak můžeme přistoupit k oné hře „Od Platona po NATO“ [tj. na jeden velký dějinný úsek, který se „zrodil“ Platonovou myšlenkou totality a završuje jej násilný totalitarismus]. Ovšem násilí kapitalismu je daleko více anonymní – je prostě v systému. Nelze jednoduše říci, kdo je vinen. Lidé ho vnímají podobně jako přírodní katastrofy. Není ekonomická krize, kde tisíce malých akcionářů bankrotují a tisíce zaměstnanců ztrácejí práci, takovou pseudopřírodní katastrofou? Něčím, co se blíží „politické tsunami“? Zkrátka a prostě krize přijde a nikdo za ni nenese odpovědnost.

Navažme další tezi mé knihy. Když si vezmeme ekologické katastrofy nebo sociální násilí vyvolané novými formami apartheidu, kde na jedné straně máme tzv. gated community [„uzavřené rezidenční objekty“] a na druhé lidi žijící ve vyloučení, v oblastech, jako jsou slumy, chudinské čtvrti (favela) apod., musíme přistoupit k etickému kroku číslo 2 a naučit se být zodpovědný i za toto objektivní násilí. Nelze zkrátka říci, že objektivní stojí mimo moje možnosti a já s ním nemohu nic dělat. To je teze knihy. Ovšemže je subjektivní násilí otřesné, ano, ale úkolem je vnímat celkový obraz, situaci v její celistvosti. Je pravidlem, že subjektivní

násilí je odpovědí na násilí objektivní. Vezměme si třeba terorismus, ten samozřejmě narušuje hladké fungování trhu. Ale pozor, dovolte, abych se vyhnul nepochopení. Můj „point“ není poskytnout omluvu těm, kteří se dopouštějí subjektivního násilí, tím, že si řeknou: my nic, naše násilí je jen „reakce“ na objektivní podmínky a je to kapitalismus, jenž má být ze všeho obviněn. Ne, v žádném případě. Měli by být potrestáni, s tím nepolemizují. Jde mi jen o to, pochytit celkový obraz násilí. Zmiňme velice názorný příklad z mé knihy. Příklad subjektivního násilí ve své čiré iracionalitě. Mám na mysli pouliční bouře na předměstí Paříže 2005, ta zapálená auta apod. Byl to daleko podivnější jev, než se na první pohled může zdát. Nebyla to, jak poznamenal jeden francouzský komentátor, reakce na určité formy vykořisťování či vyloučení a už vůbec ne reakce muslimských fundamentalismů. Vždyť přeci první věc, kterou tito mladí lidé podpálili, byla tamější mešita. Čili šlo naopak o případ toho, co jsem lingvistickou terminologií označil jako „fatická komunikace“. Není to zpráva, ale navázání spojení. Byl to jejich způsob, jak říci: „Hej vy tam, my jsme zde a chceme být vidět.“ To je důvod, proč nezabírá liberální protiargument typu: „Ok, pochopili jsme, co jste chtěli říci, ale nemohli byste propříště protestovat pokojněji?“ V takovém případě by si jich vůbec nikdo nevšiml.

Tím se přibližujeme momentu, v němž bychom měli obraz násilí dále problematizovat. Zde možná leží nejradikálnější teze knihy. Žijeme v éře, ve které je násilí jedno velké tabu. Celé jádro politické korektnosti a sexuálního obtěžování spočívá v tom, že práh násilí se nepřetržitě zvedá. Věci, které řekneme před 50 lety byly možná nevkusné, ale vcelku normální, jsou vnímány jako násilnosti. Stačí zmínit jeden tragikomický případ, který se mi stal ve Spojených státech: podívám se někomu do očí a vzápětí jsem osočen z „očního znásilnění“. Co mě fascinuje, je, jak tato vysoká citlivost vůči subjektivnímu násilí jde ruku v ruce s daleko brutálnější formou objektivního násilí nebo dokonce sociálního násilí. Paradox je to pro mne v tom, že tato extrémní vnímavost k subjektivnímu násilí je velmi nebezpečný ideologický jev, který je nerozlučně spjat se sociálním násilím, nebo ho dokonce posiluje.

Vynecháváte boha z konceptu božského násilí? Co tím myslíte?

Božské násilí je termín, který odkazuje k Walteru Benjaminovi a jeho rozlišení na mytické a božské násilí. Běžně se však mytickým násilím myslí božské. Mytické je to, které ustanovuje moc (ve smyslu právního řádu) nebo je vykonáváno ve jménu boha. To je důvodem, proč mi lidé říkají, že božským

▲ Sao Paulo, Brazílie, 2005. Hranice chudinské čtvrti Paraisopolis s bohatou čtvrtí Morumbi. Foto: Tuca Vieira Zdroj: <http://expositionmagazine.com/?p=936>

násilím myslím terorismus fundamentalistů. Ne! To je mytické násilí. Násilí vykonávané jménem boha. Odkážme na Dostojevského a jeho Bratry Karamazovy, kde zaznívá známé motto, že pokud je bůh mrtev, je vše dovoleno. Jacques Lacan však měl však naprostou pravdu, když motto obrátil: je-li bůh mrtev, vše je naopak zakázáno. Což se mimochodem potvrzuje pohledem na „gate communities“, kde lidé, kteří jsou za to, že zasvětili svůj život slasti a její maximalizaci, „terorizováni“ freudovským nadjá [super-egem]; např. se neustále sami sebe ptají, zda jím zdravě apod. Avšak ještě důležitější než tento (tj. není-li bůh, pak je mnoho věcí zakázáno), je jiný Lacanův postřeh. Že existuje-li bůh, pak je vše dovoleno, a to potud, pokud se dotyčný činí být nástrojem v rukou boha.

Co se tedy myslí pod božským násilím? V každém systému moci, v každém výkonu moci a právním rámci bez ohledu na to, jakým demokratickým způsobem je moc ospravedlněna, vždy zůstává přítomen jistý přesah (exces), nevyslovená hrozba, která ti (přes všechno omezení moci a demokratickou reprezentaci apod.) vlastně říká, že státní moc si s tebou v poslední instanci může dělat, co chce. Tím ovšem neříkám, že jde o znak temného totalitarismu, jen tvrdím, že je to konstitutivní prvek každé politické moci jako takové. Jejím protějškem je lidové, demokratické „protihnutí“. A tím je pro mne božské násilí, které jakožto ničím nepodmíněné může v určitém momentu explodovat.

Božské násilí lze přiblížit na rozlišení dvou stádií: etického a náboženského, které vypracoval Søren Kierkegaard. Ten samozřejmě stojí proti etickému, který je půdou pozitivního práva a obecných zákonů, a naopak vyzdvihuje stádium náboženské (ve kterém je mu vzorem Abraham, jemuž bylo nařízeno zabít svého syna Izáka), v jehož rámci to, co člověk činí, stojí zároveň mimo morální měřítko. Ovšemže tyto činy zpravidla porušují běžné etické normy, ale zároveň se nejedná o kriminalitu. Mám na mysli například vzpouru utlačovaných, v níž jsou porušeny etické normy, dochází k násilí a mnoho nevinných lidí umírá. Jestliže jde však o pravou vzpouru nebo vzdor, nemáte právo jej odsoudit. Jde totiž o apriori ospravedlněnou reakci vůči onomu excesu násilí přítomného v každém státě (systému výkonu moci). Možná to bude některým znít nebezpečně, ale tento druh emancipačního násilí bychom měli přijmout. Tím rozhodně neříkám, že se máme vrátit ke starému politickému teroru. Proč? Starý politický teror či diktatura se totiž posunuly od původního (lidového) božského násilí k novým formám mytického násilí. Vezměme si dva příklady násilí ve filmech Sergeje Ejzenštejna. V jeho

raných němých filmech vidíme momenty božského násilí. Například ve filmu Oktabr [tj. Říjen, po „zjihnutí“ známý jako Deset dní, které otřáslы světem] jsou záběry dělníků, kteří vtrhli do sklepa Zimního paláce a v euforii tam roztřískali spousty lahví šampaňského. Později, v jeho filmu Ivan Hrozný, vidíme zcela jiný druh násilí. Film již zpodobňuje mytické násilí: legitimizuje čistky, teror apod.

Má teze je tedy jednoduchá: nedémouizujeme násilí. Už pouze proto, že systém je uspořádán tak, že již na „nulovém stupni“ svého chodu vyžaduje a obsahuje násilí. Je tudíž potřeba násilí, má-li být tento systém narušen. Dám jiný příklad: koukněme se na Gándhího. To bylo božské násilí. Na jedné straně šlo o nenásilný akt ve smyslu, že Gándhí nenařizoval zabíjení lidí. Na druhé straně však vidíme, že ve vztahu k institucím

„Příliš soustředíme na to, čemu říkám subjektivní násilí. Etický krok, ke kterému se musíme přistoupit, je přijmout odpovědnost i za objektivní násilí. Přestat se vyvíňovat a dokola si opakovat „pardon, já nic, s objektivním násilím nic nezmůžu“.

se o násilí jednalo. Gándhí přeci narušoval (organizováním bojkotů apod.) strukturu institucí britské koloniální říše a jejich hladké fungování.

Gándhí nám jako ukázka božského násilí osvětluje, jak funguje dnešní ideologie. To je vůbec nejlépe vidět na obrazu Martina Luthera Kinga. Dnes se všechny děti učí, že ten pán měl sen. Ale nikdo neví, jaký sen to vlastně byl a co bylo jeho obsahem. Obecně se má za to, že bojoval za rasovou rovnost. Tento pohled je však zkreslující a vidíme na něm, jak ideologie posunula původní význam boje, který King symbolizoval. Skutečností totiž je, že se King postupně posouval doleva, a když jel do Tennessee, kde ho zastřelili, nejel tam podpořit boj za rasovou rovnost, ale boj za ekonomickou rovnost, za sociální spravedlnost apod. Tj. boj, ve kterém černý stojí vedle bílého jako rovný rovnému. Teprve v něm (v tomto univerzálním boji) vzniká skutečná solidarita a rasová rovnost. Tento prvek se však v Kingově interpretaci vytratil.

Další rovina násilí, o které v knize mluvím, je symbolické násilí. Mám na mysli násilí obsažené v samotném jazyce. I v případech dialogu či komunikace, v níž jsou si oba partneři rovni, můžeme analyzovat projevy povýšenosti, dominance apod. Ačkoli tedy někomu dám svobodu slova a budu respektovat jeho autonomii, už samotná forma, jakou se k němu vztahuji, podkopává vzájemnou rovnost a může zračit mou dominanci. To, jaký používáme jazyk, určuje naše vnímání světa. Když se například budu bavit se třemi lidmi o tom samém, řekněme o zlatě, a přitom každý z nás bude z jiné kul-

tury a bude mít vlastní jazyk, význam „toho samého“ bude pro každého diametrálně odlišný. Nakonec však určitý jazyk převládne a jeho úhel pohledu se stane dominantní, ovšem získání této „jazykové“ hegemonie se neobejde bez násilí. Neexistuje totiž žádné neutrální jazykové pole, na kterém by se všichni shodli a kterým by se dalo mluvit takřikajíc bez použití násilí.

Narážíme tím na problém multikulturalismu. Ano, v principiu je každý pro náboženskou či politickou toleranci, ale jde o to, že samotný způsob, jak jsou v multikulturalismu formulovány problémy a jak se s nimi zachází, je násilím. Ovšemže multikulturní jazyk přistupuje k člověku zdvořilým, nenásilným způsobem, ale řekl bych to takto: čím je na první pohled laskavější, tím brutálnější, násilnější je ve skutečnosti.

K násilí multikulturalismu

Dva body. Za prvé se domnívám, že jednoduše čistý multikulturalismus není možný. Pravičáci, například v Německu, vedli debatu o tzv. Leitkultur, o živoucí predominantní kultuře, a myslím si, že šli k jádru věci. Nestačí totiž, že já budu žít ve své kultuře a ty zase v té své a jediné, co oba podle multikulturalistů pak potřebujeme, je neutrální právní sféra, která bude regulovat, jak se máme navzájem tolerovat. Nemyslím si, že toto může fungovat. Co potřebujeme, je naopak něco hlubšího, sadu sdílených hodnot, ne ani přímo toleranci v obvyklém slova smyslu, ale spíše zvyky, mravy či návyky, jak se vzájemně respektovat, které budou všemi sdíleny. Když proto konzervativci prohlašují, že přeci potřebujeme mít naši kulturu a naše sdílené hodnoty, odpovídám ano, ale nechtě o tyto hodnoty bojujeme. Nenechávejme tedy příliš snadno terén nepříteli. To je lekce, kterou se levice musí naučit. Měli bychom se sami snažit vybudovat konsenzus na sdílených hodnotách. Avšak nemám rád slovo hodnota, raději bych řekl slovo konsenzus ohledně sdílených každodenních „customs“ (zvyklostí, obyčejů, mravů). „Custom“ – to je to správné slovo – jakožto soubor pravidel, jak spolu jednat slušně a s úctou.

Zde vidím nebezpečí politické korektnosti. Ne že by se zaobírala falešnými otázkami, to vůbec ne. Rasismus a sexismus jsou skutečné a vážné problémy. Ale tyto palčivé problémy mohou být účinně řešeny jediné na rovině zvyků a mravů. Naproti tomu politická korektnost má tendenci explicitně (tj. nejlépe přímo legislativně) určovat přesná pravidla toho, co člověk smí,

a co už ne. Naneštěstí je to zcela kontraproduktivní. Dám vám jeden (lehce obscenní) příklad jedné vysoké školy odněkud ze severozápadní Ameriky (tohoto politicky korektní teritoria), na které stanovili jasná pravidla svádění. Tyto předpisy hodili na papír a prvním základním pravidlem bylo, že máš žádat o svolení ke každému kroku, který učiníš. Svádění by tedy probíhalo asi následovně: mohu teď rozepnout tvou košili, mohu teď položit ruku na tvá prsa atd. Řeknu vám, že ono to funguje, nikoli ovšem doslova, ale tak, že si lidé v reálném životě tato pravidla „zerotizují“ nebo je zironizují. Vidíte, fungují, ale právě díky kaž-

dodenním zvyklostem. Pokud by měla pravidla fungovat přímo a bezprostředně, bylo by to ponižující. Nikdo by si přeci nepřál, aby druhý při svádění striktně dodržoval psaná pravidla.

Vidíte, k čemu směřuji: je zkrátka nutné, aby zde existovala ona vyšší mravní sféra zvyklostí. Nejen pokud mluvíme o naší každodennosti a bezprostředním vztahu mezi lidmi, ale i pokud se bavíme o demokracii. Ta by zanikla, pokud bychom tuto mravní sféru zúžili na soutěžení mezi jednotlivci nebo mezi různými identitami. Demokracie vyžaduje v jistém smyslu patetickou identifikaci jedinců s žitou kulturou a mravy.

Místo aby levice pobouřeně volala, že to je vlastně snaha o „organickou jednotu“ a že ta zavání fašismem, měla by naopak spíše bojovat o to, jaké budou tyto sdílené mravy. Když například britští konzervativci staví proti čistému multikulturalismu „britskost“ (Britishness), měla by levice říci, ok, vy hájíte britskost, možná je na čase místo toho vymyslet něco lepšího. V žádném případě tedy nepřenechávat volný terén nepříteli.

Přeložil Tomáš Korda

Zdroj: <http://www.youtube.com/watch?v=WCOv8X-uzKo>

ŠT

Esej ke knize Násilí Slavoj Žižeka

TOMÁŠ KORDA

Před několika měsíci vyšla v českém překladu kniha Násilí, kterou napsal slovinský filozof Slavoj Žižek. Již jméno autora dává tušit, že kniha k „otázce“ násilí nepřistoupí obvyklým způsobem. Čtenář se nemusí obávat, že se bude brodit nekonečným seznamem násilností páchaných současným režimem, natož pak laciného odsouzení násilí jakožto krajního zla, které popírá ideál humanity a lidských práv. Oběma těmto rádobý kritickým přístupům se autor vyhýbá. Skutečnou kritiku násilí naopak spatřuje v překonání protikladu mezi tím, jak násilí vnímáme, či jaké k němu zaujímáme stanovisko, a tím, čím násilí „o sobě“ ve skutečnosti je.

Už právě v tom, jak se podvědomě k násilí stavíme, leží jádro problému, a proto i jeho řešení. Násilí je běžně vnímáno jako něco známého, nad čím netřeba dlouho „filosofovat“, ale co je nutno bez rozpaků a „hlubšího“ vhledu co nejrychleji odsoudit. A nejen to. Převládá přesvědčení, že filosofický rozbor násilí překáží řešení tohoto problému. Někdo by možná mohl jít ještě o krok dál a podezřívat vědce, kteří násilí zkoumají a nacházejí v něm emancipační jiskru, z toho, že jsou jeho skrytými přívrženci. Kdo bleskurychle nezavrhně násilí, jak se dnes sluší a patří, je přece nepřiznaný terorista. Ovšem toto pokušení bezprostředně a bezmyšlenkovitě odmítnout násilí jako něco automaticky špatného je pro Žižka vážnou chybou, která znemožňuje skutečné pochopení násilí, a tím i nalezení způsobu, jak ho výrazně omezit.

Sama netrpělivost, která svádí k této chybě, pramení z vratkého předpokladu, že násilí je cosi známého. Sluší se zde připome-

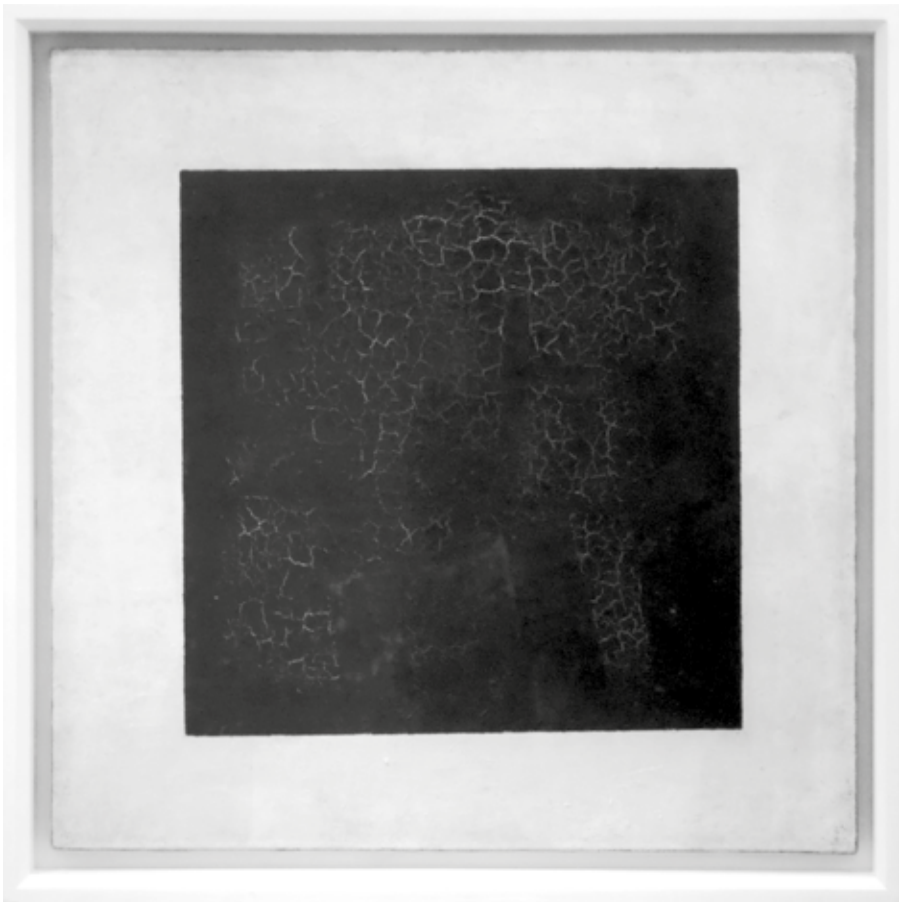
nout závažnou Hegelovu myšlenku, že to, „co je vůbec známé, je právě proto, že je známé, nepoznáno.“¹ Křeč a zarputilost, s jakou se dnes zabraňuje násilí a jeho důsledkům, prozrazuje, že postrádáme poznání toho, čemu čelíme. Charita je toho příkladem. Možná ti, kdo ji systematicky provozují, ji myslí vážně a upřímně, ale na tom, co míní o svém konání, vposledku nesejde, zásadní je to, co objektivně konají. Tito čestní liberální komunisté, kteří by se pro svět roztrhli, představují podle Žižka dnes hlavní odpůrce všech pokrokových bojů, tj. bojů za takové společenské uspořádání, které by nevyžadovalo ke svému „normálnímu“ provozu tolik násilí, a proto ani tolik liberálních komunistů. Snaha vytěsnit podvědomé tušení, že v „lepší světě“ je nebude zapotřebí, je možná důvodem toho, proč za takový svět nyní tak zaníceně zápolí.

Co se myslí násilím vepsaným do samotného „běhu světa“? Jednoduše si to přiblížíme, když se zeptáme, co je ekonomická krize. A pro odpověď nemusíme chodit daleko, do zapovězených vod kritiků kapitalismu, ale stačí vzpomenout, jak povahu ekonomické krize vystihl rakouský ekonom Josef Schumpeter. Když ji označil za „kreativní destrukci“, strefil se do černého – do černého násilného jádra kapitalistického řádu.

Ale vraťme se k našim polohumanistům. Ti, jelikož postrádají elementární poznání toho, čemu čelí, mohou přes všechno své úsilí nanejvýš umenšit důsledky násilí, ale nikdy ne jeho příčiny. Proč? Protože vnímají násilí výhradně jako subjektivní násilí, jako konkrétní násilné činy narušující spořádaný stav věcí. Právě takto zúžené chápání násilí je samo násilím, výrazem násilného pokřivení skutečnosti, které v svém důsledku vede k reprodukci násilí, protože opomíjí násilí objektivní, násilí zakódované do daného

¹ HEGEL: *Fenomenologie ducha*

▲ Černý čtverec

ničím. Zůstávají neviditelní, protože nedokáží vyjádřit svou objektivní situaci ve vládnoucím jazyce. Vystavení působení objektivního násilí ale tento nepřetržitý tlak vnějších okolností nezvládají. Sice mu vzdorují, jak se po nich žádá, a snaží se jako spořádaní (buržoazní) občané uhájit svou samostatnost, ale dlouhodobě toho nejsou schopni. Podléhání vnější situaci, kterou ztrácejí schopnost ukočirovat, nepředstavuje ještě to nejhorší, protože tím je až to, že ztrátu své individuální samostatnosti nedokáží přeformulovat do určité kritiky. Výsledkem nemohoucnosti vznést kritické požadavky je pak bezútešné násilí.

Násilí a ničení má proto svůj smysl a účel. Neděje se pro nic za nic. Jen tak z rozmaru, protože se někdo špatně vyspí a na truc někomu převrátí auto na kapotu. Ne! Násilím lidé na sebe upozorňují. Říkají jím vlastně: Hej vy tam, my jsme zde, už nás vidíte? Tyto násilné společenské bouře ostatní spořádané občany šokují. Ale to, co je možná ve skutečnosti vyvádí z míry, není ani tolik jejich vlastní zážitek, jako spíše to, že sám stát je v šoku. Na násilníky nezabírá, když je policista „interpeluje“ a zavolá na ně „Hej, vy tam, co děláte, policie“. Na tomto příkladu interpelace ukázal francouzský filosof Althusser fungování ISA (ideologického státního aparátu). Jde o to, že za normálních okolností, když na občana policista zavolá

uspořádání. Zkrátka optikou dnešních humanistů nevystupuje subjektivní násilí na pozadí násilné situace. V jejich vnímání chybí odlišení (násilného) jevu na jedné straně a kontextu či pozadí, na němž jev vystupuje, na straně druhé. Tato neschopnost vidět obě roviny násilí představuje skutečné násilí. Charitář, bez skrupulí oděný do charitativního hávu, zaštiťující se bojem za lidskost svými nadutými frázemi, jen zastihují vlastní duchovní lenost poznat podstatu násilí. Svou leností – objektivně vzato – násilí jen zlehčují a upírají mu patřičnou vážnost, byť miní opak.

Uvažujme pro názornost teroristický čin, tento násilný čin par excellence. Čeho je výrazem, když ne impotence změnit onen kontext a celek, na jehož pozadí násilnost vystupuje? Čeho, když ne výrazem bezmoci zvrátit objektivní podmínky, onu bezútešnou všeobjímající skutečnost? A co jiného než projev té samé nemohoucnosti je charita? A co hůř. Není právě terorismus logickým důsledkem ignorance objektivního násilí ze strany dnešních rytířů za lidská práva? Co když násilné činy nevyplývají ani tolik z objektivních podmínek samých, ale spíše z jejich ignorance a tváření se, jako by ani neexistovaly?

Co připomíná boj Nelsona Mandely za rovnost? Šlo skutečně o boj pouze proti apartheidu? O boj proti objektivnímu násilí

vepsanému do společenského uspořádání? Pokud ano, pak si Západ dokázal tento boj, jak ukázal falešnou úctou nafouklý Mandelův pohřeb, na nějž se sjeli pohlaváři z celého světa, zcela přisvojit. Původně univerzální boj za rovnost se zpětně jeví jako boj Západu za rovnost. Je to Západ, kdo nyní ztělesňuje univerzální hodnoty rovnosti a svobody známé od Velké francouzské revoluce. Má-li však Mandelův boj získat znovu punc boje za rovnost, který by nebyl skrytý západocentrický, nestačí jen upozornit, že si Západ tento boj přivlastnil, ale sám tento boj musí být redefinován. Musí být podán tak, že v něm nešlo jen o tehdejší zvrácení objektivního násilí apartheidu, ale též o nynější kritiku (být tehdy neuvědomělou) všech liberálních komunistů a jiných ignorantů objektivního násilí.

Takováto zpětná interpretace Mandelova boje však není svévolná, ale vychází z Žižkova chápání současného násilí. K jeho pochopení si vypomáhá odkazem k lingvistice, konkrétně k Jakobsonovu termínu fatická funkce. Jde o komunikaci, která postrádá jakýkoli obsah, a je tak jakýmsi technickým testem systému komunikace. Testem typu „Haló, slyšíte mě?“. Zpráva, program, manifest, zkrátka to, co by mělo podle očekávání být účelem násilného aktu, chybí. Jedinou „zprávou“ je násilný akt sám. To, co se jím sděluje, je prázdné, bezobsažné „nic“, které se takto zviditelňuje. Násilím dávají o sobě vědět ti, kteří jinak nejsou

„Hej, vy tam, policie“, oslovený sám od sebe zbystří a rozpozná sebe sama jako adresáta této interpelace. Policistovi tím prokazuje, že ho respektuje a že je jako vzorný občan začleněn do fungování ISA. Teď si však představme, že někdo je svědkem pouličních bouří, jaké proběhly například v Londýně (2011) či v Paříži (2005), a zavolá policii. Na vlastní oči vidí, jak autorita policisty kolísá, a pokud by se přece jen policista odhodlal a zvolal „Hej, vy tam, policie“, nikdo by si ho patrně ani nevšiml nebo by ho s poklidem ignoroval. V tomto momentě ISA selhává. Nedokáže „zrecyklovat“ a začlenit do sebe násilné výbuchy. V nich násilníci neberou fakt, že porušují zákon a že šlapou po kořenu buržoazní svobody (rozuměj po soukromém vlastnictví), vůbec v potaz, a pokud si jsou toho vědomi, nemají žádný pocit provinění, a tím pádem ani důvod na policistovu interpelaci vůbec reagovat.

Toto násilí, které nesděljuje nic, jen poukazuje na něčí přítomnost v daném čase a prostoru, bychom mohli pojmenovat jako transcendentální. Z holého násilí, za kterým nestojí žádné požadavky, žádný (politický) program, nelze vyčíst nic, jen dvě kantovské apriorní formy názoru: čas a prostor. To jsou základní podmínky zkušenosti. Slovo transcendentální se zde má k násilí stejně, jako

se má k Malevičovu obrazu *Černého čtverce*. Termínem transcendentální označil obraz Boris Groys:

„Pro Maleviče byl tímto neredukovatelným Černý čtverec, jenž se nadlouho stal nejznámějším symbolem ruské avantgardy. Černý čtverec je do jisté míry transcendentní obraz – výsledek redukce veškerého konkrétního obrazného obsahu, znak čistě formy názoru transcendentálního, neempirického subjektu. Předmětem tohoto názoru je pro Maleviče absolutní nic...“²

Je to bezobsažný obraz, který k ničemu neodkazuje, ničeho není znakem ani symbolem a nezrcadlí nic, co by bylo předmětem zkušenosti a vyskytovalo se v přírodě. Vždyť žádný geometrický čtverec se v přírodě ještě nevyskytl. Jediné, co se v obraze zračí, je sama („nulová“) podmínka zkušenosti. Černý čtverec tak odpovídá na otázku, co zobrazit, aby se nezobrazilo vůbec nic, anebo přesněji řečeno, aby se znázornilo samo čisté nic.

Nejsou současné spontánní výbuchy násilí obdobou Malevičova transcendentálního obrazu? Není násilí, které jako by vznikalo z ničeho, následkem toho také zobrazením čirého nic? Jeho prostřednictvím není vyjádřen žádný obsah, natož politický

program. Žižek v tomto ohledu Laclauovi namítá, že „jeho“: „*populistický rozum' zde naráží na svou iracionální mez: jde o protest nulové úrovně, násilný protestní akt, který nic nepožaduje.*“³ A v témže ohledu varuje před: „*Hermeneutickým pokusem: hledat za těmito nepokoji nějaký hlubší smysl nebo skryté poselství. Pouliční bouře byly jednoduše přímou snahou zviditelnit se.*“⁴

Násilí není ani tolik reakcí na bezútešnou skutečnost, jako spíše na její nepreložitelnost do vládnoucího jazyka liberalismu. Ovšem liberální úsilí předejít propříště násilí se mívá účinkem. Najímají se tucty „překladatelů“ (od různých psychologů, přes sociální pracovníky po sociology a jiné společenské vědce všemožné provenience), ale jejich úkol porozumět tzv. „tekutému hněvu“ je neřešitelný, protože to, co se ztratí v překladu do jazyka liberalismu, je právě ona neurčitá směsice rozhořčení, resentimentu aj., pro kterou liberální teorie nemá vhodné termíny. Není divu, když vychází z racionality ega a freudovského nevědomí a nadřadí vytěsňuje. A co si počne liberální establishment se zjištěním, najme-li si „omylem“ marxistického překladatele, že jsou tyto nepokoje v posledním instanci

² GROYS: Gesamtkunstwerk Stalin. *Gesamtkunstwerk Stalin*. Rozpolcená kultura v Sovětském svazu, 2010, s. 42

³ ŽIŽEK: *Násilí*, 2013, s.73

⁴ Tamtéž, s.74

▼ Hořící obchod při londýnských nepokojích 2011. Zdroj: <http://commons.wikimedia.org>

důsledkem akumulace kapitálu, který vytváří armádu vyloučených z procesu vykořisťování? Zruší snad akumulaci kapitálu? Pro establishment tak nakonec budou použitelné jediné ty poznatky, které řeknou, jak nastřádaný hněv „kanalizovat“. Neboli nic víc, než jak oddálit výbuch této časované bomby.

Shrňme. (1) Charita tím, že vnímá jen subjektivní násilí, sama participuje na reprodukci systémového násilí. (2) Výbuchy násilí a jiné sociální bouře dnes postrádají jakýkoli politický program. „*Byl-li květen 1968 revol- tou s utopickou vizí, revolta z roku 2005 byla pouhým výbuchem zbaveným jakékoli vize,*“ dodává Žižek. (3) Vládnoucí řád si s tímto „transcendentálním“ násilím neví rady. Může nanejvýš tlumit jeho důsledky (například odříznout „problematické“ čtvrtě od zbytku města apod.). Dospěli jsme tak do patové situace: je zde násilí, které nic nepožaduje a jen zkrátka a jednoduše je, a zároveň se s ním nedokáže daný liberální řád vypořádat. Výsledkem tohoto patu bude postupná „apartheidizace“ a segregace obyvatelstva. Kellerova teze o společenské „nesouměřitelnosti“ se tak alespoň přiblíží široké veřejnosti

a ztratí na své odtažitosti a abstraktnosti. Možná i utichnou časté neurotické výkřiky, že na rozdíl komunistického se v současném režimu může svobodně cestovat. Proměna světa do podoby, kterou nám často nastiňují filmy sci-fi (tato kukátka do budoucnosti), se tak stává, či spíše se stala, nevyhnutelnou.

Čelíme rostoucí intenzitě násilí a to nás staví před úkol znovu pojem násilí promyslet. Vždyť nic jiného než násilí přehodnotit a jinak o něm uvažovat, vidět ho v jiném světle a v jistém ohledu se mu i „otevřít“ a nechat tak přijít to, co přijít má, vlastně ani nezbyvá. Argument: zarputilá (ani ne tak konzervativní, jako reakční) ochrana věcí, na nichž záleží, ničí na nich to hodnotné, a tedy i důvod jejich ochrany. Ochrana znehodnocuje. Vybavme si například scénu z filmu *Potomci lidí* (2006) od režiséra Alfonsa Cuaróna, v níž socha Davida a další symboly „dědictví evropské tradice“, jsou bedlivě stráženy v mrakodrapu pod patronátem jednoho boháče. Ptejme se, jakou hodnotu pak evropská tradice má, jsou-li její symboly „segregovány“ a vyčleněny z veřejného prostoru; nikoli do muzea, ale přímo do sou-

kromé sbírky, která je samozřejmě běžnému člověku nepřístupná, ale ne proto, že by byla v rukou „zlého“ soukromníka, ale že logicky nikdo jiný než soukromník nemůže po rozkladu veřejného prostoru, státních institucí a vymizení onoho běžného člověka takovou sbírku ani vlastnit.

Právě proto, že před násilnými bouřemi – tímto nespoutaným společenským živlem – není ochrany, musí být pojem násilí promyšlen a podroben kritice, a to natolik pronikavé, až se na samém jejím konci objeví nepatrná „skulinka“, která nese jméno emancipační násilí. Tento zářící bod rozumu v jinak temném násilí pojmenoval Walter Benjamin „božské násilí“ a právě jím zakončuje Žižek svou knihu.

Pojem božského násilí vypracovaný ve stati *Ke kritice násilí* je ve všech směrech protikladný násilí mytickému. „Jako ve všech oblastech vystupuje proti mýtu bůh, vystupuje božské násilí proti mytickému.“⁵ Čiré božské násilí ničí a odpouští, je nekrvavé, a přesto smrtelné, „...nelze nevidět hlubokou souvislost mezi nekrvavým charakterem tohoto násilí a jeho smírčujícím

funkcí. Neboť krev je symbolem pouhého života“.⁶ Života pokleslého na animální, nebo dokonce života vegetativního. Božské násilí vidí v životu víc než jen pouhý život. Není krvelačné jako to mytické. Protože nevidí pouhý život, ale člověka, nepožaduje oběti, ale přijímá je. Je sice ničivé, ale jen relativně „s ohledem na statky, právo, život atd., nikdy absolutně s ohledem na duši živoucího.“⁷ Strach z teroru a letálního násilí mezi lidmi však nelze uznat. „Neboť na otázku ‚Smím zabít‘ přichází neomylně odpověď ‚Nezabiješ.‘“⁸ Přesto nejsou v právu ti, kteří na základě tohoto přikázání odsuzují každé zabití člověka jiným člověkem, protože to, co je činí poslušnými, je strach z trestu. Z přikázání „nevyplývá... žádný soud o takovém činu.“⁹ Přikázání totiž nemá být vnějším měřítkem činu a jeho „soudcem“, nýbrž pravidlem jednání. Přikázání nikoho apriori neodsuzuje, ale každý se s ním musí vyrovnat sám. Každý sám je měřítkem svých činů a následkem toho za ně nese také plnou zodpovědnost. Na panický strach ze smrti a na svatořečení pouhého života, které se vkořenily jako „poslední pomatení

[do] zesláblé západní tradice“¹⁰ odpovídá Benjamin citací, že my „vyznáváme, že výše než štěstí a spravedlnost nějakého bytí... stojí bytí o sobě.“¹¹ Z věty vyplývá „povinnost nehledat už důvod přikázání v tom, co činí na Bohu a pachateli samém.“¹² Benjaminem citovaná věta je falešná a nízká, jestliže oním „bytí o sobě“, které stojí nad spravedlivým bytím, je míněn pouhý život. Jestliže však „člověk... v žádném případě není totožný s pouhým životem člověka“¹³ a pod „bytím o sobě“ je myšlen právě člověk, pak je nebytí člověka horší než nebytí spravedlivého člověka a tato věta tedy obsahuje velikou pravdu.

Rozdíl obou násilí také spočívá v tom, že mytické se nechává s jistotou tušit, zato čiré božské se poznat nedává, „protože smírčující síla násilí není člověku zjevná“. Právě z důvodu této nezjevnosti, nemůže božské násilí dát doporučení, jak by měl člověk jednat; dát odpověď na tolik kladenou otázku, zda je násilí správné či ne, a pokud ano, v jaké míře. Protože božské násilí se nám zjevuje až poté, co se o sobě již událo, může

tato teorie, stejně tak jako Žižkova kniha, „pouze“ změnit náš přístup k násilí. Ale toto „pouze“, tato změna vědění o předmětu proměňuje též i předmět samotný. Násilí, kterého se děsíme, protože odbíjí úpadek západní civilizace, může, změníme-li vědění o něm, zároveň také odbíjet nový začátek. Ty nejodpudivější násilné běsy se rázem mohou stát tím nejvyšším – božským násilím.

Není to proto jen prázdná provokace, když Žižek zakončuje svou knihu větou, že „*někdy je nejnásilnějším činem nedělat nic.*“ Neparticipovat, nechat plynout a nezaujatě pozorovat proměnu světa. Vidět, kam se „běh světa“ ubírá v boji mezi tebou a světem stát na straně světa, jak by řekl Kafka. Má-li, jak píše Benjamin, přijít nový dějinný věk, který má sesadit existující státní moc a prolomit začarovaný kruh mytických právních forem, jež uchovávají právo ve svém trvání, právo, jež proto lze nazvat právem spravujícím, pak, má-li vskutku přijít tento dějinný věk, je tím nejnásilnějším činem nechat přijít tento věk čili nedělat nic.

✉ tomas.korda@socsol.cz

NÁSILÍ

Na vlnách kamene hozeného do vody. Rozhovor s uměleckou skupinou P.O.L.E.

Nedávno se v galerii AMU uskutečnila akce skupiny P.O.L.E. "Na vlnách kamene hozeného do vody", které se kromě různých osobností z aktivistické a akademické sféry zúčastnilo i několik členů SocSol. O této události, o charakteru a cílech skupiny P.O.L.E. přinášíme rozhovor s jejími členy.

Co je to P.O.L.E.? Proč a kdy vzniklo?

P.O.L.E. je uskupením, které na základě různých způsobů tvorby hledá funkční formy spolupráce. V Poli nikdo nemá nějakou výlučnou oblast činnosti, nýbrž se může vzdělávat v každém libovolném odvětví. P.O.L.E. nám umožňuje dělat dnes tohle a zítra tamto, ráno lovit, odpoledne rybařit, večer chovat dobytek, po jídle kritizovat, jak máme právě chuť, aniž bychom se stali lovcem, rybářem, pastýřem nebo kritikem.

Alespoň tak P.O.L.E. definujeme ve svém prohlášení, kterého se snažíme držet. Forma sdružení vznikla v roce 2010 jako výsledek dlouhodobé spolupráce mezi jednotlivými členy, již chtěli dát společným aktivitám nějaký ideový a do jisté míry i komunitní rámec.

Co znamená název P.O.L.E.? Kolik má skupina členů?

P.O.L.E. je původně zkratka názvu Prostor Organizované Lokální Entropie.

Význam, který nese slovo pole ve slovanských jazycích - pole, sféra, rámec, a nakonec i v angličtině, tedy pól nebo tyč, se nám taky docela líbí.

P.O.L.E. má v současnosti pět aktivních členů a zhruba dvojnásobek členů, kteří se nepravidelně nějakým způsobem do aktivit zapojují. Naším cílem není budovat širokou členskou základnu, ale fungující buňku.

POLE se snaží záměrně vystupovat pod jedinou společnou identitou a členové v rámci skupiny působí anonymně. Jak k tomu vedou důvody? Nepřináší to s sebou i nějaké komplikace?

Důvodů je více. Když spolupracujeme na některém z projektů, role jsou rozděleny velmi intuitivně. Jsme na to zvyklí a každý si poměrně organicky najde svou funkci. To také často mate lidi mimo skupinu, kteří s námi na něčem dělají. Tím, že jsou hranice skupiny nejasné (sami nevíme kolik členů skupina přesně má) a funkce nespecifiko-

” P.O.L.E. nám umožňuje dělat dnes tohle a zítra tamto, ráno lovit, odpoledne rybařit, večer chovat dobytek, po jídle kritizovat, jak máme právě chuť, aniž bychom se stali lovcem, rybářem, pastýřem nebo kritikem.

” *Galerijní prostředí, konec-konců jako kultura obecně, může být místem, kde se různé autentické projevy vzdoru vůči hegemonii neutralizují. My jsme naopak přesvědčeni, že kultura a umění může být místem, odkud se dá jistý druh vzdoru úspěšně vést.*

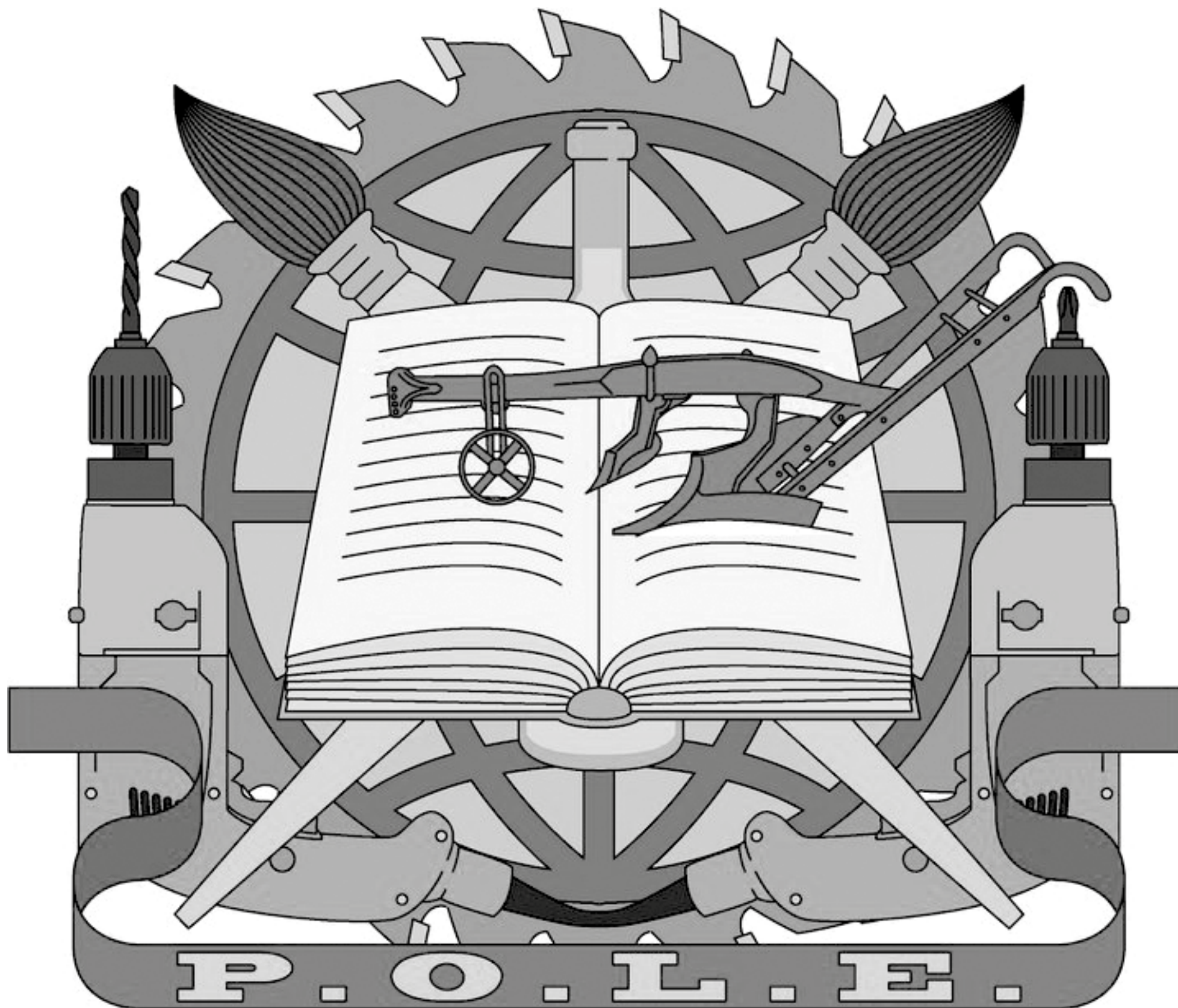
vané, tak by nedávalo valný smysl porcovat kolektivní tělo na konci projektu kvůli osobním ambicím vyjádřených podpisem. Přináší to jak výhody tak nevýhody. Nicméně pozitiva převažují.

Mohli byste čtenářům přiblížit, jaká akce se odehrála pod názvem "Na vlnách kamene hozeného do vody" v galerii AMU?

Ačkoli se na sféru umění nechce P.O.L.E. redukovat, těžiště naší členské základny tvoří absolventi uměleckých škol, tudíž vyjadřování v médiu malby, videa, instalace atd. je pro nás přirozené a umíme to snad lépe než například psát texty nebo řečnit. Čas od času jsme jako skupina vyrůstající z tohoto prostředí vyzváni k účasti na výstavě. Právě takovou nabídku jsme využili k uspořádání akce "Na vlnách kamene hozeného do vody", která se uskutečnila v galerii Akademie muzických umění. Galerijní prostředí, koneckonců jako kultura obecně, může být místem, kde se různé autentické projevy vzdoru vůči hegemonii neutralizují. My jsme naopak přesvědčeni, že kultura a umění může být místem, odkud se dá jistý druh vzdoru úspěšně vést. Snažíme se o tuto variantu. Zda a do jaké míry se nám to daří, nemůžeme sami zhodnotit.

Jaký měla tato akce cíl, jaké měla nést poselství?

Akce měla fiktivní rámec, obsazení televizního studia v blíže neurčené revoluční době. Společně s přizvanými hosty - okupanty studia-, jsme se ve formátu živého vysílání (v našem případě vysílání pouze na televizi do druhé místnosti galerie) snažili přijít na to, zda a jakým způsobem ke spo-

lečenské změně přispěje provoz centralizovaných a v leccems možná dnes zastaralých veřejnoprávních médií, jež jsme najednou v rámci této fiktivní události měli v rukou. Zda jdou tato média proměnit, nebo zda není lepší vysílání v nové revoluční době raději ukončit.

Jak hodnotíte účast účinkujících, co vás zaujalo, co překvapilo?

Překvapila nás vyšší míra realismu, než kterou jsme očekávali. Myslíme, že se alespoň homeopaticky podařilo navodit atmosféru adrenalinu, euforie a zmatku provázející (alespoň tak dalece, jak si dovedeme představit) skutečné události tohoto typu, i když jsme s něčím takovým vůbec nepočítali. Někakým způsobem mluvíme s přáteli, jinak na přednášce a specifickým způsobem uvažujeme, mluvíme-li, jednáme-li v obsazeném televizním studiu. Někdy i malá změna rámce, třebaže za pomoci fikce, může s něčím, co jinak známe, trochu zatřást, a to se pak složí o poznání jinak (a nebo také ne). Mezi překvapivé reakce patří například interpretace některých návštěvníků, kteří sledovali živé vysílání, ale domnívali se, že jde o nyní objevený a prezentovaný záznam z roku 1989. Této dekadě ostatně odpovídala videotechnika, kterou jsme používali.

Jaké další akce skupina P.O.L.E. připravuje?

Nejbližší aktivitou P.O.L.E. bude dubnová výstava v Brněnské galerii U dobrého pastýře. Tam budeme prezentovat zčásti výzkumný, zčásti autorský projekt, jenž má představit formát dopisu jako hraničního - aktivistického média, který reflektuje osobní postoje a vize pisatelů.

Další aktivity budou spojeny s naší intervencí v polské postindustriální oblasti - polské Slezsko, zahrnující uhelné město Bytom a místní galerii Kronyku.

www.polebyro.org

Videozáznam akce Na vlnách kamene hozeného do vody bude brzy k dispozici mimo jiné na našich webových stránkách socsol.cz

Z dějin třídních bojů Seattle 1919, Francie 1934, Anglie 1834

Mluvit o dějinách třídních bojů se s přihlédnutím ke známé formulaci z Manifestu Komunistické strany zdá nadbytečné. Nejsou dějiny bez třídních bojů. Není však nadbytečné uvádět příklady, na kterých se toto zjištění může poměřovat. Boj pokračuje a příklady táhnou!

6. ÚNORA 1919 – GENERÁLNÍ STÁVKA V SEATTLU

Před pětadevadesáti lety začala ve městě Seattle (severozápad USA) pětidenní generální stávka, jíž se zúčastnilo až sto tisíc pracujících. Důvody byly jak ekonomické, tak politické. Vše začalo v loděnicích, kde dělníci hned po skončení světové války vystoupili s požadavkem zvýšení mezd, za války zmražených. Návrh vedení zvýšit platy jen nejkvalifikovanějším (již tak nejlépe placeným) zaměstnancům odbory odmítly a 21. ledna vstoupilo 35 tisíc dělníků do stávky. Když byl začátkem února odborům omylem doručen dopis, v němž zástupce vlády hrozil zaměstnavatelům vypovězením kontraktů v případě, že k navýšení přistoupí, dostal konflikt politický rozměr a po vnitřních referendech ve všech odborových organizacích se ke stávce připojilo celé město. Stávkový výbor složený z delegátů stávkujících pracovišť převzal organizování hospodářského života ve městě (udílení výjimek nepostradatelným činnostem či rovnou jejich zajišťování, sestavování dobrovolných pořádkových sborů, kantýny se slevami pro stávkující...). Dělníci tu vědomě, možná pod vlivem anarchosyndikalistů, prosazovali myšlenky zaměstnanecké samosprávy: celé USA oblétl článek radikální odborářky Anny Louisy Strong, podle které spíš než pouhé přerušení pracovní činnosti je pro kapitál hrozbou její obnovení na vlastní pěst. Všudypřítomné byly i letáky odvolávající se na příklad ruské revoluce. Stávku nakonec zlomil nátlak jak zvenčí, tak zevnitř. Na jedné straně starosta uvedl v pohotovost vojenské a policejní jednotky připravené intervenovat v případě, že by se stávkující pokusili převzít činnost městských úřadů, a které bylo možno nasadit i jako stávkokaze. Na druhé straně začalo vedení odborů tlačit na vycouvání z konfrontace. Postupně se dělníci začali vracet do práce, až nakonec ve stávce setrvaly pouze loděnice, kvůli nimž hnutí vzniklo. Přes následné represe nebyly radikální myšlenky (jinak velmi různorodé) potlačeny: na podzim se např. přístavní dělníci silou postavili proti nakládání zbraní určených protibolševickým jednotkám v Rusku. Zda je vzdáleným dědictvím těchto bojů i zvolení otevřeně socialistické kandidátky do seattleské městské rady před několika měsíci, se můžeme jenom domýšlet.

12. ÚNORA 1934 – PROTIFAŠISTICKÁ GENERÁLNÍ STÁVKA VE FRANCII

Před osmdesáti lety proběhla ve Francii stávka v reakci na fašistickou demonstraci 6. února v Paříži. Té posloužila za záminku mj. korupční aféra podnikatele Staviského, napojeného na vlivné středolevé politiky. Na třicetitisícové protivládní demonstraci se vedle mnoha obyčejných Francouzů podílely pravicové svazy válečných veteránů, znechucené slabostí politiků, hlavně však četné fašistické, antisemitské i monarchistické organizace, které byly odhodlány využít příležitosti k pochodu na poslanec-kou sněmovnu a jejímu rozeznání. Střety s policií si vyžádaly kolem patnáctky mrtvých. Pokud mělo jít o pokus převzít moc, pak zcela ztroskotat (rozhodně ho nesdílela většina účastníků ani všechny pořádající organizace, zejména ne veteráni). Přesto pod dojmem událostí došlo k demisi právě jmenované středolevé vlády a jejímu nahrazení vládou středopravou. Poprvé se tak stalo na nátlak ulice. Velký šok vyvolalo toto dění mezi socialisty i komunisty (za zmínku ovšem stojí, že komunisté sami toho dne vypravili na demonstraci samostatný průvod v naději na další oslabení státu, podle zásady, že čím hůře, tím lépe) a obě strany se rozhodly pro uspořádání samostatných protiakcí. V obou ovšem sílily i hlasy dožadující se společného postupu, což se u vedení nesetkávalo s nadšením. Stranické špičky se nicméně v zásadě nestavěly proti spolupráci odborářů na přípravě celostátní stávky, vyhlášené socialisty na dvanáctý únor, a nakonec se do ní zapojilo kolem miliónu lidí. Téhož dne se v Paříži uskutečnila demonstrace socialistů. Průvod už pochodoval městem, když se k němu začala blížit demonstrace komunistická, svolaná stranou na poslední chvíli. Obavy z konfrontace se nesplnily, naopak došlo ke spontánnímu smíšení obou průvodů, který překvapil i pořadatele. Od té chvíle byla oficiálně na pořadu dne spolupráce celé levice proti fašismu, která byla doposud tabu. Došlo k ní jedině díky tomu, že se prosadil tlak řadových členů a sympatizantů na stranické aparát.

13. ÚNORA 1834 – ZALOŽENÍ PRVNÍ ODBOROVÉ KONFEDERACE V ANGLII

Před sto osmdesáti lety byl v Anglii učiněn první pokus o vytvoření celonárodních odborů. Společnost byla tou dobou už řadu let ve varu, mj. vlivem zhoršujících se životních podmínek dělníků, jejichž počet rychle rostl spolu s rozmachem průmyslu. Na denním pořádku byla stávková hnutí (často násilně potlačovaná), od konce 20. let i zakládání odborů, které již nebyly jako dosud jen místní nebo regionální. Od začátku 30. let však mezi dělníky začala zapouštět kořeny i kritika kapitalismu jako systému. Jejím průkopníkem byl v Anglii bývalý textilní podnikatel a nyní socialistický teoretik Robert Owen, který cestu k překonání kapitalismu viděl v družstevnictví. Ačkoliv své teorie hlásal již po jedno desetiletí, teprve nyní se jim dostalo masové odezvy. Od roku 1832 začala po celé Anglii vznikat spotřební, posléze i výrobní družstva, do kterých se zapojily statisíce dělníků a řemeslníků. K jejich koordinaci byla založena Národní spravedlivá burza práce: ceny zboží nebyly určovány trhem, nýbrž časem vynaloženým na jeho výrobu, platidlem byly místo peněz bony, které je měly v budoucnu vytlačit. Po dvou letech se nicméně tento systém dostal do vážných potíží, které nedokázal překonat. Tento neúspěch vedl Owena a jeho stoupence k závěru, že kapitalismus nelze jen ignorovat, nýbrž je nutné ho přímo konfrontovat prostřednictvím odborů a stávek, a to nejlépe jednotně. Tak byl v únoru 1834 v Londýně založen Velký národní svaz spojených odborů (GNCTU). Odbory měly v Británii dlouhou tradici, poprvé však vznikla organizace spojující jak různé regiony, tak odlišná odvětví. Její členstvo rychle vzrostlo z šestnácti tisíc na půl miliónu, k původním kvalifikovaným dělníkům se přidávali i nekvalifikovaní, kteří nikdy dříve organizováni nebyli. Na jaře byla zahájena řada stávek za snížení pracovní doby, které ale vzhledem k tvrdé reakci zaměstnavatelů většinou skončily neúspěšně. Závažnější ovšem byly různé, až protichůdné pohledy a zájmy skupin, které svaz tvořily. V prosinci 1834 byly Spojené odbory oficiálně rozpuštěny. Dělnické hnutí tím ovšem neskončilo, naopak se začalo zaměřovat i na boj politický. Jelikož Owen s touto cestou zásadně nesouhlasil, pokračoval již bez něho, avšak s nemenší intenzitou.

Francie 1794, Granada 1979, hrabství Dorset 1834

12. BŘEZNA 1794 – ROZPRAŠENÍ LEVÉHO KŘÍDLA FRANCOUZSKÉ REVOLUCE

Před dvěma sty dvaceti lety zlikvidovala francouzská revoluční vláda představitele nejradikálnější politické frakce v Paříži, a uzavřela tím dveře řešení sociální otázky. Snažila se tak udržet svou představu republiky, která zajistí všem politickou, nikoliv však ekonomickou rovnost. Tato představa však narážela na hnutí tzv. „sans-culottes“ (doslova „bez kalhot“, narážka na jejich skrovné životní poměry) sociálních skupin stojících mezi středními vrstvami a chudinou: byli to převážně řemeslníci, drobní živnostníci či jejich zaměstnanci. Jejich účast na demonstracích a pouličních bojích byla v předchozích pěti letech rozhodující pro prosazení revoluce (zrušení poddanství, privilegií šlechty a monarchie atd.). Na jaře roku 1793 si vynutili přijetí ústavy zavádějící přímou demokracii (volení zástupci mohli být kdykoliv odvoláni, všechny významné záležitosti se měly řešit v místních sekcích a klubech, do kterých se mohl kdokoli přihlásit), kterou měšťanství politici odsouhlasili jen neradi a její vstoupení v platnost odsunuli na dobu po skončení revoluční války (Francie tehdy vedla válku se všemi svými sousedy a zároveň občanskou válku proti monarchistům, kteří s nimi spolupracovali). Na podzim dalším ozbrojeným vystoupením v ulicích dotlačili vládu k zavedení sociálních opatření, zejména zastropování cen i platů a státní regulace obchodu s potravinami. Zároveň ovšem pomohli nastolení tzv. teroru (politických procesů a poprav skutečných i domnělých nepřátel republiky). Jejich ideálem byl kromě přímé demokracie nejen rovný podíl všech na politickém rozhodování, ale i „rovný podíl na štěstí“, tj. každému mělo být zaručeno důstojné živobytí a nikdo neměl mít o mnoho víc, než k tomu bylo nutné. Na konci roku sáhla vláda k represím. Když v březnu 1794 zdražování chleba vedlo k protestním demonstracím a radikální řečníci hovořili o nutnosti povstání, pozatýkala vláda hlavní z nich (ve skutečnosti neměli na davy velký vliv) a 24. března je nechala odsoudit k smrti a popravit. Sociální radikálové tak ztratili možnost prosazovat své požadavky: sami byli příliš slabí a nejednotní, zatímco jejich ideje byly příliš mlhavé. Bez jejich podpory ovšem byla i demokratická republika velmi zranitelná.

13. BŘEZNA 1979 – SOCIALISTICKÝ PŘEVRA V GRANADĚ

Před pětácti lety nastolil ozbrojený převrat v Granadě vládu, která pak na tomto karibském ostrově čtyři roky usilovala o zavedení "socialistického systému". Tato bývalá britská kolonie byla nezávislá teprve od roku 1974, a vláda premiéra Gairyho nabývala stále autoritativnější podoby, zatímco bída a sociální rozdíly se nijak nesnižovaly. Mezi intelektuály byly již dlouho populární ideje hnutí Black Power v USA (velká většina Granadanů jsou černoši) i africké teorie socialismu, uplatňované tehdy v Tanzánii, zatímco na venkově, těmito trendy nedotčeném, sílilo hnutí proti nerovnostem. V roce 1973 se oba tyto proudy sloučily do „Nové Spojené iniciativy pro blahobyt, vzdělání a osvobození“ („New JEWEL“), která zpočátku vyznávala velmi obecný socialismus, než se časem pod kubánským vlivem posunula k marxismu [avšak k marxismu silně promíšenému vládnoucími ideologiemi režimů sovětských satelitů, pozn. red.]. Jejím hlavním představitelem byl Maurice Bishop, advokát zastupující před soudy organizatory stávek. Ve vyhrocené atmosféře března 1979 se New JEWEL rozhodl převzít moc. Prevrat to byl komorní (pouze dva mrtví), vyvolal však mezi obyvatelstvem masové projevy nadšení. Nový režim vyhlásil za svůj cíl socialismus založený, tak jako v Tanzánii, na vesnických komunitách. Ve vesnicích a městských čtvrtích byla svolávána shromáždění všech obyvatel, která měla brát do svých rukou řízení místních záležitostí. Účast na nich byla vysoká, rozhodování o všem podstatném si však ponechalo nevolené předsednictvo New JEWEL. Jeho hospodářská politika přitom neměla dobré výsledky a pod vlivem poklesu turistiky se ekonomika začala propadat. To vše vedlo k propadu vládní popularity. Vláda reagovala omezováním svobody tisku a zatýkáním či jen vyšetřováním těch, které podezřívala z nepřátelství, zvláště po neúspěšném pokusu o protiprevrat. V roce 1983 bylo vnitřními spory rozložené i samo vedení. Poté, co Bishop veřejně připustil možné konání voleb, byl svými kolegy obviněn z ústupku buržoazním pořádkům, sesazen a uvězněn. Již po týdnu byl osvobozen demonstrujícími příznivci a znovu dosazen k moci, vzápětí však zatčen vojáky a zastřelen. Zmatené situace využíly USA k vojenskému zásahu, který 25. října ukončil tento zpočátku nadějný, nicméně stále problematictější experiment.

15. BŘEZNA 1834 – SOUD S „TOLPUDDLESKÝMI MUČEDNÍKY“

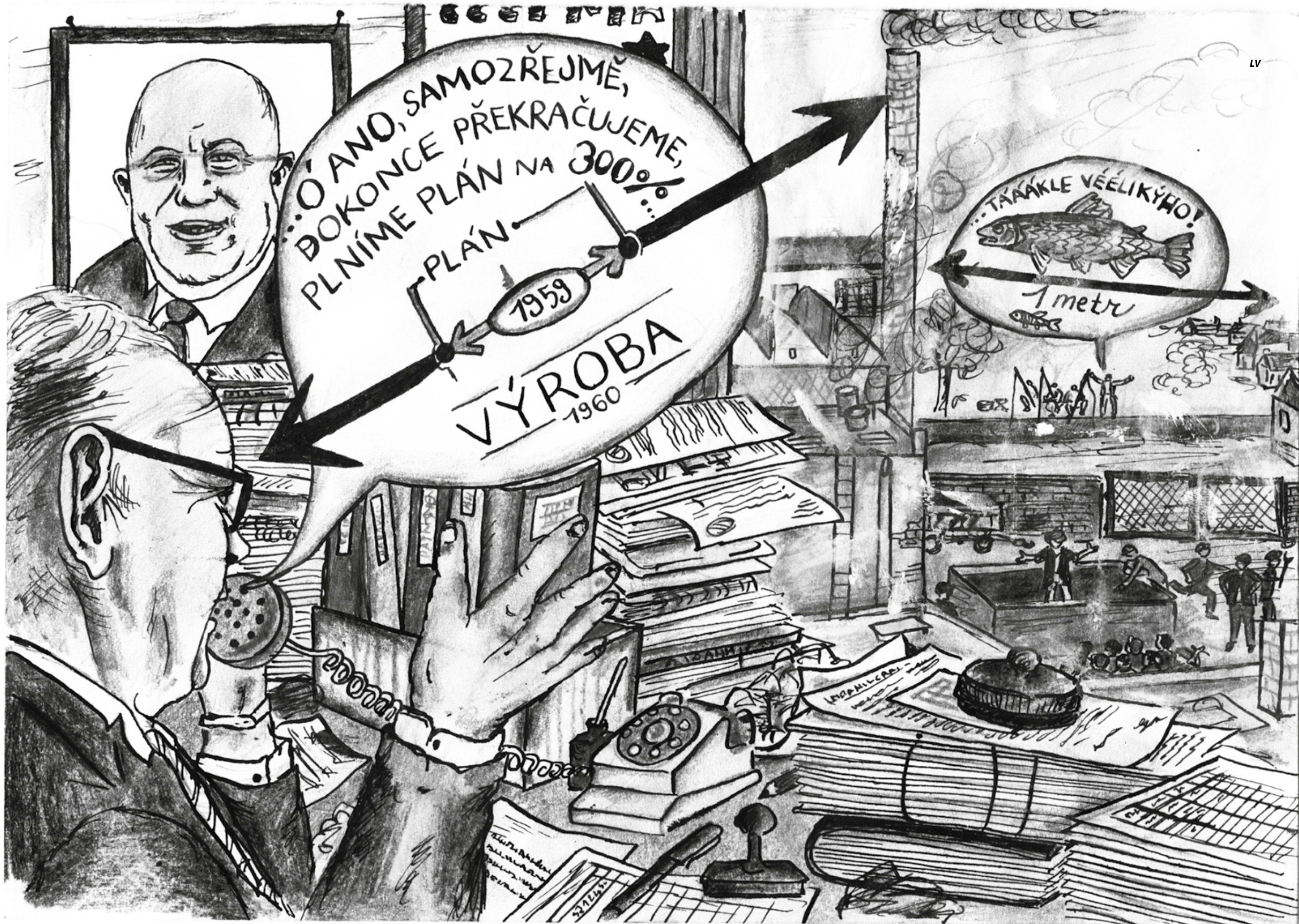
Před sto osmdesáti lety se v anglickém hrabství Dorset konal soud s šesti zemědělskými dělníky z vesnice Tolpuddle za založení odborové organizace. Nespokojenost tenkrát rostla nejen ve městech, ale i na venkově, kde kvůli klesajícím mzdám bylo pro nejchudší stále obtížnější zajistit si obživu, a množily se proto střety se zaměstnavateli. V Tolpuddle vše začalo nedodržením slibu statkářů vyplácet svým zaměstnancům stejné mzdy jako v okolních vesnicích, a poté dokonce jejich postupným snížením o třetinu. Dělníci, kteří už dříve slyšeli o dělnickém sdružování ve městech, se proto vzdali naděje na dohodu po dobrém, a koncem roku 1833 tajně založili „Přátelskou společnost zemědělských dělníků v Tolpuddle“. V utajení však zůstala jen několik měsíců: v únoru bylo šest zakladatelů společnosti zatčeno. Zakládání odborů bylo již deset let v Anglii zákonem povolené, jejich vznik ve vlastním venkovském hájemství však statkářská elita nebyla ochotna připustit. Na nic si přitom nehrála: obžalovací řeč obviněným na rovinu vytýkala, že svým spolením ohrožují zájmy majetných, a protože úřady nedokázaly najít jediný důkaz narušení veřejného pořádku či záměru násilného jednání, byli obžalováni nakonec odsouzení podle starého, téměř zapomenutého zákona o „nezákonných přísahách“ (dělnické organizace si tehdy potrpěly na přísahy a jiné, často tajné rituály) na sedm let deportace. Rozsudek vyvolal v britském dělnictvu (již hromadně angažovaném v družstevním hnutí a v zakládání celonárodních odborů) skandál, a nastartoval okamžité protestní kampaně, psaní petic a nakonec padesátitisícovou podpurnou demonstraci v Londýně. Po dvou letech bylo všech šest odsouzených omilostněno a byl jim umožněn návrat do Anglie. Celá kauza pomohla připravit dělnictvo na boje v celostátním měřítku a přispěla k jeho vstupu do politiky, od které se do té doby drželo stranou. Ostatně jeden z „tolpuddleských mučedníků“, George Loveless, se stal později jedním z čelních představitelů chartistického hnutí za všeobecné volební právo..

✉ martin.churan@socsol.cz

Sdružení pro levicovou teorii

www.sok.bz

Chris Harman: Krize v průmyslu (Doslov z roku 1988)

Kniha Státní kapitalismus v Rusku od Tonyho Cliffo, která poprvé vyšla roku 1947, je první ucelenou marxistickou analýzou tzv. komunistického režimu. Práce se zaměřuje především na stalinistický režim ve 30. a 40. letech. Autor v ní přesvědčivě ukazuje, že ruská byrokracie je vládnoucí třídou, jež hraje stejnou úlohu jako buržoazie v tradičních kapitalistických zemích, a stalinistický režim je proto třeba chápat jako zvláštní, státně byrokratickou formu kapitalismu. Dílo je aktuální i dnes, nabízí totiž pádnou odpověď na primitivní antikomunismus, který propaguje většina masmédií. Kniha je překládána na pokračování pro Solidaritu; předcházející kapitoly jsou k dispozici na www.socsol.cz.

Průmysl, na rozdíl od zemědělství, se během Stalinovy éry pozoruhodně rozvíjel a tento růst pokračoval i za Chruščova. Tempo růstu však klesalo. Produktivita výroby, která v roce 1930 rostla rychleji než na Západě, dosahovala za Chruščova podstatně nižší úrovně než v USA. USA přitom představují hlavního rivala ruské byrokracie. Jak poznamenal Cliff:

„Na konci roku 1957 byl počet průmyslových dělníků v SSSR o 12 procent větší než v USA ... Nicméně průmyslová výroba v SSSR byla roku 1956 i podle sovětských odhadů poloviční ve srovnání s USA.“

Kvůli krizi v zemědělství nemohla být nižší produktivita průmyslu kompenzována masivním nárůstem počtu průmyslových dělníků. Ruská byrokracie tak byla nucena věnovat stále větší pozornost rostoucímu plýtvání a nízké kvalitě výrobků vyrobených v rámci ruské ekonomiky.

Cliff uvádí několik důvodů plýtvání: úsilí podniků o maximální nezávislost a zhotovování výrobků, jež by se jinde daly vyrábět levněji, hromadění zásob řediteli a dělníky, tendence ředitelů bránit technologickým inovacím, důraz na kvantitu na úkor kvality, zanedbávání údržby; rozšiřování "papírové a předstírané práce", neúčinný a nevhodný systém cen, jež znemožňuje plánovačům vyhodnocovat relativní efektivitu jednotlivých továren. Poté uzavírá:

„Pokud pod pojmem 'plánovaná ekonomika' chápeme ekonomiku, v níž je činnost jednotlivých výrobních jednotek upravována a regulována na optimální míru, ve které dochází k minimálním výpadkům a především, kde je přijímání ekonomických rozhodnutí založeno na předvídání, pak je ruská ekonomika vším, jen ne plánovanou. Namísto skutečného plánu se tu uplatňuje diktát vlády, který se vyvinul proto, aby bylo možné řešit chyby a výpadky v ekonomice způsobené právě rozhodnutími a aktivitami této vlády. Místo pojmu sovětská plánovaná ekonomika by bylo mnohem přesnější hovořit o byrokraticky řízeném hospodářství ...“

Na neefektivitu ruského průmyslu poukazovali mnozí kritici již před Cliffem. A to jak ze strany levice, tak ze strany pravice. Ti obvykle předkládali empirické "důkazy" svědčící o tom, že je ruský systém kvalitativně horší než ten západní. Avšak to, co charakterizuje Cliffovu analýzu, není obviňování z plýtvání a neefektivity, ale to, že tyto jevy odvozuje od povahy státně kapitalistického systému.

Bezprostřední příčinou různého druhu plýtvání byl systém, v rámci kterého se plánovači stále snažili stanovovat vyšší cíle výroby, než jakých mohlo být snadno dosaženo. Aby ředitelé podniků dokázali tyto požadavky plnit, zvyšovali výrobu extenzivním způsobem. Zásobovali se tak často větším množstvím pracovní síly, strojů a materiálu, než kolik bylo nezbytně zapotřebí.

Abyste dělníci dokázali čelit tlaku a zvyšování norem ze strany ředitelů, nepracovali na plný výkon. Protože si plánovači byli tohoto problému vědomi, vedlo je to k záměrnému stanovování ještě vyšších cílů. Cliff k tomu říká:

„Jaké jsou základní příčiny anarchie a plýtvání v ruské ekonomice? Požadavek vysokého růstu výroby na jedné straně a nemožnost sehnat dostatek materiálu a vhodnost sehnat na straně druhé působí jako dva písty, jež nutí ředitele podniku podvádět, zakrývat skutečné výrobní možnosti, zveličovat potřeby výroby, ap. Ředitelé jsou tak vedeni k velice konzervativnímu způsobu řízení, který vede k plýtvání, jež má za následek neefektivitu a rostoucí tlak na ředitele. Ti pak musí o to více podvádět a vše se točí v bludném kruhu.“

Snaha kontrolovat plnění cílů a spotřebu vede k nárůstu úřednického aparátu. To už samo o sobě zvyšuje plýtvání prostředky. Další začarovaný kruh. K zajištění vysokého růstu a nízké spotřeby by plánovači museli mít k dispozici spolehlivé informace ze strany ředitelů. Ředitelé však nemají zájem informovat plánovače objektivně. Bez účinných kvantitativních kritérií se vláda musí uchýlovat ke

kampaním, jež vedou k dalšímu plýtvání a potřeba spolehlivých informací tím ještě více narůstá. Opět začarovaný kruh.

Všechny tyto požadavky vyžadují rozmanité kontrolní mechanismy, které už samy o sobě představují plýtvání. Nodostatek systematizace a harmonie pak vede k plýtvání ještě většimu. Zapotřebí je proto ještě více kontroly, ještě větší hromady papíru a ještě většího množství byrokratů. Znovu začarovaný kruh.

To, že se státně kapitalistické hospodářství stále točí v bludném kruhu, je důsledkem konfliktu mezi příliš ambiciózními cíli plánovačů a skromnou materiální základnou. Přispívá k tomu také špatně fungující cenový mechanismus. Ten vede ke stále rozsáhlejšímu rozdělování funkcí v řízení, ke kampaním a k zavádění mnoha kontrolních mechanismů. To pak vede ke stále větším výpadkům v cenovém mechanismu. Opět začarovaný kruh.

Od roku 1964 byl Cliffův "začarovaný kruh" mnohokrát popsán východoevropskými ekonomy. Někteří z nich tyto problémy skutečně odvozovali od příliš vysokých cílů (nadměrných investic), nedostatku (někdy označovaném jako "inflační bariéra"), hromadění zásob a příliš rozčleněného řízení ekonomiky.

Několik z nich zašlo ještě dále než Cliff a popsali, jak rozmanité faktory vedou k cyklům investic a propadům výroby, jež se v mnoha ohledech podobají klasickým cyklům konjunktury a recese v západním kapitalismu. Chybí zde však jeden základní bod, jež zdůrazňuje Cliff. Začarovaný iracionální kruh neefektivity a plýtvání je z pohledu vládnoucí byrokracie zcela racionálním výchozím bodem. "Nadměrné investice" jsou samy o sobě výsledkem konkurenčního tlaku, jemuž v rámci globální ekonomiky byrokracie čelí. Snížení požadavků na růst výroby je v rámci globální konkurence a při ohromných vojenských výdajích nemožné.

Ruský systém však nelze prostě považovat za nefunkční, jak činí mnozí z těch, kteří dnes zdůrazňují jeho plýtvání:

Měli bychom se vyhnout chybnému předpokladu, že špatné hospodaření, které škodí ruské národní ekonomice, brání jejímu ohromujícímu rozvoji. Mezi špatným hospodařením byrokracie a velkým vzestupem ruského průmyslu panuje těsná dialektická jednota. Vzestup byrokratického státního kapitalismu můžeme vysvětlit jediňe zaostalostí výrobních sil, ohromným úsilím o jejich rozvoj (s celou řadou doprovodných jevů) a především podřízením spotřeby akumulaci kapitálu.

Jen úsilí a nesmírné oběti lidových mas dokázaly navzdory špatnému hospodaření a plýtvání učinit z Ruska průmyslovou velmoc.

Nicméně, státní kapitalismus představuje stále větší překážku pro rozvoj nejdůležitější výrobní síly - samotných dělníků. Ten může zajistit jediňe vyvážená socialistická společnost.

Do jaké míry je nízká produktivita výsledkem špatného hospodaření, hrubých chyb nejvyššího vedení či vzdoru dělníků, je těžké odhadnout. Kapitalismus obecně, včetně jeho byrokratické státně kapitalistické formy, vždy usiluje o snižování nákladů a zvyšování efektivity, a to na úkor uspokojování lidských potřeb. Tato racionalita je však ve své podstatě iracionální, neboť odcizuje dělníka a mění jej na pouhou "věc". Místo toho, aby dělník jakožto subjekt měnil svůj život podle svých přání, je považován za pouhý objekt. Z tohoto důvodu dělníci sabotují výrobu.

S tímto problémem se Stalinovi dědici potýkali jak v zemědělství, tak v průmyslu. Poté, co zjistili, že použití cukru nevede k očekávaným výsledkům, znovu se chopili biče.

Po odstranění velkých pracovních táborů po Stalinově smrti následovalo rušení zákonů postihujících dělníky sankcemi za absenci či pozdní příchod do práce. Cliff tyto změny porovnává s tím, k čemu docházelo během vývoje západního kapitalismu. V první fázi průmyslové revoluce byly uplatňovány všechny formy nátlaku (zákony o potulce, chudobince, ap.), jež měly donutit lidi přijmout tovární disciplínu. Jakmile však nový kapitalistický systém zapustil kořeny, vedla tato opatření spíše ke snižování produktivity práce. Začaly se proto upřednostňovat čistě ekonomické formy nátlaku.

Avšak množství "cukru", jež mohlo být použito, aby motivovalo zaměstnance k větším výkonům, bylo omezené. V letech 1953/4 slíbil Malenkov, první post-stalinský předseda vlády, nárůst výroby spotřebního zboží na úkor výrobních prostředků. Avšak období rozkvětu lehkého průmyslu trvalo jen krátce.

V rámci mezinárodního ekonomického a vojenského soupeření je podřízenost spotřeby vůči akumulaci nevyhnutelná. Již na podzim roku 1954 proto zahájili Chruščov, Bulganin (tehdejší ministr obrany) a Šepilov tažení proti "rozmařování" spotřebitelů a usilovali o to, aby byl hlavní důraz kladen opět na těžký průmysl. V lednu 1955 Chruščov prohlásil, že: Prvořadým úkolem, jemuž věnuje strana veškeré své úsilí, bylo a nadále zůstává posílení moci sovětského státu, a tudíž rychlejší rozvoj těžkého průmyslu. Čtrnáct dní nato byl Malenkov nucen odstoupit z funkce předsedy vlády. Podíl lehkého průmyslu a potravinářství na státních investicích do průmyslu, který se během pětiletých plánů ve 30. letech pohyboval mezi 16 a 17 procenty a ve druhé polovině 40. let činil 12,3 procent, klesl v 50. a počátkem 60. let ještě níže, a to na zhruba 9 procent.

Bez řešení krize v zemědělství a bez většího nárůstu investic do lehkého průmyslu se životní úroveň dělníků za Chruščova mohla zvýšit jen nepatrně. V absolutním měřítku se výroba spotřebního zboží zlepšila. Nicméně, pokud jde o výstup na hlavu, v mnoha případech nebylo dosaženo ani cílů prvního pětiletého plánu ... Navzdory mnoha změnám zůstává životní úroveň v Rusku mnohem

nižší než v západní Evropě a jen o málo vyšší než v roce 1928 (v Rusku), kdy éra plánování začala.

Přestože tedy byla situace dělníků na konci Chruščovovy éry mnohem lepší než za Stalina (koneckonců, v polovině 30. let se životní úroveň propadla na tři pětiny úrovně z roku 1928), zlepšení v žádném případě nestačilo k motivaci ke zvýšení produktivity práce. Cliff svou kapitolu o ruském dělníkovi uzavřel takto:

„Hlavní starostí ruských vůdců dnes je, jak rozvíjet dělníkovu produktivitu. Neboť v tom spatřují jedinou úlohu, jež dělník ve společnosti má.“

Ve snaze přeměnit dělníka na součástku stroje v něm však byrokracie ubíjí to, co nejvíce potřebuje, a sice produktivitu a tvůrčí schopnosti. Racionálnější a efektivnější vykořisťování tak paradoxně brání zvyšování produktivity práce.

Čím kvalifikovanější a jednodušší však dělnická třída bude, tím větší bude mít vůli bránit se odcizení a vykořisťování. Bude však také dávat najevo rostoucí pohrdání svými vykořisťovateli a utlačovateli. Dělníci již nyní ztrácí úctu k byrokracii i k technikům. A tváří v tvář opovření lidu se žádná vládnoucí třída nemůže dlouho udržet.

✉ viteslav.lamac@socsol.cz

▲ ilustrace: Lucie Vychodilová

Solidarita

Socialistická Solidarita v sociálním hnutí

1998

Rasisty je zavražděn zahraniční student. SocSol iniciuje sérii bouřlivých protestních demonstrací. Vzniká Iniciativa proti rasismu. Její aktivisté např. přelepují volební billboardy republikánů, pořádají blokády volebních stánků. Přispějeme k tomu, že v českém parlamentu nesedí fašisté.

2000

V Praze se připravuje velký sjezd finančníků z MMF. Ti se významnou měrou podílejí na sociální a ekologické devastaci světa. Chystá se protestní demonstrace a kontrasmmit. SocSol se aktivně zapojuje do Iniciativy proti ekonomické globalizaci (INPEG).

Protesty jsou velkým úspěchem alterglobalizačního hnutí. Na demonstraci se sjede 15 000 lidí, finančníci končí o den později.

2002

Ve Florencii se koná první Evropské sociální fórum (ESF). Zde probíhá miliónový pro-

test proti chystané invazi do Iráku. SocSol jako jediná česká antikapitalistická skupina pořádá na fórum výpravu. Organizujeme také početné výpravy z ČR na následná ESF v Paříži a Londýně.

2003

Bush útočí na Irák. SocSol inspiruje vznik Iniciativy proti válce a podílí se na jejím fungování. Iniciativa se stává ohniskem demonstrací proti chystané invazi. I lidé v ČR se tak zapojí do největší světové protiválečné demonstrace v dějinách. 15. 2. 2003 protestuje 15 miliónů lidí. USA a Británie již dnes uvažují, jak se z Iráku stáhnout. K tomu významně přispělo protiválečné hnutí.

2006

Plánuje se vybudování raketové základny v ČR. Vzniká Iniciativa Ne základnám. Ta sdružuje více než čtyřicet organizací, pořádá debaty, happeningy a demonstrace. U vzniku však byly skupiny pouze tři, mj. SocSol. Stavba

základny je nakonec zastavena, což znamená velké vítězství demokracie v ČR a posílení hnutí proti globálnímu kapitalismu.

2010

Pravicová vláda ODS, TOP 09 a Věcí veřejných chystá drastické škrtky v sociální sféře. Postihnout mají především ty nejchudší. V srpnu 2010 se dává dohromady ProAlt – iniciativa pro kritiku reforem a na podporu alternativ. Jedná se o dosud nejpestřejší a nejširší levicovou platformu v ČR. Je v centru aktivistického odporu proti reformám, spolupracuje s odbory a organizuje tisícové demonstrace. Socialistická Solidarita se jako jediná radikálně levicová skupina v ČR do ProAltu zapojuje.

2011

SocSol stojí u vzniku iniciativy Za svobodné vysoké školy, která na jaře 2012 organizuje dosud největší studentské protesty od r. 1989.

Solidarita

Za čím stojíme

IRACIONÁLNÍ A ABSURDNÍ SYSTÉM

Globální kapitalismus je systém nerovností, ve kterém chudí chudnou a bohatí bohatnou. Stamiliony hladoví a umírají na snadno léčitelné nemoci, zatímco je technologicky možný důstojný život pro všechny. Systém upírá drtivé většině možnost rozvíjet své tvůrčí schopnosti a degraduje ji na úroveň stroje. Lidé jsou nuceni pracovat déle a na více úvazků, zatímco nezaměstnanost stále roste a uvrhuje další masy do chudoby a nejistoty. V kapitalismu vznikají války o suroviny a trhy, jsou drancovány přírodní zdroje, likvidována kulturní rozmanitost. Ačkoli jsou veškeré hodnoty tvořeny lidskou prací, kontrolu nad jejich distribucí má kapitál. Kapitalismus spočívá v honbě za ziskem na úkor lidských potřeb. Je to iracionální a absurdní systém.

ZA SOCIALISMUS ZDOLA

Jako alternativu ke kapitalismu nabízíme systém, který nazýváme socialismem zdola. Jedná se o systém samosprávných rad, jež rozhodují o politických i ekonomických otázkách. Demokracie zde není omezena na hlasování jednou za čtyři roky, ale proniká dennodenně všemi oblastmi života společnosti. To umožňuje začít vytvářet společnost bez nezaměstnanosti, bez chudoby, bez útlatu.

Naprosto odmítáme režimy bývalého východního bloku v ČSSR, SSSR, ale také v Číně, na Kubě atd. Považujeme je za tzv. státněkapitalistické režimy. Jestliže dnešní kapitalismus je typický mocí nadnárodních korporací a jim poplatných parlamentů, měla tehdy veškerou ekonomickou a politickou moc třída stranické byrokracie. Hlásíme se k tradici levicové opozice vůči těmto režimům.

Podporujeme zápasy námezdně pracujících za kratší pracovní dobu, vyšší mzdy, lepší pracovní podmínky, bezplatnou lékařskou péči a sociální zabezpečení a všechny ostatní emancipační snahy. Nespoléháme ovšem na parlamentní politiku. Jen nezávislá aktivita pracujících prostřednictvím stávek, kampaní, manifestací apod. může vést k systémové změně. Jen sami pracující mohou dosáhnout svého vlastního osvobození.

SOLIDARITA

Úsilí o socialismus zdola je součástí celosvětového boje. Prosazujeme solidaritu s pracujícími, nezaměstnanými a utlačovanými v jiných zemích. Jsme v zásadní a aktivní opozici vůči všemu, co proti sobě staví neprivilegované obyvatele různých zemí, různé národnosti, různé barvy pleti, různého pohlaví, sexuální orientace, náboženství či profese. Podporujeme tedy kampaně a boje

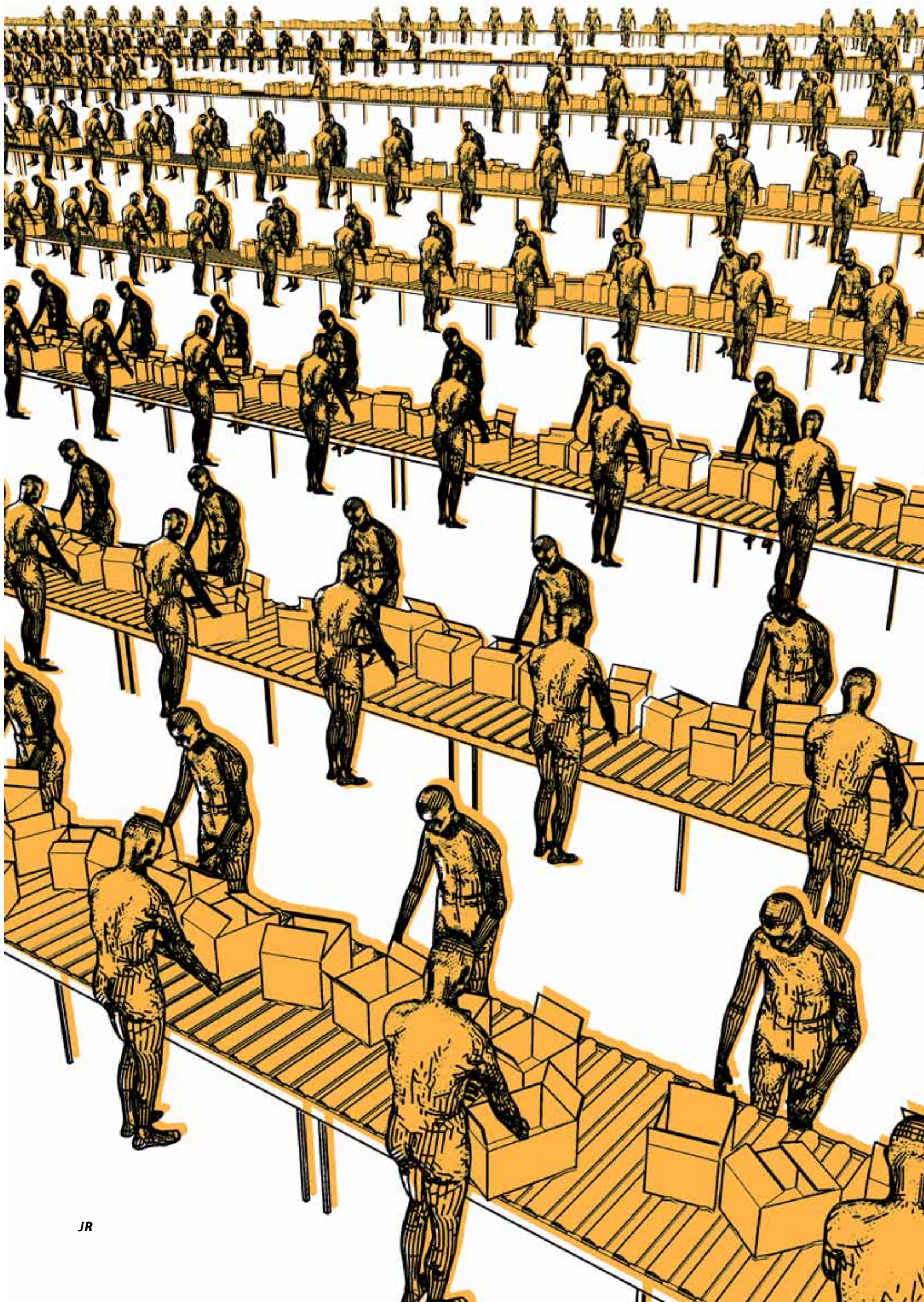
proti rasismu a xenofobii; proti islamofobii, nesnášenlivosti vůči Romům apod. Bojujeme za úplnou politickou, ekonomickou a sociální rovnost žen a mužů, vystupujeme proti diskriminaci na základě sexuální orientace.

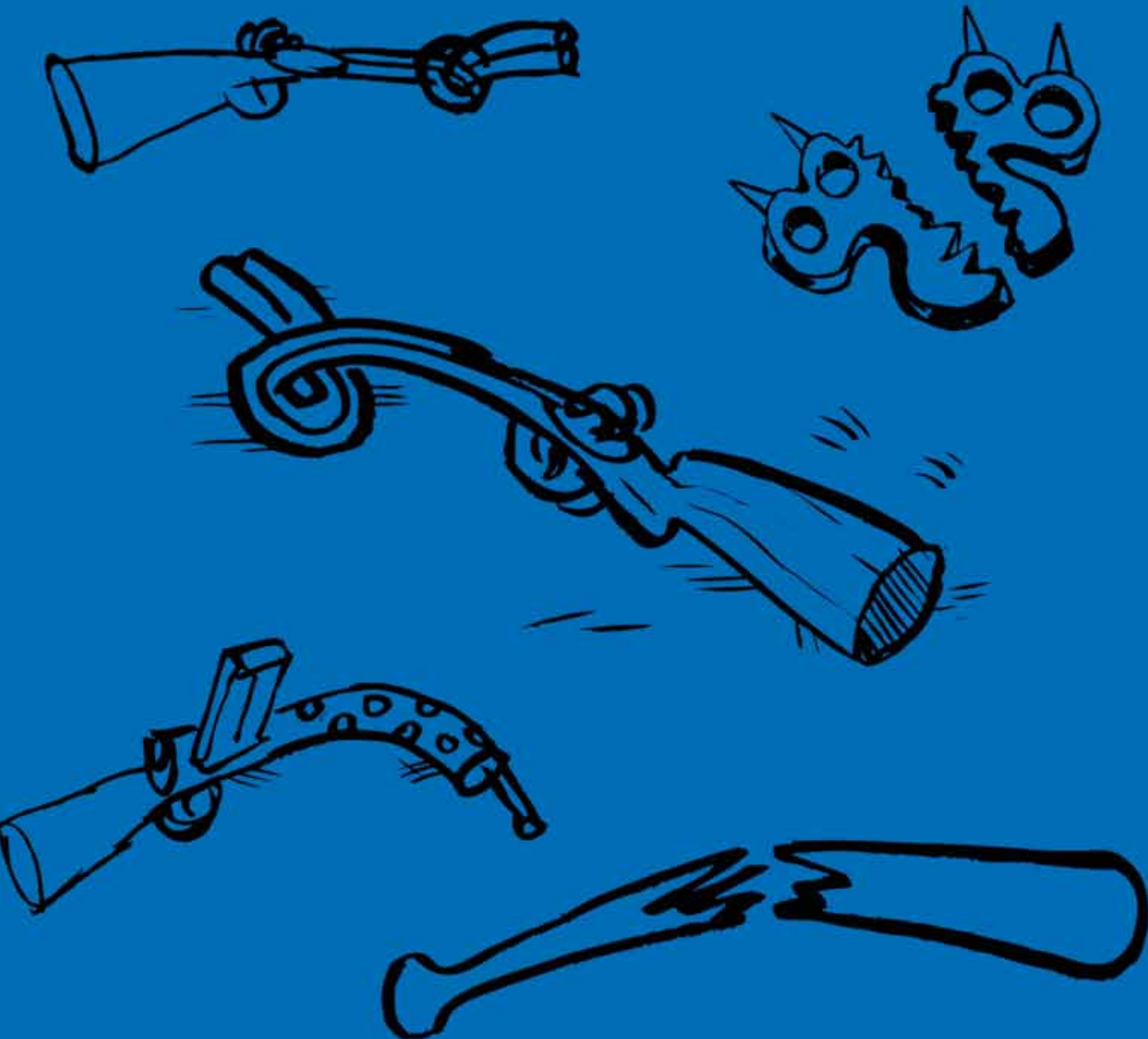
Fašismus a nacismus považujeme za zásadní hrozby všem dosaženým demokratickým a sociálním právům. Ačkoli jejich hesla často znějí antikapitalisticky, ve skutečnosti jsou fašismus a nacismus pokračováním kapitalismu, jen jinými prostředky. V dobách krize jsou tyto politické hrozby zvláště aktuální.

REVOLUČNÍ ORGANIZACE

Kapitalistický systém vytvořil vysoce organizované instituce včetně státu, které kontrolují bohatství, média a represivní složky. Abychom čelili moci těchto institucí, musíme se sami organizovat. Chceme být zárodkem revoluční strany, která bude spojovat aktivisty různých hnutí a pracující třídy. Na rozdíl od parlamentních stran pro ni bude účast ve volbách jen prostředkem, jak dále šířit myšlenky svobody, rovnosti a solidarity. Tato revoluční organizace může zásadně přispět k tomu, aby emancipační hnutí sílila, a podílet se na rozvíjení myšlenek a strategií, které povedou k překonání kapitalismu.

Přidejte se k nám!

PRODEJNÍ MÍSTA ČASOPISU

TABÁK HOLEYŠOVSKÝ

Hrnčířská 65, Ústí nad Labem

otevírací doba: po, út, st, čt, pá 7–22 hod., so, ne 9–21 hod.

KAVÁRNA TŘI OCÁSCI

www.triocasci.cz – Gorkého 37, Brno

otevírací doba: po, út, st, čt, pá 8–22 hod., so, ne 10–22 hod.

GALERIE TRANZITDISPLAY

www.tranzitdisplay.cz – Dittrichova 9, Praha 2

otevírací doba: út, st, čt, pá, so, ne od 12–18 hod.

GALERIE BERLINSKEJ MODEL

www.berlinskejmodel.cz – Podplukovníka Sochora 9, Praha 7

otevírací doba: st 18–23 hod., dále v době vernisáží a veřejných debat

Ekumenická
Akademie
Praha

KAMENNÝ OBCHOD FAIR&BIO

www.ekumakad.cz – Sokolovská 29, Praha 8

otevírací doba: po, út, st, čt, pá 11–19 hod.

DIVUS – GALERIE, DIVADLO, KNIHKUPECTVÍ A KAVÁRNA

www.divus.cz – Bubenská 1, Praha 7

otevírací doba: otevřeno denně mimo neděle od 11.00 do 22.00

ČESKÁ ČAJOVNA

www.ceskacajovna.webgarden.cz – U Školy 121, Nové Strašecí,

otevírací doba: po, út, st, čt, pá 12–21 hod., so 18–23 hod.

CAFÉ RYBKA

www.rybkapub.cz – Opatovická 7, Praha 1

otevírací doba: po–pá 9.15–22 hod., so, ne 10–22 hod.

